

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYBIKE DİNÇ

ÇOCUK SUÇLULUĞUNDA AİLENİN ROLÜ

Tez Danışmanı:

DOÇ. DR. DOLUNAY ŞENOL

KIRIKKALE

2013

KİŞİSEL KABUL

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Çocuk Suçluluğunda Ailenin Rolü” adlı çalışmamı, ilmi ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

15 Temmuz 2013

Aybike DİNÇ

ÖNSÖZ

Çocuk suçluluğu sadece ülkemizde değil, tüm dünyada güncel olan ve üzerinde çok tartışılan bir konudur. Son yıllarda özellikle büyük kentlerimizde, çocuk suçluluğunda artış yaşandığı inkâr edilemez bir gerçektir. Dünyanın en kalabalık çocuk nüfusuna sahip ülkelerden biri olan Türkiye'de, nüfus ile birlikte suçluluğun da artışının kaçınılmaz olduğu kabul edilmelidir. Bununla birlikte; çocuk suçluluğuna neden olan etmenler, derinlemesine incelenmelidir. Çünkü çocuklar geleceğimizdir ve çocukların en iyi biçimde yetiştirilmesi ise geleceğimizin güvencesi olacaktır.

Bu tez çalışmasında, ülkemizdeki çocuk suçluluğunda önemli bir faktör olan “aile” kavramı, ailenin sosyo-ekonomik ve kültürel durumu, ailenin çocuk sayısı ve yaşam şartları, ailedeki suçlu bireyler gibi çocuğun sosyalizasyon sürecinde ona yakından etki eden şartlar ele alınarak; çocuk suçluluğunun nedenleri ve nasıl önlenebileceği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tezle ilgili olarak, değerli fikir ve yorumlarını aldığım hocam ve tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Dolunay ŞENOL'a; anket çalışmasını yürütmemde her türlü imkan ve desteği sağlayan Keçiören Çocuk Eğitimevi ile Sincan Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu idareci ve çalışanlarına ve çalışmalarım boyunca desteklerini esirgemeyen aileme şükranlarımı sunarım.

Son olarak, anket çalışması esnasında açık yüreklilikle ve samimiyetle sorularıma cevap veren “suçlu çocuklar” a da teşekkürü bir borç bilirim...

Aybike DİNÇ

ÖZET

Çocuk kavramı, gelmiş geçmiş bütün toplumlarda üyesi olduğu toplumların bütün dikkatlerini üzerine çeken önemli bir unsurdur. Çünkü çocuk, toplumların geleceğini garantiye alan, toplumu geleceğe taşıyan tek varlıktır. Bu nedenle çocuğun normal gelişiminde görülen herhangi bir bozukluk veya sapma, büyük huzursuzluklara neden olmakta ve ilgilileri bir takım tedbirler almaya zorlamaktadır.

Bu araştırmanın amacı Keçiören Çocuk Eğitimevi ile Sincan Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan çocukları suça iten nedenleri araştırıp alınması gereken önlemleri bu şekilde belirlemektir.

Suçta iten nedenlerin arasında öğrenim düzeyi, anne-babanın öğrenim düzeyi, ailenin sosyo –ekonomik durumu, anne babanın birbirlerine ve çocuğa olan tutumu, çocuğun ailesinin ve arkadaş çevresinin alışkanlıkları, çocuğun çevresinde sabıkalı kişilerin olup olmadığı gibi hususlar değerlendirilmiş ve bunların ne denli etkin olduğu araştırılmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre Keçiören Çocuk Eğitimevi ile Sincan Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu'nda görüşülen mahkumlarda 17 yaş %49,7 ile ağırlıkta olup, %14,5'i ilköğretim birinci kademededen, %40,5 gibi büyük bir bölümü ilköğretim ikinci kademededen mezun durumdadır.

Mahkumların suç dağılımlarına bakıldığında en çok rastlanan suç türü olarak gasp (%20,8), cinsel istismar (%17,9), hırsızlık (%15,6) ve cinayet (%15) görülmektedir.

Genel duruma bakıldığında mahkumların büyük çoğunluğunun 3 çocuklu (%19,7) ve 4 çocuklu (%17,9) ailelerden geldiği görülmektedir. Ayrıca mahkumların %36,4 gibi büyük bir kısmının ailenin ortanca çocuğu olduğu dikkat çeken bir noktadır.

Öğrenim durumu grafiğine baktığımızda en yüksek oran hem anne hem de baba için ilkököl seviyesindedir (ortalama %38,4). Aile veya yakın akraba üyeleri arasında daha önce herhangi bir veya birden fazla suçtan cezaevine girmiş en az 1 kişi bulunan mahkumlar %74,6'lık bir orana sahiptir. Mahkumların %59,5'lik bölümü açlık sınırının, yaklaşık olarak %95'i ise yoksulluk sınırının altındadır.

Görüşülen mahkumların %69,9'u suç kavramının ne olduğu hakkındaki bilince sahiptir. Elde edilen sonuçlardan varsayımların doğru olduğu kanısına varılmıştır.

ABSTRACT

THE ROLE OF FAMILY AT JUVENILE DELINQUENCY

The concept of child is an important issue, which attracts the interests of societies it belongs to, in all societies ever. Because child is the only being that guarantees the future of the society and carries the society into future. Therefore, any defect or variation occurred in normal development of child causes to big troubles and forces those concerned to take measures.

The aim of this research is to examine the reasons which push the children in Keçiören Çocuk Eğitimevi and Sincan Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu into crime and to determine the necessary measures by this way.

Among the reasons which pushes into crime, points like level of education, parent's level of education, socio-economic condition of the family, attitudes of parent to each other and to the child, habits of the child's family and entourage, whether there are recidivists around the child, have been evaluated and it has been researched how those are effective.

According to the obtained results, among the prisoners interviewed at Keçiören Çocuk Eğitimevi and Sincan Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu, age 17 predominates with 49,7% and 14,5% of them are graduates of primary education's first level, the large part of them with 40,5% are graduates of primary education's second level.

Considering the crime distribution of the prisoners, usurpation (20,8%), sexual abuse (17,9%), theft (15,6%) and murder are observed as most common crimes.

Referring to the general situation, it is observed that most of the prisoners are members of families with 3 children (19,7%) and 4 children (17,9%). In

addition, it is a significant point that the large part with 36,4% of the prisoners are middle child of their families.

Referring to the educational background profile, the highest rate is elementary school level both for mother and father (average of 38,4%). The percentage of prisoners that has at least one member of their families or close relatives who have been put in prison before from any or many crimes are 74,6. 59,5% of the prisoners are below hunger limit and about 95% of them are below poverty level.

69,9% of the interviewed prisoners are conscious of what the concept of crime is. From the obtained results, it has been surmised that the assumptions are correct.

İÇİNDEKİLER

KİŞİSEL KABUL.....	II
ÖNSÖZ.....	III
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	XII
GRAFİKLER LİSTESİ.....	XIV
KISALTMALAR.....	XVI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SUÇ NEDİR?

1.1. SUÇUN ANLAMı VE SUÇLA İLGİLİ KAVRAMLAR.....	3
1.1.1. Suçun Tanımı.....	3
1.1.2. Suçun Tarihçesi.....	7
1.1.3. Suç Sınıflamaları.....	9
1.1.3.1. Faillerin Amaçları Bakımından Suçların Sınıflandırılması.....	10
1.1.3.2. Toplumun Gösterdiği Tepkinin Niteliği ve Şiddeti Bakımından Suçların Sınıflandırılması.....	11
1.1.4. Cezanın Tanımı.....	14
1.1.5. Ceza Ehliyeti.....	14
1.1.5.1. Küçüklük Hali.....	15
1.1.5.2. Sağır ve Dilsizlik Hali.....	15
1.1.5.3. Akıl Maluliyeti.....	16
1.1.5.4. Sarhoşluk.....	18
1.2. SUÇLA İLİŞKİLİ BAZI FAKTÖRLER.....	18
1.2.1. Cinsiyet Faktörü.....	19
1.2.2. Yaş Faktörü.....	20

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK SUÇLULUĞU

2.1. “ÇOCUK” KİME DENİR?.....	22
2.1.1. Çocuk Kavramı.....	22
2.1.2. Hukuki Açıdan Çocuk Kavramı.....	23
2.1.2.1. T.C.K.’da Çocuk Kavramı.....	23
2.1.2.2. Ç.M.K.’da Çocuk Kavramı.....	24
2.1.2.3. Farklı Toplumlarda Çocuk Kavramı.....	26
2.1.2.4. Uluslar Arası Hukuk Sisteminde Çocuk Kavramı.....	29
2.2. ÇOCUK SUÇLULUĞU NEDİR?.....	32
2.2.1. Çocuk Suçluluğunun Tanımı.....	32
2.2.2. Avrupa’da ve Dünyada Çocuk Suçluluğu.....	34
2.2.3. Çocuk Suçluluğunun Türleri.....	35
2.2.4. Çocuğun “Suça İtilmiş” Olması.....	37
2.3. ÇOCUK SUÇLULUĞUNUN NEDENLERİ.....	41
2.3.1. Doğum Öncesi ve Doğum Cıvarı Faktörleri.....	43
2.3.2. Anne – Bebek İlişkisi ve Anne Yoksunluğu.....	44
2.3.3. Parçalanmış Aileler.....	45
2.3.4. Geniş/Kalabalık Aileler.....	46
2.3.5. Sosyo – Ekonomik Mahrumiyet.....	47
2.3.6. Ebeveyn Suçluluğu.....	48
2.3.7. Akran Etkileri.....	50
2.3.8. Okul Etkileri.....	51
2.3.9. Zeka.....	52
2.3.10. Hiper Aktivite ve Fevriyet.....	53
2.3.11. Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlılığı.....	54
2.3.12. İç Göçler ve Çarpık Kentleşme.....	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE ÇOCUK SUÇLULUĞU

3.1. TÜRKİYE’DE ÇOCUK SUÇLULUĞUNUN BOYUTLARI.....	59
3.1.1. TÜİK Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri.....	59
3.1.1.1. Hükümlü Çocuklar.....	60
3.1.1.2. Suç Türlerine Göre Hükümlü Çocuklar.....	62
3.1.1.3. Yaş Eğitim ve Mesleğe Göre Hükümlü Çocuklar.....	63
3.1.2. Anket Uygulaması.....	67
3.2. ÇOCUK MAHKUMLARA YÖNELİK ALAN ARAŞTIRMASI.....	68
3.2.1. Araştırmanın Amacı.....	68
3.2.2. Araştırmanın Önemi.....	68
3.2.3. Varsayımlar.....	68
3.2.4. Sınırlılıklar.....	69
3.2.5. Araştırma Yöntemi.....	69
3.2.5.1. Evren.....	69
3.2.5.2. Örneklem.....	70
3.2.5.3. Verileri Toplama Tekniği.....	70
3.2.6. Anketin Sonuçları ve İstatistikler.....	70
3.2.6.1. Yaş ve Cinsiyet Dağılımı.....	70
3.2.6.2. Öğrenim Durumuna Göre Dağılım.....	72
3.2.6.3. Suç Türlerine Göre Dağılım.....	75
3.2.6.4. Hükümlülük Durumu ve Ceza Süreleri.....	75
3.2.6.5. Ebeveyn Yoksunluğu.....	78
3.2.6.6. Çocuk Sayısı ve Doğum Sırası.....	84
3.2.6.7. Ebeveynin Eğitim Durumu.....	87
3.2.6.8. Sosyo – Ekonomik Durum.....	89
3.2.6.9. Ebeveyn Suçluluğu.....	91
3.2.6.10. Suç Bilinci.....	96
3.2.6.11. Cezaevi Süreci.....	99
3.2.6.12. Hayattan Beklentiler.....	100

SONUÇ	101
KAYNAKÇA	107
EKLER	112
Ek-1: Anket İzin Yazısı.....	112
Ek-2: Anket Soru Formu Örneği.....	114

TABLULAR LİSTESİ

- Tablo 1:** Çocuk Mahkumların Suç Türlerine Ait Veriler (2002-2011),
Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri - 2011, TÜİK
- Tablo 2:** Ceza İnfaz Kurumları ve Eğitimevleri'ndeki Çocuk Mahkumların
Suç Türlerine Göre Dağılımı (2011),
Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri - 2011, TÜİK
- Tablo 3:** Ceza İnfaz Kurumları ve Eğitimevleri'ndeki Çocuk Mahkumların,
Yaşlarına Göre Dağılımı,
Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri - 2011, TÜİK
- Tablo 4:** Ceza İnfaz Kurumları ve Eğitimevleri'ndeki Çocuk Mahkumların
Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı,
Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri - 2011, TÜİK
- Tablo 5:** Ceza İnfaz Kurumları ve Eğitimevleri'ndeki Çocuk Mahkumların,
Sahip Oldukları Meslekler Dağılımı,
Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri – 2011, TÜİK
- Tablo 6:** Anket Uygulanan Mahkumların Yaş Dağılım Tablosu
- Tablo 7:** Anket Uygulanan Mahkumların Öğrenim Durumu Tablosu
- Tablo 8:** Anket Uygulanan Mahkumların Suç Türlerine Göre Dağılımı
- Tablo 9:** Anket Uygulanan Mahkumların Hükümlülük Durumları
- Tablo 10:** Hükümlülerin Almış Oldukları Ceza Süreleri
- Tablo 11:** Mahkumların Ebeveynlerinin Hayatta Olup Olmama Durumları
- Tablo 12:** Mahkumların Ebeveynlerinin Birliktelik Durumları

- Tablo 13:** Mahkumların Ebeveynlerinin Özlük Durumları
- Tablo 14:** Mahkumların Ebeveynlerinin Sağlık - Özlük – Birliktelik Durumları ile Suç Türleri Tablosu
- Tablo 15:** Ailedeki Çocuk Sayıları Tablosu
- Tablo 16:** Çocuğun Ailedeki Doğum Sırası Tablosu
- Tablo 17:** Annenin Öğrenim Durumu Tablosu
- Tablo 18:** Babanın Öğrenim Durumu Tablosu
- Tablo 19:** Ailenin Aylık Toplam Gelir Tablosu
- Tablo 20:** Aile İçinde Herhangi Bir Suçtan Cezaevine Giren Kimse Olup Olmadığına İlişkin Tablo
- Tablo 21:** Aile İçinde Daha Önce Cezaevine Giren Kişilerin Suç Türlerine İlişkin Tablo
- Tablo 22:** Akrabalar Arasında Herhangi Bir Suçtan Cezaevine Giren Kimse Olup Olmadığına İlişkin Tablo
- Tablo 23:** Akrabalarda Görülen Suç Türlerine İlişkin Tablo
- Tablo 24:** Ailede ve Akrabalarda Suçlu Kimse Olup Olmadığına İlişkin Tablo
- Tablo 25:** Çocuklarda Suç Bilincinin Olup Olmadığına İlişkin Tablo

GRAFİKLER LİSTESİ

- Grafik 1:** Çocuk Mahkumların Yıllara Göre Dağılımı (2002-2011),
Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri - 2011, TÜİK
- Grafik 2:** Çocuk Mahkumların Suç Türlerine Göre Dağılımı (2011),
Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri - 2011, TÜİK
- Grafik 3:** Anket Uygulanan Mahkumların Yaş Dağılım Grafiği
- Grafik 4:** Anket Uygulanan Mahkumların Öğrenim Durumu Grafiği
- Grafik 5:** Anket Uygulanan Mahkumların Suç Türlerine Göre Dağılımı
- Grafik 6:** Anket Uygulanan Mahkumların Hükümlülük Durumları
- Grafik 7:** Hükümlülerin Almış Oldukları Ceza Süreleri
- Grafik 8:** Mahkumların Ebeveynlerinin Hayatta Olup Olmama Durumları
- Grafik 9:** Mahkumların Ebeveynlerinin Birliktelik Durumları
- Grafik 10:** Mahkumların Ebeveynlerinin Özlük Durumları
- Grafik 11:** Mahkumların Ebeveynlerinin Sağlık Durumları ile
Suç Türleri Grafiği
- Grafik 12:** Mahkumların Ebeveynlerinin Birliktelik Durumları ile
Suç Türleri Grafiği
- Grafik 13:** Mahkumların Ebeveynlerinin Özlük Durumları ile
Suç Türleri Grafiği
- Grafik 14:** Ailedeki Çocuk Sayıları Grafiği

- Grafik 15:** Çocuğun Ailedeki Doğum Sırası Tablosu
- Grafik 16:** Anne ve Babanın Öğrenim Durumu Grafiği
- Grafik 17:** Anne ve Babanın Öğrenim Durumu Grafiği
- Grafik 18:** Aile İçinde Herhangi Bir Suçtan Cezaevine Giren Kimse Olup Olmadığına İlişkin Grafik
- Grafik 19:** Aile İçinde Daha Önce Cezaevine Giren Kişilerin Suç Türlerine İlişkin Grafik
- Grafik 20:** Akrabalar Arasında Herhangi Bir Suçtan Cezaevine Giren Kimse Olup Olmadığına İlişkin Grafik
- Grafik 21:** Akrabalarda Görülen Suç Türlerine İlişkin Grafik
- Grafik 22:** Ailede ve Akrabalarda Suçlu Kimse Olup Olmadığına İlişkin Grafik
- Grafik 23:** Çocuklarda Suç Bilincinin Olup Olmadığına İlişkin Tablo

KISALTMALAR

A.B.D.:	Amerika Birleşik Devletleri
ÇEV:	Çeviren
Ç.M.K.:	Çocuk Mahkemeleri Kanunu
H.F.D.:	Hiper Aktivlik – Fevrilik – Dikkat Eksikliği Sendromu
M.E.B.:	Milli Eğitim Bakanlığı
T.C.K.:	Türk Ceza Kanunu
T.D.K.:	Türk Dil Kurumu
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF:	United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu)

GİRİŞ

Suçluluk, toplumsal bir sorundur. Çocuk suçluluğu da bu sorunun bir parçası olarak her zaman sosyologların, psikologların, eğitimcilerin, hukukçuların ve kanun koyucuların ilgisini çekmiştir. “*Suçlu çocuk*” ve “*çocuk suçluluğu*” dilimizde artık yerleşmiş kavramlar olup; bunlarla yalnızca çocukluğun son dönemi değil, gençlik çağının da önemli bir bölümü belirlendiğinden, bu çalışmada çocuk ve genç suçlular ayrı ayrı değil, tek bir grup şeklinde ele alınmıştır.

Toplumlar içinde buldukları koşullara göre sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde. Bu değişim ve gelişime paralel olarak kurallar da değiştiğinden suç olgusunda da farklılıklar görülmektedir. Çocuk suçluluğu genelde suçluluk konusu içinde ayrı bir öneme sahiptir. Ruhsal, zihinsel, fiziksel yönden tam bir olgunluğa erişmemiş, toplum içindeki rol ve görevlerini henüz kavrayamamış olarak nitelendirebileceğimiz ergenlik çağındaki çocukların suç işlemesi toplumları suç ve suçluluk konusu üzerinde ayrı bir dikkatle eğilmeye itmiştir.

Ergenlik çağındaki bu hızlı gelişmenin yarattığı dengesizliğin bilgi ve deneyim eksikliğiyle de bir arada bulunması, gencin sosyal normlara uyum göstermesini büyük ölçüde zorlaştırır. Aynı zamanda çevresinden toplumsal kabul bekleyen genç, beğenmediği bazı toplum kurallarını yeniden düzenlemeyi düşünür. Eğer bu bağımsız olma duygularına toplumdan olumlu bir yaklaşım olmazsa çocukların suça yöneldikleri görülmektedir. Öte yandan değişen değer yargıları, ahlak kurallarının yarattığı karmaşa, hızlı ve düzensiz kentleşme ve sanayileşme, göçler, ekonomik bunalımlar gibi sosyo-ekonomik ve kültürel kaynaklı nedenler de ergeni suça iten etkenler arasında sayılabilir.

Çocukluk ve gençlik çağında işlenen suçlar bütün dünyada en çok tartışılan toplum sorunlarından biri olmaktadır. Genel olarak onsekiz yaşından önce işlenen suçların hızla yaygınlaştığı görülmektedir. Buna da önemlisi suçluluk oranında yükseliş, gençlik nüfusunun artış oranından daha hızlı olmaktadır. Çocuk ve gençlerin yasadışı ve topluma karşı suçları ülkeden ülkeye çeşitlilik göstermekle

birlikte her yerde mala karşı suçlar, adam öldürme ve cinsel suçlar başta gelmektedir.

Araştırmanın konusunu çocuk suçluluğunun nedenleri ve çocuk suçluluğunda önemli bir faktör olan ailenin, suça yönelimdeki etkilerini belirlemektir. Araştırma kapsamında; Türkiye’deki suçlu çocukları temsilen Ankara örneklem olarak seçilmiş ve anket, 45 tanesi Ankara Çocuk Eğitimevi’nde ve 128 tanesi Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda olmak üzere; toplamda 173 çocuk mahkuma uygulanmıştır. Anket uygulanırken tutuklu – hükümlü veya suç türü ayrımı gözetilmemiştir.

Anket 25 adet açık ve kapalı uçlu soru türünden oluşmaktadır. Tüm sorular mahkumlara sözlü olarak yöneltilmiş, cevaplar sözlü olarak alınmış ve uygulama mülakat şeklinde gerçekleştirilmiştir. Uygulama için kurumların psiko – sosyal servisi veya sosyal hizmet sorumlusu için tayin edilmiş özel görüşme odaları kullanılmıştır. Her katılımcı ile birebir ve özel olarak görüşülmüş, başka bir görevli veya mahkumun görüşmeye katılmasına müsaade edilmemiştir. Burada amaç hem katılımcının infaz memurları veya psiko – sosyal çalışmacıların yanında kendini baskı altında hissetmemesi, rahat ve samimi cevaplar vermesi için uygun ortamı sağlamak; hem de diğer katılımcıların birbirlerinden duyarak eş veya benzer cevaplar vermesini engelleyerek, sağlıklı bilgilere ulaşmaktır.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde “suç” kelimesinin anlamı, suç sınıflamaları, “ceza” kavramı ve ceza ehliyeti şartları ile suçla ilişkili faktörlere yer verilmiştir. İkinci bölüm “çocuk suçluluğu”, uluslar arası alanda çocuk hakları ve çocuk suçluluğunun nedenlerini içermektedir. Üçüncü bölüm ise ülkemizdeki çocuk suçluluğuna dair genel istatistikler ve uygulanan anketin sonuçlarına ayrılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SUÇ NEDİR?

1.1. SUÇUN ANLAMINI VE SUÇLA İLGİLİ KAVRAMLAR

1.1.1. Suçun Tanımı

Suç en genel anlamıyla “*bir toplumda haksız sayılıp, yazılı-yazısız kurallarla yasaklanan veya devletçe yasalarla tanımlanıp yaptırımlara bağlanmış olan kurallara aykırı davranış*” (Türk Dil Kurumu, 1988: 1344) şeklinde ifade edilir.

Sosyolojik anlamda ise “*kişisel alanı aşırp kamusal alana giren ve yasak olan kural ya da yasaları çiğneyen, buna bağılı olarak meşru cezaların ya da yaptırımların uygulandığı ve kamusal bir otoritenin (devlet ya da yerel bir kuruluş) müdahalesini gerektiren fiiller*” (Marshall, 1999: 702) olarak tanımlanmaktadır.

Suç hakkında tek ve kesin bir tanımlama yoktur. Birçok davranış biçimi evrensel olarak suç sayılmaz. Bir davranışın suç olup olmadığı doğuştan veya sonradan kazanılan özellikleri ile değil, içinde bulunduğu sosyal durumla tanımlanır. Örneğin cinsel ilişki karı-koca arasında olunca yasaya uygun bir davranış olarak nitelendirilirken, aynı davranış yasal sistemler tarafından ensest, zina, ırza geçme, tecavüz şeklinde "suç" olarak, davranışını gerçekleştiren kişi de "suçlu" olarak nitelendirilebilir. (İçli, 2007: 24)

Suçun hukuki yönünün yanı sıra, sosyolojik, kriminolojik, ahlaki, iktisadi, ve siyasi yönü de bulunmaktadır. Yapılan çalışmalara bakıldığında ortaya konan tanımları şu şekilde sıralayabiliriz:

Pozitif hukuk alanında çalışan Teknik Hukuk Okulu'na göre suç, “*hukuki nizamın netice olarak ceza terettüp ettiğı fiil*”dir. Maggiore suçu, “*ahlak düzenini ağır bir şekilde bozan ve bu nedenle devletin hoş görmeyeceğı ağır bir fiil*” olarak tanımlamaktadır. Ferri'ye göre suç: “*Antisosyal, bireysel güdüler tarafından*

meydana getirilen, hayat koşullarını bozan, belli bir çağda halkın ortalama ahlak duygularına aykırılık teşkil eden hareketler, cezalandırılabilen hareketlerdir.”(Alacakaptan, 1970: 1)

Jhering suçu “*toplum halinde yaşama şartlarına yönelmiş her türlü saldırı*” olarak tanımlarken, Thomas ve Znaniecky’e göre suç “*kişinin kendisini mensubu saydığı grupta, varlığı toplum dayanışması ile çelişki gösteren fiil*” (Aktaran:Dönmezer, 1994: 46) olarak tanımlar.

Durkheim ise suçu “*kollektif bilincin kuvvetli ve belirli tutumlarını ihlal eden fiiller*” şeklinde tanımlamıştır. Ona göre suç normal, zorunlu ve yararlıdır. Normaldir, çünkü suç işlemeyen toplum tasavvuru imkansızdır. Zorunludur, çünkü suçların ihlal eylediği duygular, bütün kişilerin vicdanlarında vardır. Bunun tersi olan duyguların, kişinin vicdanına yerleşmesine imkan yoktur. Yararlıdır, çünkü suç olmasaydı, toplum mutlak bir durgunluk içinde kalırdı. (Dönmezer, 1994: 50)

Uluğtekin (1983: 639) suçu “*niteliği bakımından toplumsal yapıdaki düzensizliği, bireyler ve tabakalar arasındaki çatışmayı en açık ve kesin bir şekilde yansıtan; bireyler ve toplulukların, kurumlar ve değerlere olan hoşnutsuzluğunu gösteren toplumsal hastalık belirtisi*” olarak tanımlar.

Beccaria’nın (1964: 232) yapmış olduğu tanım biraz daha sosyolojik bir nitelik taşımaktadır. Ona göre: “*Suçların bir kısmı doğrudan doğruya ve kati bir şekilde cemiyetin yahut bu cemiyeti temsil edenin mahvedilmesi gayesine matuf (yöneltilmiş) olmaktadır. Diğer bir kısım suçlar ise ya vatandaşın hayatına yahut mallarına yahut da şeref ve haysiyetine tecavüz teşkil ederler ve nihayet bir kısım suçlar da vardır ki bunlar, amme saadet ve selameti için ceza kanununun emir ve nehyettiği (yasakladığı) hususlara taarruz teşkil eyleyen fiillerdir.*”.

Uma’nın (1975: 14) tanımına göre ise suç: “*Halkın güvenliğini korumak için devletçe yayımlanan ve ceza tehdidini taşıyan bir konunun, sorumlu bir kişi tarafından, icrai ve ihtimali olabilen bir hareketle ve bir hak ve vazifeye dayanmaksızın ihlal edilmesidir.*”

Çağdaş kriminolojide bazı kriminologlara göre “yasal, siyasal, sosyolojik, psikolojik ve hukuki” olmak üzere suçta beş farklı bakış açısı vardır:

~ Yasal bakış açısına göre suç, “ceza yasalarını ihlal eden insan davranışı”dır. Kriminolog W. Tapan, suçu “bir savunma veya mazeret olmaksızın ceza yasasının kasıtlı ihlali ve suç ya da kabahat olarak cezalandırılan bir eylemdir” şeklinde ifade eder.

~ Siyasal bakış açısından suç “yasaya güçlü gruplar tarafından yerleştirilen daha sonra davranışın istenmeyen seçilmiş biçimlerini yasadışı olarak etiketleyen bir ölçütün sonucu”dur.

~ “Sosyo yasal” bakış açısı olarak da adlandırılan sosyolojik bakış açısı suçu “bu tabiatta var olan toplumsal sistemin korunması için, baskılanması gereken veya gerekli varsayılan bir antisosyal davranış” olarak görür.

~ Psikolojik açıdan suç, “sosyal olarak kötü uyumun bir şekli ve bir davranış problemi”dir. Özellikle ceza yasasına karşı olan ve genel olarak kabul edilebilir bir sosyal düzen çerçevesinde sıkıntılara neden olan insan faaliyetidir. (İçli, 2007: 23 – 24)

~ Hukuksal bakımdan suç ise: “Devletin hukuk düzeni içinde kendisine netice ve yaptırım olarak ceza konulmuş eylemdir ve suç sayılan bu eylem, ceza yasasının ihlali değil, ceza yasası ile korunan kuralların ihlal edilmesidir.” (Aktan, 1981: 135)

Suç evrensel bir olgudur. Toplumların tarihsel gelişim süreci incelendiğinde, her sosyal yapıda suçun var olduğu, yani suçun evrensel bir olgu olduğu görülür. Evrenselliğinin yanında suçun bir başka niteliği de göreliliğidir. Suç oluşturan davranışlar toplumdan topluma ve aynı toplumda zaman içinde farklılık gösterebilir. Bir toplumda suç olarak tanımlanan bir davranış, başka bir toplumda suç olarak tanımlanmayabileceği gibi; toplumların sosyal değişme ve gelişme süreci içinde, bir dönemde suç olarak tanımlanmayan bir davranış daha sonra yasalarda suç olarak tanımlanabilir. Buna örnek olarak; 10 yıl öncesine

kadar alışverişlerde “katma değer vergisi” ödemenin suç olmaması gösterilebilir. Buna karşılık “adam öldürme” hemen her toplumda ve her dönemde ceza yaptırımını ile tepki görmüş bir davranıştır. (İçli, 1993: 7)

Suç, toplumsal bir problemdir. Sosyal sistem içinde var olan değerlere aykırı davranışlarda bulunmak, sosyal problemlerin ortaya çıkmasına neden olur. Gerçekte suç olgusunu izah edebilmek için toplum içindeki mevcut diğer sosyal problemleri bilmek gerekir.

Suç ile diğer sosyal problemler arasında yakın bir ilişki vardır. Özellikle bazı sosyal problemler, suç işleme oranlarının artmasına sebep teşkil etmektedir. En genel anlamda suç, toplumda yürürlükte olan normlardan bir sapma olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir deyişle, suç, diğer sapma davranışları gibi toplumun değer ve normlarından sapan bir eylemdir. Fakat, suç yasama organları tarafından ceza yaptırımını ile belirlenmiş olduğundan dolayı, diğer sapma davranışlarından ayrılır. Bir davranışın suç sayılabilmesi için bazı özelliklere sahip olması gerektiğini belirten Sutherland, bu özelliklerin neler olduğunu şu şekilde ifade etmektedir (Dönmezer, 1994: 46):

1. Bütün grup veya grup içerisinde siyasal bakımdan önemli olan bir alt grup tarafından takdir edilen bir değer,

2. Toplumlarda bir yer teşkil eden küçük bir grubun, kültürel bakımdan önemli olan bir grup ile anlaşmazlık içinde bulunması, dolayısıyla söz konusu olan değeri ya hiç takdir etmemesi ya da az takdir etmesi ve böylece o değeri tehlikeye sürüklemesi,

3. Değeri takdir etmeyenlere karşı usulünce uygulanan bir yola başvurulması.

Özetle, toplum içerisinde ağırlıklı söz sahibi durumunda bulunan grubun suça ilişkin davranışları belirlediği açıkça görülmektedir.

1.1.2. Suçun Tarihçesi

Suç, tarih boyunca tüm toplumlarda yaşanmış bir olgudur ve bu nedenle sosyal yaşamın bir sonucu kabul edilir. Suçun algılanışı, hangi eylemlerin suç sayılması gerektiği, suç işleyen şahıslara karşı toplumun nasıl hareket edeceği gibi sorunlara her toplum, tarih boyunca farklı çözümler getirmeye çalışmıştır. Önceleri, suç işleyen kişileri yaşadığı toplumdan tecrit edecek şekilde cezaların verilmesi uygun görülürken; günümüzde insan haklarına saygılı ve suç işleyen bireyi topluma kazandırma amacı taşıyan çözüm arayışına gidilmektedir. (Saldırım, 2002: 279)

“Suç denilen olaya yani belirli hareketlerin yasak fiillerden sayılmaları ile bunları işleyenlerin çeşitli tepkilere konu olmalarına, devlet müessesesi şeklinde gelişmiş insan toplumlarının meydana çıkışından çok önce bile rastlanmıştır. Tarihte hiç bir toplum yoktur ki orada belirli fiiller yasaklanmamış ve bunun karşılığı olarak ceza müeyyidesi var olmamış olsun. Suçlular toplumların sosyal, ekonomik ve manevi şartlarına göre şekillenmiştir. Suçun bütün tariflerinde esas teşkil eden husus, fiilin suç olması için kanun koyucu tarafından cezalandırılmış bulunmasıdır.” (Dönmezer, 1994: 45)

Suç ve suçlu davranışları, tarih boyunca hem bireyleri hem de toplumları üzerinde düşünmeye zorlamıştır. Eski çağlardan beri suça yönelten etmenler farklı şekillerde ifade edilmiştir. Örneğin; Platon, cezanın suçluyu aydınlatarak ıslah edeceğini ve onun üzerinde hiddet, zevk arzusu vb. etmenlerin kurduğu baskıların ancak aydınlanma yoluyla yok edebileceğini ifade etmiştir(Dönmezer, 1994: 2). Bununla ilgili olarak, Kanunlar adlı eserinde suçu ruhun bir tür hastalığı olarak kabul etmiş ve bunun üç kaynağı bulunduğunu belirtmiştir: İhtiraslar (istek, arzu, kıskançlık, hiddet vb.), zevk aramak ve cahillik.

Tarih öncesi zamanlarda insanlar her şeyin bir ruh ve canlılığa sahip olduğuna inanmış, bu nedenle bazı davranışların yapılmamasına ilişkin emirleri tabu olarak kabul etmiştir. Kötülük yapanları veya yapanları cezalandırmayanları sözü geçen tabuların şiddetle cezalandıracaklarına ve felakete uğrayacaklarına inanılmıştır. Fakat zaman zaman ilahların, tabuları ihlal edenleri hemen

cezalandırmadıkları görüldüğünden; tabuları ihlal eden kişileri toplumun cezalandırması zorunlu sayılmış ve böylece toplumun felaketlerden, kıtlıktan, korunabileceği kabul edilmiştir.

Sonradan suça dini bir yaklaşım getirilerek, topluma zarar veren davranışların aynı zamanda birer günah teşkil ettiği ve Allah'ın iradesine karşı olduğu kabul edilmiştir. (Dönmezer, 1994: 55) Ancak zaman içerisinde içerisinde suç fikri gittikçe laikleşmiş ve suçun, bir günah olarak kul ile tanrı arasındaki ilişkilerinden ziyade, zarar veren kişi ile toplum arasındaki ilişkileri ilgilendirdiği görüşüne varılmıştır.

Toplumsal gelişme ve değişmeye bağlı olarak; suçların algılanış biçimi, suç türleri, suç işleyen bireye gösterilecek yaklaşımlar da değişmektedir. Önceleri suç işleyen bireyler kötü ve saldırgan olarak görülmekte, bu nedenle toplum dışına itilmekte, çok katı cezalara maruz kalmaktayken ve suç işleyen bireyin hakkında söz edilmezken; çağımızda suç işleyen bireye yönelik daha modern ve insan onuruna yakışan yaklaşımlar sergilenmeye başlanmıştır.

Önceleri suçu işleyen birey suç ile ilgili olarak tek başına ele alınmakta ve tüm sorumluluğun ona ait olduğu düşünülmekteyken; bugün bireyi suça yönelten nedenler pek çok faktörle açıklanmaya çalışılmaktadır. Artık kasıtlı veya taksirli olarak, hukuk kurallarına uymayıp suç işleyen bireyin de yaşadığı toplumun bir parçası olarak görülmesi, insan olmalarından dolayı bazı hakları olduğu bilinci toplumlarda yerleşmeye başlamıştır. Bu anlayış değişikliği, toplumların suç nedenleri konusundaki düşüncelerinin değişmesi ile bağlantılıdır. Toplumlar da artık içlerinde bulunan suç işlemiş bireyden sorumluluk duymaktadırlar. (Saldırım, 1999)

Her dönemde ve her toplumda önemli bir sosyal problem olarak görülen suç ve suçluluk, işlenen suçların tür ve sayısal dağılımı, hukuki problemler ve çözüm yolları açısından toplumdan topluma farklılık gösterebildiği gibi, aynı toplum yapısı içinde de farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle her toplum kendi yapısı içinde suç ve suçlulara yönelik önleyici tedbirler almış, görülen ve değişen gelişmelere paralel olarak yasal hukuki düzenlemeler oluşturmuş ve bunları

uygulayacak olan birimler geliştirerek kendi adalet sistemlerini oluşturmuşlardır. Buna göre suç; hukuk kurallarının yasakladığı ve yapılmasına veya yapılmamasına cezai yaptırım bağladığı eylem olarak tanımlanabilmektedir. (Yılmaz, 1992: 824)

Kriminolojik teorilerin tümünde asıl amaç suç olgusunu anlamak ve açıklamaktır. Burada nedensellik sorunu ortaya çıkar. Nedensellik basit bir şekilde *“bir diğerini üreten veya biri görüldüğünde diğerinin ortaya çıktığı iki olay veya durum arasındaki ilişki”* (İçli, 2003: 632 – 633) şeklinde tanımlanabilir. Pek çok teorisyen insan doğasını bireysel bir olgu olarak görmekte ve bu nedenle açıklamalarını da bireysel düzeyde yapmaktadır. Bireysel düzeydeki açıklamalar iki kutupta toplanmaktadır. Bunlardan ilki suçlu davranışa neden olunmadığı, suçun insanın özgür seçimi olduğudur. Bu açıklamaya göre, suçun seçimi diğer herhangi bir davranışın seçimine benzemekle birlikte onun bazı durumsal yükümlülükleri olabilir. Temelde yasaları ihlal etmeyi seçen bireyler bunu güdülerini tatmin etmek için yaparlar.

Suçun kaynağını açıklamada bireysel düzeydeki ikinci kutup ise, suçlu davranışın özgür seçimi yerine, onun ortaya çıkmasına neden olduğu görüşüdür. Bireyi ihlale yönlendiren veya onun yasa ihlal eden bir davranış sergilemesine yol açan herhangi bir güdü, rahatlatıcı bir davranış olmak yerine nedensel olabilir. Biyolojik, psikolojik ve sosyolojik suç teorileri genetik veya kromozom anormallikleri, fiziksel anormallikler, taklit öğrenme, güçlendirme veya daha genel bir süreç olan sosyal etkileşim gibi geniş bir yelpazede yer alan çeşitli koşulların sonucu olabilir.

1.1.3. Suç Sınıflamaları

Ceza Kanunları suçları çeşitli kısımlara ayırmaktadır. Bu sınıflamalar yapılırken ölçü olarak suçu işleyen kişinin kişiliği ya da suçluyu, söz konusu suçları işlemeye yönelten sebepler ele alınmamıştır. Bu nedenle suçun ne olduğunu açıklamakla yükümlü olan Kriminolojinin, suçu kendi alanı bakımından ayrı bir sınıflandırmaya tabi tutması gerekmektedir. (Dönmezer, 1994: 53)

Suçların sınıflandırmasını yapan bazı araştırmacılar suçları; suçu işleyen kişinin suçlu davranıştaki amacı, nedenleri, toplum tarafından suça karşı gösterilen tepkinin niteliği ve şiddeti bakımından sınıflandırılmışlardır. Suçların sınıflandırılması çok değişik şekillerde yapılabilir:

1.1.3.1. Faillerin Amaçları Bakımından Suçların Sınıflandırılması

Faillerin amaçları bakımından suçların sınıflandırılması örneğine Bonger'de rastlıyoruz. Bonger suçları, faillerinin suçu işleme nedenlerine göre şu sınıflara ayırmıştır (Dönmezer, 1994: 53):

1. Ekonomik suçlar
2. Cinsel suçlar
3. Siyasî suçlar
4. Sair suçlar (bu suçlar özellikle oç alma nedeni ile işlenen suçlardır).

Gillin de benzer bir sınıflandırma yaparak, suçları şu kategorilere ayırmaktadır (Aktaran: Dönmezer, 1994: 53):

1. Ekonomik suçlar: Yazar bu kategoriye, serserilik, dilencilik, hırsızlık ve benzeri suçlar, yağma, kazanç için adam öldürme, hileli iflâs, gıda maddelerinde hileler, zimmete para geçirmek, rüşvet ve irtikâp suçlarını sokmaktadır.

2. Cinsel Suçlar: Bu kategoriye fuhuş, zina, ırza tecavüz ve tasaddî fiilleri girer.

3. Cebir ve şiddet suçları: Bu gruba adam öldürme ve müessir fiillerle, yeni doğan çocuğu öldürme suçları sokulmaktadır.

5. Siyasî suçlar: Bu gruba polikacıların ve devlet adamlarının suçları, hükümetçe, idareye ve memurlara karşı işlenen suçlar girer.

1.1.3.2. Toplumun Gösterdiği Tepkinin Niteliği ve Şiddeti Bakımından Suçların Sınıflandırılması

Sellin, toplum tarafından suça karşı gösterilen tepkinin şiddetini ölçü kabul ederek bir sınıflandırma yapmakta ve bu sınıflandırmaya göre; toplumun suça karşı göstermiş olduğu tepki ile suçlu kişiye uygulanan ceza arasında paralellik görülmektedir.

Türk Ceza Kanunu'na göre ise suç sınıflamaları şu şekildedir (İçli, 1999: 5):

I. Vatana ihanet suçları

- a) Devletin şahsiyetine karşı suçlar
- b) Devletin güçlerine karşı suçlar
- c) Devletin ülkesi ve egemenliğine karşı suçlar

II. Hürriyete karşı suçlar

- a) Siyasi haklara karşı suçlar
- b) Kişi hürriyetinden yoksun kılma suçları
  - i. Tehdit
  - ii. Cebir
- c) Konut dokunulmazlığına karşı suçlar

III. Devlet yönetimine karşı suçlar

- a) Zimmet ve ihtilas
- b) İrtikap
- c) Rüşvet

IV. Adliyeye karşı işlenen suçlar

- a) Kanunen yerine getirilmesi gereken bir hizmetten kaçınmak
- b) Suç uydurma
- c) İftira
- d) Yalan yere yemin etme
- e) Kendiliğinden hak alma

V. Kamu düzenine karşı suçlar

- a) Suç işlemeye tahrik
  - i. Suç işlemeye doğrudan tahrik
  - ii. Suç işlemeye dolaylı tahrik
- b) Suç işlemek için örgüt kurma

VI. Kamu güvenine karşı suçlar

- a) Umumi sahtecilik
  - i. Resmi evrakta sahtecilik
    - ia. Evrakın aslında sahtekarlık
    - ib. Evrakın suretinde sahtekarlık
    - ic. Resmi işlemlerin belgelenmesinde sahtekarlık
    - id. Fikri sahtecilik
    - ie. Fertlerin resmi evrakta fikri sahteciliği
  - ii. Özel evrakta sahtecilik
- b) Sahtecilik ile ilgili suçlar
  - i. Sahte evrak kullanma
  - ii. Evrakı yok etme

VII. Kamu esenliğine karşı suçlar

- a) Uyuşturucu maddeler
  - i. Uyuşturucu madde elde etme suçları
    - ia. İmal, ithal ve ihraç suçları
    - ib. Satma, alma, bulundurma suçları
  - ii. Uyuşturucu madde kullanma suçları

VIII. Genel ahlâka ve aile düzenine karşı işlenen suçlar

- a) Irza geçmek, ırza tasaddi
  - i. Irza geçme
  - ii. Namusa tasaddi
  - iii. Küçüklerle cinsel ilişki
  - iv. Evlenme vaadi ile kızlık bozma
  - v. Hayasızca hareketler
  - vi. Müstehcenlik

- b) Kaçırarak, alıkoyarak
  - i. Reşit olanın kaçırılması, alıkoyulması
  - ii. Reşit olmayanın kaçırılması, alıkoyulması

IX. Kişiyeye karşı suçlar

- a) Kasıtlı adam öldürme
  - i. Meşru öldürmeler
  - ii. Rızalı öldürmeler
- b) Kastı aşan adam öldürme
- c) İntihara katılmak
- d) Taksirli adam öldürme
- e) Müessir fiil
  - i. Genel müessir fiil
  - ii. Kasıtlı müessir fiil
  - iii. Taksirli müessir fiil
- f) Hakaret-sövme
- g) Özel tahrik
- h) Karşılıklı tahrik
- i) Kişiyeye karşı şiddet kullanılması

X. Mala karşı suçlar

- a) Başkasının malına zarar verme
- b) Dolandırıcılık
- c) Emniyeti suiistimal
- d) Hırsızlık
  - i. Basit hırsızlık
  - ii. Mekan, zamandan gelen şiddet nedenleri
  - iii. Kişiyeye bağlı şiddet nedenleri
- e) Yağma
  - i. Menkul yağması
  - ii. Senet gaspı
  - iii. Adam kaldırmak

1.1.4. Cezanın Tanımı

“Hukuk kurallarına uymayan kişilere uygulanan yaptırıma “ceza” denir. Uyulmayan hukuk kuralının cinsine göre uygulanacak yaptırımın şiddeti de değişmektedir. Ceza suç işleyen kişiye çeşitli yapıcı amaçları gerçekleştirmek için uygulanan ve esasında kişiyi birtakım yoksunluklara tabi kılan bir müeyyidedir.” (Şafak, 1992: 8 – 9)

Dönmezer ve Erman’a göre “Ceza, suç işleyen kişiye çeşitli yapıcı amaçları gerçekleştirmek için uygulanan ve esasında kişiyi bir takım yoksunluklara tabi kılan bir müeyyide”dir. Onlara göre iki tür yaptırım vardır: (İçli, 1999: 42)

1. Kişisel ve somut zararların ortadan kaldırılması, tazmini ve eski halin iadesi şeklinde zorla uygulanan yaptırımlar. Bu yaptırımlar günümüzde özellikle Medeni Hukuk ile Ticaret Hukukunda ve kısmen de İş Hukukunda yer alır.

2. İkinci tür yaptırımlar Ceza Hukukunda yer alan yaptırımlardır.

Yaptırımlar *ceza, aynen ve zorla icra, tazminat, geçerli olmama ve iptal* şekillerinde olabilir. Devlet, toplumda bireylerin mevcut hukuk kurallarına uymalarını sağlamak için almış olduğu zorlayıcı tedbirler almıştır. Bunlara “ceza” denir. Hukuka ters düşen bazı davranış ve uygulamalara karşı “aynen ve zorla icra” uygulanabilir. Bir başka yaptırım şekli olan tazminat ile hukuku ihlal eden kişinin, karşı tarafa verdiği zararı tazmin etmesi zorunluluğu getirilir. Özel hukuk alanında yapılmış bir işlemin geçerli sayılmaması da bir başka yaptırım biçimidir. Bunların yansıra hukuk kurallarına aykırı işlemlerden zarar gören taraflar bu fiil ve kararların iptalini isteyebilirler. (Bilge, 1975: 28)

1.1.5. Ceza Ehliyeti

Bütün insanlar ceza hukuku açısından suç faili olamazlar, bu durum “ceza ehliyeti” kavramını ortaya çıkarır. Kişinin ceza sorumluluğunu tümüyle ortadan

kaldıran veya ona ceza indirimi sağlayan bazı durumlar söz konusudur. Bu durumlar (Erem, 1984: 568 – 603):

1. Küçüklük hali
2. Sağır ve dilsizlik hali
3. Akıl maluliyeti
4. Sarhoşluk
  - a) Arızı
  - b) İhtiyari

1.1.5.1. Küçüklük Hali

Suçlu davranışı gerçekleştirdiği anda 12 yaşını bitirmemiş olanların ceza ehliyeti yoktur. Suçlu davranışı gerçekleştirdiği anda 12 yaşını bitirmiş, 15 yaşını bitirmemiş olanların işledikleri suçtu fark ve temyiz etmeleri durumunda ceza görürler. Fakat cezaları indirilerek verilir. 15 yaşını bitirmiş, 18 yaşını bitirmemiş olanların işledikleri suçtu fark ve mümeyyizi olmaları şartı aranmaz. Bunların temyiz kudretine sahip oldukları kabul edilir, fakat cezaları bir miktar indirilerek verilir (Erem, 1984: 603 – 604).

1.1.5.2. Sağır ve Dilsizlik Hali

Yaş dışında ceza ehliyeti ile ilgili bir başka durum da sağır ve dilsizlik halidir. Sağır ve dilsiz oluş kişinin gelişimine etki eder. Bu kişilerin psikolojik ve fizyolojik yönden aynı yaştaki kişilere göre gelişimlerinin daha zor olduğu kabul edilir. Bu nedenle sağır ve dilsizlerin algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneği daha geç gelişebileceği düşüncesiyle, sağır ve dilsizlik hali olmayanlara paralel bir yaş grubu sınıflandırması yapılmıştır.

Sağır ve dilsiz olmayanlar için cezai sorumluluğun olmadığı yaş 12 iken, sağır ve dilsizlerde bu sınır 15 yaş olarak belirlenmiş ve 15 yaşını doldurmayan sağır ve dilsizlerin cezai sorumluluğu olmadığı kabul edilmiştir. Sağır ve dilsiz 15

– 18 yaş grubundaysa, işlediği suçun hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu suçla ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olup olmadığına bakılır, varsa verilecek cezadan indirim yapılır. Sağır ve dilsiz 18-21 yaş grubundaysa cezai ehliyeti vardır ancak verilecek cezadan bir miktar indirim yapılır. (Erem, 1984: 604)

1.1.5.3. Akıl Maluliyeti

“Ceza sorumluluğu suçun işlenişi sırasında kişinin neleri ne için yaptığını ve bu yaptıklarının sonuçlarının farkında olup olmamasını tanımlar. Genel olarak ağır ruhsal bozukluklarda (fonksiyonel psikozlar, organik kökenli psikozlar, ağır duygulanım bozuklukları), zekâ gerililiği olanlarda ve bilinç bozukluğuna neden olan durumlarda ceza sorumluluğu yoktur.” (Özkan – Hakeri, 1998)

Önemli düşünce bozukluğu ve çeşitli davranış bozuklukları görülen ve psikoz diye de tanımlanan ruhsal bozuklukları bulunan kişilerin işledikleri suçlarda ceza sorumluluğu yoktur. Bu bozukluklar genel olarak halüsinasyon gibi önemli algı bozuklukları, gerçeği değerlendirme ve muhakeme yeteneği kaybı, hastalığının farkında olmama hali, hezeyan olarak sıralanabilir. Bu tür bozukluklara sahip hastalar bilinç bozukluğu bulunmayan, zaman - mekân ayırımını yapma yeteneği bozulmamış, zekâ ve hafıza sorunu olmayan kişiler oldukları halde; sık olmasa da halüsinasyonları, hezeyanları, yanlış muhakemeleri, duygusal değişikliklerin etkisi ile ağır veya hafif suçlar işleyebilirler. Bunlar genellikle ahlaki suçlar, kavga, yaralama, cinayet gibi suçlardır. (Özkan – Hakeri, 1998)

Suçlu davranışı gerçekleştirdiği anda bilinçli ve suçlu davranışın farkında olma durumunu etkileyen ve bu nedenle ceza indirimi sağlayan ruhsal bozuklukları ve diğer durumları tanımlamak güçtür. TCK'nun 47. maddesinde tanımlanmış bulunan; hafif derecede zekâ gerilikleri, epilepsi ve diğer nedenlerle ikincil kişilik bozuklukları, bazı psikozların veya duygulanım bozukluklarının kısmi remisyon halleri, ağır obsesif kompulsif bozukluk (saplantı zorlantı bozukluğu), hipokondriyasis ve fobik bozuklukla beraber olan veya ayrıca panik

bozukluğuna bağlı panik atakları, piromani, kleptomani gibi dürtü kontrol bozuklukları bu kapsamda değerlendirilebilir. (Özkan – Hakeri, 1998)

Bir kişinin işlemiş olduğu suça karşı ceza sorumluluğunun tam olabilmesi için, suçun işlenişi sırasında neyi ne için yaptığını ve yaptıklarının sonuçlarını bilerek eyleme girmesi gerekir. Yani bu kişilerde, yasanın öngördüğu şekilde suçu işlediği zaman bilincini ve hareket kabiliyetini tamamen veya kısmen etkileyecek bir akıl hastalığı olmamalıdır. Ancak, bazı ruhsal bozukluklar ceza sorumluluğunu etkilememektedir. Bu bozukluklar önceleri psikonevroz veya nörotik bozukluk olarak da isimlendirilen anksiyete bozuklukları ve somatoform bozukluklar, ayrıca alkol ve madde kötüye kullanımları ve bağımlılıkları, kişilik bozuklukları olarak sıralanabilir. Bunlar suç anında mevcut olsa da ceza sorumluluğunu etkilememektedir.

Ruhsal bozukluklar dışında bazı geçici sebeplerin de anlama ve isteme yeteneğini tamamen kaldırması veya azaltması ve dolayısıyla isnad kabiliyetine etki etmesi söz konusu olabilir. Bunlar ruhsal bozukluklar gibi devamlılık arz eden durumlar olmayıp, geçici niteliktedirler ve “*arızı sebepler*” olarak değerlendirilirler. Buna göre, kişide esasen herhangi bir ruhsal bozukluk bulunmamaktadır, sadece geçici nitelikli patolojik bir sebep anlama ve isteme yeteneğini tamamen kaldırmakta veya azaltmaktadır.

Arızı sebeplere örnek olarak hukukçular uyku hali, ateşli hastalık, kitle psikolojisi, hipnotizma, sara nöbeti ve yeni doğum yapmış kadının psikolojik durumunu göstermektedirler. Psikiyatristler ise örnek olarak; doğrudan beyni etkileyen nedenler (serebrovasküler, menenjit, ensefalit, kafa travmaları, toksik etkenler, bağımlılık yapan maddelerle ilgili yoksunluk sendromları, epilepsi, beyin tümörleri) metabolik nedenler (hepatik ve üremik esefalopati, sıvı, elektrolit, asit-baz dengesizliği, dehidratasyonlar, beyinde anoksiye sebep olan akciğer, kalp hastalıkları, hipertansif ensefalopati), endokrin sistemle ilgili bozukluklar (hipo-hiper glisemi, hipo-hipertiroidi, hiperparatiroidi, sürrenal korteks hastalıkları), sistemik enfeksiyonlar (sepsis, tifo, sıtma), yüksek ateşli diğer nedenler, ayrıca aşırı uyaran yoksunluğu ve aşırı uyaran fazlalığını (ağır uykusuzluk, dayanılmaz görsel-işitsel uyaranlar, ağır işkence) saymaktadırlar.

Bunların yanı sıra hipnoz, istemeyerek sarhoşluk, ruhsal bozukluğu bulunmayan kişinin ceza sorumluluğunu ortadan kaldırmış veya önemli ölçüde azaltabilir. Geçici bir nedenin söz konusu olması ve ilgili maddeden yararlanabilmesi için kişinin bu durumunda kendi rızası ile kalmamış olması (zorla alkol verilmesi, tesadüf eseri etkilenmesi gibi) gerekir. (Özkan – Hakeri, 1998)

1.1.5.4. Sarhoşluk

Ceza sorumluluğunu bazı durumlarda ortadan kaldıran sarhoşluk arızı ve ihtiyari olmak üzere ikiye ayrılır. Arızı sarhoşluk istenmeyen sarhoşluktur, kişi içtiği şeyin alkollü olduğunu bilmez ve bu durumda ceza ya tümüyle kaldırılır ya da indirilerek verilir.

İhtiyari sarhoşluk ise isteyerek sarhoş olma durumudur ve bu nedenle suç işleyen kişi ceza almaktan kurtulamaz. İhtiyari sarhoşluk da kasti, tasarlanmış ve itiyadi olmak üzere üçe ayrılır. Kasti sarhoşlukta kişi isteyerek içmeye başlar, olayın neden ve sonucu iradedir. Tasarlanmış sarhoşluk, işlemeye karar verilmiş olan suçta ceza indiriminden yararlanmak veya cezadan tümüyle kaçmak amacıyla sarhoş olmaktır. İtiyadi sarhoşluk ise alkol almayı alışkanlık haline getirmiş olan kişilerin sarhoşluğudur. (Erem, 1984: 616 – 625)

1.2. SUÇLA İLİŞKİLİ BAZI FAKTÖRLER

Türkiye’de ve dünyada suç ve suçlu istatistiklerine bakıldığında çeşitli faktörlerin suça olan eğilimi belirlediği görülmektedir. Bu faktörler yaş, cinsiyet, ekonomik seviye, eğitim seviyesi, sosyal çevre vb. olarak değerlendirilir. Bu şekilde incelendiğinde yetişkin erkeklerin suç istatistiklerinde büyük bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bu nedenle “*erkek suçluluğu*” veya “*yetişkin suçluluğu*” ayrı bir başlık altında ele alınmazken, “*kadın suçluluğu*” ve “*çocuk suçluluğu*” ayrı başlıklar altında irdelenmesi gereken konular olarak

görülmektedir. Bu bağlamda ön plana çıkan en önemli iki faktör *cinsiyet* ve *yaş* faktörleridir.

1.2.1. Cinsiyet Faktörü

Suç genelde bir erkek davranışıdır. Bu yüzden kriminoloji literatüründe erkek suçlular kadın suçlulardan daha yoğun bir biçimde incelenmektedir. Tipik suçlu yetişkin erkektir, bu yüzden de suçla ilgili teorilerin büyük bir bölümü yetişkin erkeğin davranışını açıklamaya yöneliktir. Suçta cinsiyet farklılığı evrensel bir nitelik taşıdığından, kadın suçluluğu ile erkek suçluluğu arasındaki farkların belirlenmesi önem taşımaktadır. Objektif ve bilimsel bir yaklaşım kadın suçluluğunu suçta başlı başına bir konu olarak ele almak ve incelemek durumundadır.

Suç ile cinsiyet ilişkisinin ırk ve toplumsal sınıf değişkenleri ile birlikte inceleyen bir araştırmada, aynı ırk ile aynı toplumsal sınıfa üye kadın ve erkeklerin suç eğilimi açısından da benzerlikler ortaya konulmaktadır. Özellikle alt gelir gruplarına ait kadın ve erkeklerin içinde buldukları sosyal statü ve suç yönelmeleri büyük ölçüde benzerdir. Kadının, toplumun ekonomik ve meslekî hayatından yeni roller alması kadın suçlu oranının belli bir ölçüye kadar artıracığı düşünülebilir. Ancak daha da önemlisi nicelikten çok, bu suçların niteliğindeki değişikliklerdir. Kadın rüşvet, dolandırıcılık ve casusluk suçlarından daha sık görünmeye başlamıştır.

Kadınların şiddet ve saldırganlık ögesi içeren davranışlara hedef olma problemi, kadın hareketleri ile birlikte gündeme gelmiş olmakla birlikte; “kadın suçluluğu” da bir mesele olarak tarih boyunca süre gelmiştir. Ayrıca kadın suçluluğu aile içi şiddet, parçalanma, sosyal yıkım gibi pek çok boyutu olan önemli bir hukuksal biyopsikososyal kendini göstermektedir. (Balcıoğlu, 2001: 49)

1.2.2. Yaş Faktörü

Suçta katılımın yaş ile azaldığı görüşü kriminolojinin en eski ve en yaygın kabul edilen görüş olmakla birlikte, suçta ilişkin tüm faktörler içinde, suçta katılımı en güçlü etki yaşa aittir. Birçok suç türünde özellikle cinayet, soygun ve ırza tecavüz gibi ciddi suçların görüldüğü toplumlarda, nüfusun suçta katılım oranı adolesan ve ilk yetişkinlik dönemlerinde doruk noktasına ulaşır daha sonra yaşla birlikte düşme eğilimi göstermektedir. Bu yaş – suç dağılımı tarihsel süreç içinde tüm coğrafik yerleşimler ve suç tipleri için genellenebilir. (İçli, 1999: 297)

Suçta yönelmiş çocuk, ceza hukuku açısından belli bir yaşın altında olan çocuktur. Çocuk suçlular grubunun tayininde çeşitli milli kanunların müştereken kullandıkları tek ölçü “yaş” olmuştur. Bununla beraber ceza hukukundaki “yaş”, özel hukuktaki “rüşt yaş”ından, suç vakiasının gösterdiği özelliğe binaen ayrılmaktadır. Kanun tarafından kesin olarak belirtilen cezai rüşt yaş, suçta yönelmiş çocukları büyük suçlulardan ayıran sınırı teşkil etmektedir. Bugün için kanunlar cezai rüşt yaş altında devreler tespit etmekte, her bir devre mensupları konusunda tatbik edilecek ceza yahut tedbir sorumluluğu bulunmayacağını, bunlar konusunda muhtemelen özel hukukun himaye tedbirleri alınabileceğini kabul etmektedirler. (Gölcüklü, 1962: 5)

Çocuk ve gençlerin suç sayılan davranışları aileye, çevreye, okula karşı kabahat işlemekle başlamakta; niteliği değişerek yasaların suç saydığı davranış ve eylemlere doğru kaymaktadır. Bunları bu şekilde sıralayabiliriz; eve, okula, işyerine yalan söylemek, gece geç saatlere kadar eve dönmek, evden ve okuldan kaçmak, okul ve iş tembelliği, okulun ve iş yerinin disiplinine uymamak, hırsızlık, yankesicilik, araba hırsızlığı, trafik suçları, alkol kullanımına bağlı suçlar, uyuşturucu ve uyarıcı maddeler kullanmak, saldırı ve tahrip, kavga, bıçak ve tabanca taşıma, yaralama, öldürme...

Suçta eğilim gösteren gençlerin bir takım ortak kişilik özellikleri vardır ve bu özelliklerin tanınması, suç işlemekten onlara yardımcı olma fırsatı verir. Bu gençlerde alabildiğince sınırsız bir özerklik eğilimi vardır. Kendi başlarına güvenli ve yeterli olmadıkları için daima ufak gruplar oluşturur, onlarla birlikte

yaşar, birlikte bir eyleme girişirler. Her tür baskı ve otoriteye karşı çıkarlar, tepki gösterirler. Fiziksel gücün en önemli güç olduğuna inanarak, bütün sorunların fizik gücüyle çözebileceklerini düşünürler. Maddi doyum peşinde koşarlar. Cinsel yaşama ve bu yaşamın sapıklıklarına eğilim gösterirler. Geniş düş dünyaları içinde daima yeni ve değişik serüvenlerin peşinde koşarlar. Gerçekler karşısında kolay ve çabuk hırçınlaşır, kriz geçirir, ölçsüz, gereksiz tepki gösterirler. Alkol ve uyuşturucu madde kullanmaya büyük eğilim gösterirler. (Köknel, 2001: 356)

Toplum ve aile etkenleri birbirini tamamlayıcı bir rol oynamaktadırlar. Aile yaşamı düzenli, aile bağları güçlü olan ve yeterli sevgi alan, denetim gören gençler suça yönelmemektedir. Aile sorunları varsa hiç kuşkusuz yoksul sınıflardan gelen gençlerin yoldan çıkması, çevrenin ayartıcı etkisi nedeniyle daha kolay olmaktadır. Her türlü suçlulukta aile içi sorunlar rol oynamakta, ancak toplu suç işleyenler ortak bir hınçla, kendilerini dışlayan toplumdaki öç almaya yönelmektedirler.

Kendilerini toplumun refahından pay alamayan, itilmiş, ezik üyeler olarak görmekte, toplumun değer yargılarına sırt çevirmekte, yabancılaşmaktadır. Bu nedenle olumsuz bir kimliği paylaşarak topluma baş kaldırmaktadırlar. Ancak yoksul mahallelerde davranış bozukluğu göstermeyen gençler de vardır. Bunları suça itilmekten koruyan etkenler ailede aranmalıdır. (Yörükoğlu, 2000: 301)

Bununla birlikte suç olgusunda çocuğa yaklaşımda yaş sınırının ilk şart olarak esas alınması çocuğu aleyhte etkileyebilmektedir. Öncelikle yetişkinler, ardından çocuklar düşünüldüğünden ve mevcut şartlara çocukların oturtulmaya çalışılması durumu daha da güçleştirmektedir. Çocuklar işledikleri suçlar, işleniş şekli ve türleri bakımından erişkinlerden farklıdır.

Çocuklar tarafından işlenen suçlarda belirli bir metot ve ihtisaslaşma olmadığı gözlenmekte; grup halinde işlenen suçlarda organize nitelik taşımadığı, daha çok tesadüflere bağlı olarak ani bir karar ile oluştuğu görülmektedir. Yaş grupları itibari ile yapılan incelemeler, suçluluğun küçük yaşlardan itibaren yavaş yavaş artarak orta yaşlarda yoğunlaşma gösterdiği, yaş ilerledikçe azaldığı ve ileri yaşlarda hemen hemen ortadan kalktığını göstermektedir. (Doğan, 1990: 172 – 173)

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK SUÇLULUĞU

2.1. “ÇOCUK” KİME DENİR?

2.1.1. Çocuk Kavramı

Çocukluk, yaşam zincirinin doğal ve değişmez halkalarından biridir ve çocukluk insan yaşamının bir evresi, yetişkinin de kaçınılmaz geçmişidir. Bu evrenin süjesi “*çocuk*” kimli veya kimsesiz, varlıklı veya varlıksız, suçlu veya suçsuz, beden veya ruh sağlığının bozuk olup olmaması göz önünde bulundurulmaksızın, “*sağ ve tam doğduğu andan reşit olduğu ana kadarki çevrede bulunan gerçek kişi*”dir. (Elibol, 1998)

Sözlük anlamı “*insan yavrusu*” olarak tanımlanan çocuk, ceza hukuku açısından belirli bir yaşın altında olan kişidir. Bu yaş sınırı ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, genel olarak 18 ile 21 yaşlar arasında olduğu görülmektedir. Ancak son yıllarda cezai rüşt yaşını aşmakla beraber, tam olgunlaşmamış gençlerin durumu cezacıların da dikkatini çekmektedir.

Çağımızda Türkiye dahil, insanların 18 yaşını bitirdiklerinde tam bir olgunluğa kavuşmadıkları açıktır. Olgunlaşma en azından 21-22 yaşlarına kadar sürmektedir. Bu nedenle “*çocuk suçluluğu*” kavramı artık yalnızca çocukluğun son dönemini değil, gençlik çağının da önemli bir bölümünü kapsamaktadır. (Sevük, 1998: 1)

“Her doğan çocuk, daha önce kendisinden evvel dünyaya gelmiş yada daha sonra doğacak olanlara hiç benzemeyen, ana ve babasının özelliklerini taşımaktan öte bir varlıktır. Şöyle ki, vücudunun her hücresinde atalarının da eskiden beri süregelen katkıları söz konusudur.” (Akaslan, 1998, s:6).

Çocukluğun tarihsel gelişimine baktığımızda, Eski Yunan ve Roma Medeniyetlerinde çocuğun yaşayıp yaşamayacağına karar verme yetkisinin babaya ait olduğu görülmektedir. O dönemin düşünürleri Aristo ve Platon da

çocuğun bir eşya gibi babanın mülkiyetinde olmasını kabul etmişlerdir. Daha sonraki dönemlerde ise özellikle Hristiyanlığın kabulüyle çocuk, tanrının ve devletin malı olarak kabul edilmeye başlanmıştır; özellikle savaşların yoğun olduğu bu dönemlerde çocukların asker olarak kullanıldığı görülmüştür. 16. yüzyıla kadar 6 yaş sınır kabul edilmiş; bu yaşın altındaki çocuklar “*çocuk*” kategorisinde değerlendirilmiş, daha büyükler ise farklı kavramlarla nitelendirilmişlerdir.

Çocukluğun ayrı bir dönem olarak kabul edildiği yıllar 1600 – 1700’lü yıllardır. Bu yıllardan itibaren artık çocuk yetişkinin minyatür bir kopyası olarak değil, erişkin konumunun dışında bir durumda değerlendirilmeye başlanmıştır. (Kerem, 2005)

“Çocukluk kavramı, toplumdaki topluma, zamandan zamana değişen dinamik bir kavramdır. Bugün bile herkesin üzerinde görüş birliğine vardığı, çocuğun net bir tanımı yapılabilmemiş değildir.” (Polat, 1997, s:49).

Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 1. maddesine göre “*daha erken reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır*” (UNICEF, 1998) şeklinde genel tanımı yapılan “*çocukluk*” kavramı üzerine çeşitli görüşler vardır.

2.1.2. Hukuki Açıdan Çocuk Kavramı

2.1.2.1. T.C.K.’da Çocuk Kavramı:

Türk Ceza Kanunu’nda “*çocuk*” kavramı 6. ve 31. maddelerde tanımlanmıştır. “*Çocuk*” madde 6’da “*henüz 18 yaşını doldurmamış kişi*” olarak tanımlanırken, madde 31’de “*çocukluk*” 0-12, 12-15 ve 15-18 olmak üzere 3 gruba ayrılmıştır. Buna göre;

12 Yaşını Bitirmemiş Olanlar

Fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.

12 Yaşını Bitirmiş, 15 Yaşını Doldurmamış Olanlar

Fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurmuş olup da 15 yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması halinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı halinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde 12 yıldan 15 yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde 9 yıldan 11 yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu halde her fiil için verilecek hapis cezası 7 yıldan fazla olmaz.

15 Yaşını Bitirmiş, 18 Yaşını Doldurmamış Olanlar

Fiili işlediği sırada 15 yaşını doldurmuş olup da 18 yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde 18 yıldan 24 yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde 12 yıldan 15 yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve bu halde her fiil için verilecek hapis cezası 12 yıldan fazla olamaz.

T.C.K 33. maddede fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurmamış olan çocuklara ilişkin hükümleri, 15 yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında; 12 yaşını doldurmuş olup da 15 yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, 18 yaşını doldurmamış sağır ve dilsizler hakkında; 15 yaşını doldurmuş olup da 18 yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, 18 yaşını doldurmuş olup da 21 yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında da uygulanacağı belirtilmektedir. (Göç, 2006: 8)

2.1.2.2. Ç.M.K.'da Çocuk Kavramı

Çocuk Mahkemeleri Kuruluş Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, 21 Kasım 1979 tarihinde 2253 sayılı kanun olarak kabul edilmiş ve 6 Kasım 1981 tarihli 2552 sayılı ve 25 Şubat 1988 tarihli 3412 sayılı kanunlar ile iki kez değişikliğe uğramıştır.

2253 sayılı Ç.M.K. çocukları, yaş grupları bakımından fiili işlediği zaman 11 yaşını bitirmemiş olanlar ve fiili işlediği zaman 11 yaşını bitirmemiş olanlar olmak üzere ikiye ayırmıştır.

11 Yaşını Bitirmemiş Olanlar

Ç.M.K. 11. maddeye göre, fiili işlediği zaman 11 yaşını bitirmemiş olanlar hakkında kovuşturma yapılamaz ve ceza verilemez. Ancak, fiil kanunen 1 seneden ziyade hapis cezasını veya daha ağır bir cezayı gerektirir ise haklarında Ç.M.K. 10. maddedeki tedbirlerden biri uygulanır. Bunlar (Göç, 2006: 9):

- Veliye, vasiye veya bakıp gözetmeyi üzerine alan akrabadan birisine teslim etme.

- Bakıp gözetmeyi üzerine alan güvenilir bir aile yanına yerleştirme.

- Bu maksatla kurulmuş çocuk bakım ve yerleştirme yurtlarına veya benzeri resmi yahut özel kurumlara yerleştirme.

- Genel ve katma bütçeli daireler, mahalli idareler, bankalar, iktisadi devlet teşekkülleri ve bunların ortaklıkları tarafından kurulmuş fabrika, müessese, veya ziraat işletmeleri veya benzeri teşekküllerle işyerlerine yahut meslek sahibi bir usta yanına yerleştirme.

- Resmi veya özel bir hastaneye veya tedavi evine yahut eğitimi güç çocuklara mahsus kurumlara yerleştirme.

11 Yaşını Bitirmiş, 15 Yaşını Doldurmamış Olanlar

Ç.M.K. 12. maddeye göre çocuğun işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişip gelişmediğine bakılır ve yeterince gelişmemiş olanlara T.C.K. 31. maddedeki tedbirlerden biri uygulanır.

Ç.M.K.'nın 20. maddesine göre incelenip, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince

geliştiği tespit edilen 11 yaşını bitirip 15 yaşını doldurmamış küçükler hakkında indirimli cezalar verilir. Bunlar (G, 2006: 9):

- İdam cezası yerine 15 sene, mbbet hapis yerine 10 seneden aşağı olmamak üzere hapis cezası verilir.

- Diğer cezalar yarı yarıya indirilir. Ağır cezaları hapse çevrilir. Ancak, bu fıkranın tatbiki suretiyle hükmolunacak cezalar her fiil için 7 seneden fazla olamaz.

- Kamu hizmetinden men ve genel güvenlik gözetimi altına alma cezaları uygulanmaz.

eza ve tedbirlerin uygulanmasından önce gerekirse kğn aile, terbiye, okul durumu, gidişatı, içinde yetiştiği ve bulunduğu şartlar veya bunlar gibi gerekli görülen sair hususlar ocuk mahkemeleri nezdinde görevlendirilmiş olan sosyal hizmet uzmanları veya yardımcıları veya pedagoğ, psikolog, psikiyatrist gibi uzmanlar tarafından araştırılır.

ocuk mahkemelerinde görevlendirilmiş bu personelin iş durumlarının müsait olmaması veya görevin bunlar tarafından yapılmasında engel bulunması veya atama yapılmamış olması hallerinde ocuk mahkemeleri araştırmanın yapılması için resmi veya özel kurum ve kuruluşlarda çalışan uzmanları, bunların da bulunmaması halinde bu araştırmayı yapabilecek nitelikte olan kimseleri görevlendirir. Yapılan inceleme sonucu gerekirse çocuğun bir müşahede merkezinde, müşahede altında tutulmasına karar verebilir. (G, 2006: 9)

2.1.2.3. Farklı Toplumlarda ocuk Kavramı

lkeler arasındaki mevcut sosyo-ekonomik, kültürel ve coğrafi farklılıklar kendini, o ülkelerin ceza hukuk sistemlerinde gösterir. Dünyanın geneline bakıldığında, çocuklardaki ceza ehliyeti alt ve st sınırının 7 ila 21 arasında değiştiği görülmektedir.

McIvor (2003: 292) İskoçya’da çocuk suçlulara uygulanan ceza sistemini şu şekilde açıklamaktadır: İskoçya’da savcılar, başsavcı tarafından verilen talimatlar uyarınca 16-17 yaşındaki suçluları ceza mahkemelerinde kovuşturılmaktadırlar. Tanım vermek açısından 16 yaşından küçükler “*çocuk*”, 16-20 yaş arası “*genç suçlu*” ve 20 yaşın üzeri “*yetişkin suçlu*”dur. Yetişkinler için olan cezalar tam olarak genç suçlulara da uygulanabilir. Bununla beraber genç suçlular ayrı kuruluşlarda tutulurlar ve mahkeme ancak sosyal hizmet dairesinden gencin sosyal geçmişiyle ilgili bir rapor aldıktan ve onu inceledikten sonra hürriyeti bağlayıcı ceza verebilir.

Fransız hukuk sisteminde çocuk suçlulara yönelik uygulamaları ise Dönmezer (1993: 73) şu şekilde ifade etmektedir: 2 Şubat 1945 tarihli kararname çerçevesinde cezalarda indirim, sadece 18 yaşını bitirmemiş olanları kapsamaktadır. Mahkumiyetlerde, 16 yaşından büyük suçlular hakkında, mahkemenin gerekçeli özel hükmü ile bertaraf etmiş bulunması hali dışında, 13 yaşını bitirmiş küçükler hakkındaki cezalara hükmedilir. 1990 yılında gerçekleştirilen reform sonucu, 18 yaşından küçük olanlar hakkında hürriyeti bağlayıcı cezalarda önemli bir indirime gidilmektedir.

Ayrıca cürümlerde hapis cezasının üst sınırı 13-16 yaş grubu için 5 yıla indirilmektedir. 16-18 yaşları arasında bulunanlar ise 10 yıl olarak tespit edilen bir üst sınıra tabi tutulmuşlardır. Ayrıca 13-16 yaşları arasında bulunanlar bakımından ceza, büyüklere nazaran yarıya indirilmektedir.

İngiltere’de 1991 yılında kabul edilen Yeni Ceza Adalet Yasası ile çocuk mahkemesinin adı “*gençlik mahkemesi*” olarak değiştirilmiştir. İngiltere’deki bu yeni uygulamaları inceleyen Uluğtekin’e göre (1994: 74), yasa 16 yaş olan üst yaş sınırını, 17’ye çıkarmıştır. Alt yaş sınırı ise 10 olarak kalmıştır. Yani, yasaya göre 18 yaşından aşağı olan suçlu bireyler iki grupta ele alınmaktadır. Birinci grup çocuklar 10-13 yaşlarını kapsamaktadır. İkinci grup genç bireyler ise 14-17 yaş diliminde yer almaktadır.

Günay ise (1967: 718) İtalya’da suçlu çocuklara yönelik ceza sistemiyle ilgili olarak şunları belirtmektedir: 14 yaşını ikmal etmemişse, bu halde cezai

ehliyeti yoktur. Hakkında herhangi bir ceza tertip edilemez. Suçun cinsi ne olursa olsun hak önleyici tedbir konulur. Bu tedbir küçüğün ıslahına ve 21 yaşını bitirmesine kadar devam eder. Küçüğün ıslahına karar verildikten sonra, 6 ay daha küçük sosyal yardım memurunun gözetimi altında bulundurulur.

Bu esnada herhangi bir kötü eylemi görülmezse tedbir kati olarak son bulur. 14 yaşından büyük, 18 yaşından küçük olanlarda ise küçüğün cezalandırılabilmesi için işlediği suçun farik ve mümeyyizi olması icap eder. Farik ve mümeyyiz olmadığına dair olan rapor, mahkemeyi ve savcılığı bağlar, hakkında herhangi bir ceza tertip olunmaz. Fakat, idari ve önleyici tedbirler konabilir.

Farik ve mümeyyiz olması durumunda, 2 yıldan daha az hapis cezasına mahkum olursa bir defaya mahsus mahkemece affedilebilir. 5 yıl suç işlemek kaydıyla, 3 yıldan az hapis cezası mahkemece ertelenebilir. Ertelenmemesi durumunda sanat ve ortaokul diploması verilen okul cezaevlerinde cezası çektirilir.

Suçlu çocuk, ceza hukuku açısından belli bir yaşın altında olan çocuktur. Bu yaş sınırı çeşitli ülkelerde farklılıklar gösterir. Farklılıkların alt ve üst sınırları 7–21 yaşları arasında değişmektedir. Ceza ehliyeti yaş sınırı denebilecek alt sınır çeşitli ülkelerde farklı olarak uygulanmaktadır (Tekin, 2005: 488):

- *Ceza ehliyetini 7 yaşından başlatan ülkeler:* Avustralya (Tazmania), Bangladeş, Kıbrıs Rum Kesimi, Gana, İrlanda, Ürdün, Kuveyt, Lübnan, Pakistan, Sudan, Suriye.
- *Ceza ehliyetini 8 yaşından başlatan ülkeler:* Sri Lanka, İskoçya.
- *Ceza ehliyetini 9 yaşından başlatan ülkeler:* Irak, Filipinler.
- *Ceza ehliyetini 10 yaşından başlatan ülkeler:* Avustralya (birçok eyaleti), Nepal, Yeni Zelanda, Nikaragua, İngiltere.

- *Ceza ehliyetini 12 yaşından başlatan ülkeler:* Kanada, Kore, Uganda.
- *Ceza ehliyetini 13 yaşından başlatan ülkeler:* Cezayir, Çad, Fransa, Polonya, Tunus.
- *Ceza ehliyetini 14 yaşından başlatan ülkeler:* Bulgaristan, Çin, Almanya, Macaristan, İtalya, Japonya, Libya, Romanya, Rusya, Vietnam, Yugoslavya.
- *Ceza ehliyetini 15 yaşından başlatan ülkeler:* Danimarka, Mısır, Finlandiya, Norveç, İzlanda, Peru, Sudan, İsveç.
- *Ceza ehliyetini 16 yaşından başlatan ülkeler:* Arjantin, Azerbaycan, Bolivya, Şili, Küba, Portekiz, İspanya, Ukrayna.
- *Ceza ehliyetini 18 yaşından başlatan ülkeler:* Belçika, Kolombiya, Panama, Peru.

2.1.2.4. Uluslar Arası Hukuk Sisteminde Çocuk Kavramı

Tarihsel gelişim sürecinde 1900'lü yıllarda milli ve milletler arası çalışmalar başlamış olmakla birlikte; özellikle 20. yüzyılın ilk yarısında gerçekleşen iki dünya savaşının ve onları izleyen çeşitli toplumsal olayların çoğalması ile artan kimsesiz, yoksul, evlilik dışı vb. çocuklar ve sorunları, çocuk hakları ve bu hakları konu alan çocuk hukukunun gelişimini hızlandırmıştır. (Akyüz, 2000: 43)

Bugün için neredeyse tüm dünya ülkeleri tarafından, sağ ve tam doğma şartı ile çocukluğun başladığı kabul edilmektedir. Bununla birlikte, çocukluğun üst yaş sınırı konusunda değişik görüşler bulunmasına karşın bir çok kanun incelendiğinde “*rüşf*” kavramı gündeme gelmektedir. (Ballar, 1998: 74)

Hemen her ülkede ciddi bir tartışma konusu olan bu rüşt yaşı, 20 Kasım 1989 tarihinde BM Genel Kurulu'nda kabul edilen Çocuk Hakları'na Dair Sözleşme'nin 1. Maddesinde “*Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır.*” (UNICEF, 1998)

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından, 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen “*Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*” içerik olarak; savunmasız konumları nedeniyle çocukların özel bir duyarlılığa ve korunmaya muhtaç olduklarını, çocuğun ne olursa olsun ayrımcılıktan korunması ve haklarının savunulması gerektiğini vurgulamaktadır. Toplamda 45 maddeden oluşan sözleşme, içeriğinde genel olarak şu noktalara değinmektedir: (UNICEF, 1998)

- Çocukla ilgili tüm girişimlerde, çocuğun yüksek yararı tam olarak gözetilecek; ana-babalar ya da sorumluluk taşıyan diğer kişiler bu sorumluluğu yerine getiremediği takdirde, devlet çocuğa yeterli dikkati ve desteği gösterecektir.

- Çocuğun yüksek yararına aykırılığı belirlenmediği sürece; çocuk kendi ana-babasını tanıyıp bilme, onlar tarafından bakılma ve ana-babasıyla birlikte yaşama hakkına sahiptir.

- Çocuk, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın görüşlerini ifade etme, bilgi edinme, sahip olduğu görüş ve bilgileri başkalarına aktarma hakkına sahiptir.

- Devlet, ana-babanın uygun biçimde yönlendiriciliğine tabi olarak; çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne saygı göstermek zorundadır.

- Devlet, değişik kaynaklardan bilgilerin ve yayınların çocuklara ulaşmasını sağlayacak, kitle iletişim araçlarının çocuklar açısından sosyal ve kültürel yarar sağlayacak bilgiler yaymasını teşvik edecek; buna karşılık çocukları zararlı yayınlardan koruyacaktır.

- Devlet çocuğu, ana-babanın ya da çocuğun bakımından sorumlu başka kişilerin her türlü kötü muamelesinden koruyacak, çocuk istismarını önleyecek ve bu tür davranışlara maruz kalan çocukların tedavisini amaçlayan sosyal programlar hazırlayacaktır.

- Devlet aile ortamından yoksun çocuğu özel olarak korumak, bu tür durumlarda uygun alternatif aile bulmak ya da kurumlar aracılığıyla çocuğun bakımını sağlamakla yükümlüdür. Bu yükümlülüğün yerine getirilmesi doğrultusundaki çabalarda, çocuğun kültürel kimliğine gerekli dikkat gösterilecektir.

- Mülteci durumunda olan ya da mülteci statüsüne alınmak isteyen çocuklara özel koruma sağlanacaktır. Devlet, çocuklara bu anlamda koruma ve yardım sağlayan yetkili kuruluşlarla işbirliği yapmakla yükümlüdür.

- Özürlü çocuk, saygınlık içinde eksiksiz ve onurlu bir yaşantı sürdürmek için özel bakım, eğitim ve kurs görme; mümkün olan en üst düzeyde özgüvene ve sosyal bütünleşmeye kavuşma hakkına sahiptir.

- Çocuk mümkün olan en üst düzeyde sağlık ve tıbbi bakım standardına ulaşma ve sosyal sigorta dahil, sosyal güvenlik imkanlarına sahip olma; fiziksel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve sosyal gelişmesi açısından yeterli yaşam standardına ulaşma hakkına sahiptir. Devletler temel ve koruyucu sağlık bakımı, halk sağlığı eğitimi ve bebek ölümlerinin azaltılması konularına önem vererek, bu amaca yönelik uluslar arası işbirliğini teşvik edecek çalışmalar yapacaktır.

- Devletin görevi, ilköğretimin zorunlu ve parasız olmasını sağlamak, her çocuğun yararlanabileceği değişik ortaöğretim kanallarını teşvik etmek ve yeteneklerine göre her çocuğu yüksek öğrenim imkanlarına kavuşturaktır.

- Azınlık topluluklarla yerli halklara mensup çocuklar kendi kültürlerinden yararlanma, kendi dinlerinin gereklerini yerine getirme ve kendi dillerini kullanma hakkına sahiptirler.

- Devlet çocuğu fuhuş ve pornografi dahil, her türlü cinsel sömürü ve suistimalden; uyuşturuu ve psikotrop madde kullanımından, bu tür maddelerin üretimine ve kaçakçılığına alet olmaktan korumak zorundadır.

- Hiçbir çocuk işkenceye, zalimce davranış ve cezalara, yasa dışı tutuklamalara tabi tutulmayacak ve keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. 18 yaşından küçük olanlara idam ya da salıverilme koşulu olmayan ömür boyu hapis cezası verilmeyecektir.

- Devlet silahlı çatışma, işkence, ihmal, kötü muamele ve sömürü mağduru çocukların sağlıklarına kavuşmaları ve toplumla bütünleşmelerini sağlama amacına uygun önlemleri almakla yükümlüdür.

- Yasalara aykırı iş yapan çocuk, saygınlık ve değer anlayışını geliştiren, yaş durumunu gözeten ve toplumla yeniden bütünleşmesini hedefleyen tarzda muamele görme hakkına sahiptir. Çocuğa temel güvencelerinin yanı sıra, savunması için hukuki ve diğer her türlü yardım sağlanacaktır.

- Çocuğun haklarıyla ilgili olarak geçerli ulusal ve uluslar arası yasalarda yer alan standartların, işbu sözleşmede yer alanlardan daha üstün olmaları halinde, her durumda daha üstün standartlar geçerli olacaktır.

2.2. ÇOCUK SUÇLULUğU NEDİR?

2.2.1. Çocuk Suçluluğunun Tanımı

Yücel' e göre (1993: 155), çocuk ne doğuştan kötü ne de doğuştan iyi bir yaratıktır. O her canlı gibi değişen, çevresiyle etkileşen ve gelişen bir bireydir. İyiyeye de kötüye de açıktır. Sonucu belirleyen kuşkusuz eğitim ve yaşantılardır. Çocuk suçluluğu sorunu hukuksal olmaktan öte psiko-pedagojik ve sosyal niteliktedir.

“Çocukların anti-sosyal eğilimlerin yasa müdahalesini gerektirecek duruma dönüşmesi şeklinde tanımlanabilen çocuk suçluluğu, genelde sosyal bir uyumsuzluğun belirtisidir.” (Sevük, 1998: 13).

Ülkemizde tam karşılığı “reşit olmayanın suçluluğu” anlamına gelen “çocuk suçluluğu” terimi, Batı literatüründe “juvenile delinquency” terimiyle açıklanmaktadır. Bu tanımın içerisinde hem çocukluk hem de ergenlik döneminin büyük bir bölümü kapsamaktadır. (Polat, 2000: 401)

Bu konuya eğilenlerden biri olan Şensoy (1949: 1), şu benzetmeyi yapmaktadır: “Bir heykeltıraşın dilediği ve muhayyilesinde canlandırdığı şekli verebileceği macun gibi çocuk da, etrafını çeviren örneklere göre şekillendirebilmesi kolay ve bu itibarla, dikkat, nezaret ve itina edilmesi, bunun gibi himaye olunması lazım gelen bir mahluktur.”

Gençler tarafından işlenen suçlar, gerek tür gerekse neden açısından yetişkin suçlarından farklıdır. Bu nedenle, gençlik dönemindeki suçluluk kavramını klasik ceza hukukunun “yasanın gösterdiği suç, bu suçu işleyen kişi ise suçludur” biçimindeki tanımlarla belirlemek oldukça güç ve hatalıdır. Çocuk suçluluğunu, yetişkin suçluluğundan ayıran en önemli özellik, bu dönemin gelişim psikolojisinde problemlili ya da evresi olarak adlandırılan bir döneme rastlamasıdır. (Yavuzer, 2009: 33)

Çocuk suçluluğu çok hafif ve endişe gerektiren bir nitelik göstermesi, çocuğun uyumsuzluğunun bir işareti olması ve gittikçe tehlikeli bir hal alma olasılığı nedeniyle üzerinde durulması gerekir. Toplumun çocuğa karşı çok çeşitli yönlerden haklı olarak duymakta olduğu derin ilgi, çocuğun suç işlemesi halinde, toplumun çocuk suçluluğunda yetişkin suçluluğuna nazaran daha ağır bir sorumluluk hissi taşımasından dolayı daha büyük önem göstermektedir. (Şensoy, 1949: 3)

“Büyük yaştaki suçluların en azılı ve en tehlikelilerinin bu suçlarına birer küçük suçlu olarak başladıklarını düşünürsek, çocuk suçlarına ne kadar büyük bir ehemmiyet vermek zorunda olduğumuz kolayca anlaşılır.” (Gielb, 1949:6)

2.2.2. Avrupa'da ve Dünyada Çocuk Suçluluğu

Araştırma verilerine bakıldığında, çocuk suçluluğunun uluslar arası bir problem olduğu görülmektedir. 19. yüzyılın başlarından itibaren sanayileşmeyle beraber ortaya çıkan sınıflaşma, çocuk emeğinin iş gücüne katılması, göçler ve geleneksel ailelerin oynadığı toplumsal rolün yerini çekirdek ailenin alması ile Birinci ve ikinci Dünya Savaşları sonrasında toplumsal yıkımları, tüm dünyada çocuk suçluluğu oranında patlama yapmıştır. (Polat, 2000: 403)

Birinci Dünya Savaşı'na rastlayan senelerde, Almanya, Belçika, İtalya, İngiltere, Avusturya, Brezilya ve Birleşik Amerika'da umumi suçluluğun azaldığı müşahade olunmakta; buna karşılık çocuk suçluluğu gittikçe çoğalmaktadır. Birinci Dünya Savaşı ve onu takip eden devirlerde de dünya ülkelerinde çocuk suçluluğunun çoğalmış olduğundan şüphe yoktur.

Bu açıdan bakıldığında İngiltere'de son istatistikler, 10 yaşını bitirmiş olup 16 yaşını ikmal etmemiş çocuklar arasında genç suçluluk oranının, 1911'den 1933'e kadar artmakta olduğunu göstermiştir. Bunun gibi, Amerika Birleşik Devletleri'nde de gerek Birinci Dünya Savaşı içinde ve bu savaşı takip eden devrede, gerekse İkinci Dünya Savaşı içinde çocuk suçluluğu, ürkütücü oranda artmış bulunmaktadır.

Başta cezacılar olmak üzere, çocuk suçluluğu ile yakından meşgul olan bir çok bilginler, çeşitli Avrupa memleketlerinde yapılmış bulunan istatistiklere dayanarak, çocuk suçluluğunun yarım asırdan fazla bir zamandır artmakta olduğu hususunda hemen hemen ittifak etmekte ve bu durumun, devrimizin en acı verici meselelerinden birini vücuda getirmekte bulunduğunu beyan etmektedirler. (Şensoy, 1947: 868 – 870)

Çocuk suçluluğunun 1956'dan beri yükselme trendi içinde olduğu Kanada'da yapılan araştırmada, şiddet içeren çocuk suçlarında 1980-1990 yılları arasında iki kat artış olduğu; mala ilişkin olarak işlenen suçların tümünün üçte ikisinin çocuk suçlularca işlendiği ortaya konmuştur. Yine Kanada'da çocuk

suçluluğunun, suçlara göre sınıflanmamış genel verileri 1993 – 1996 yılları arasında çocuk suçluların oranının düşme eğilimi içinde olduğunu göstermektedir.

Yapılan araştırmalarda ortaya çıkan sonuçlar, Almanya'daki gençliğin yaklaşık %20'sinin şiddet içeren suçlara katıldığı ve mala karşı işlenen suçların üçte birinin gençler tarafından işlendiğini belirlenmiştir. İsveç'te suçlulukla ilgili raporlar, bu ülkede bilinen en açık ve özgür sosyal yardım programlarına sahip olunmasına rağmen, çocuk suçluluğu oranında çoğalma eğilimi olduğunu ortaya koymaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri, çocuk suçluluğu açısından artışın hızla yaşandığı ülkelerin başında gelmektedir. İsrail'de ise 1950'lerden 1980 yılına kadar yükselme gösteren çocuk suçluluğu oranı, 1980 yılından sonra göreceli bir azalış göstermektedir. (Polat, 2000: 404)

Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerin istatistiklerinden, mala karşı işlenen suçların daha fazla işlendiği görülmektedir. Şahsa karşı işlenen suçlarda oldukça önemli bir düşüş söz konusu olup, daha çok tecavüz müessir fiil suçları işlenmektedir. İtalya, İspanya, İsveç ve İsviçre'de alkol ve uyuşturucu madde kullanımı değişmez bir sorun halindedir. Uyuşturucu madde kullanımı genellikle mala karşı işlenen suçların nedeni iken, gençlerin alkol kullanımı ise ciddi bir sorun olup, şiddete dayanan suçları işlemeyi kolaylaştırmaktadır. (Sevük, 1998: 19)

2.2.3. Çocuk Suçluluğunun Türleri

Kriminolog Ivy Bennet son altmış yıl içinde suçluluk literatüründe birbirinden farklı olarak belirlenebilen suç gruplarından söz ederek bunları şöyle sıralar (Yavuzer, 2009:34-35):

1. Genellikle psiko-sosyal ve sosyolojik araştırmalar zayıf akıllılık ya da gelişimdeki gerilik nedeniyle görülen suçluluğun, suçluluk vakalarının büyük bir yüzdesini oluşturduğunu ve bu tür çocukların çoğunlukla sosyo-ekonomik düzeyi

düşük, yoksul ailelerden geldiğini göstermiştir. Söz konusu çocuklar doğuştan itibaren bedensel, toplumsal ve zihinsel gelişimlerinin sınırlı olması nedeniyle yaşıtlarına oranla şanssızdırlar. Çünkü onlarla kıyaslandıklarında daha zayıftırlar ve dış etkenlerden gelen baskıya daha az dayanıklıdırlar.

2. Bu grubu oluşturan çocuklardan bazıları umut vericidir. Uygun toplumsal koşullarda sadece normal çocuk kusurlarına sahip gibi görünürler. Büyük bir duygusal dengesizlik göstermezler ve normal çocuk yeteneklerine sahiptirler. Ancak yeterince sosyal eğitimden yoksundurlar. Toplumsal değerleriyle yoğruldukları yakın çevrelerindeki uygun değişikliklere hızlı bir biçimde yanıt verebilirler. Bu tür çocukların normal koşullar altında normal bir yapıya sahip olabilecekken, çevreye uyum gösterememiş çocuklar oldukları düşünülebilir.

3. Ergenlik döneminden önce hatalı davranışlarına rastlanmayan çocukların ergenlik çağında işledikleri suçlar bu özel dönemin zorluk ve gereksinmelerinin doğurduğu sorunlardan ayrı düşünülemez. Uygun bir yetiştirme yöntemi uygulandığında bu çocuklar normale dönmek üzere yeterli güce sahiptirler.

4. Bozuk aile düzeninden gelen suçlulukta çocuğa bir takım kötü sosyal davranış örnekleri aşılanır. Çocuk aile ve yakın çevresinin kusurlu yanlarını benimser ver anadilini öğrendiği gibi bunları da öğrenir.

5. Doğrudan doğruya değil de ikinci derecede anti-sosyal davranış bozukluklarına neden olan suçluluk türüne gelince, bu çocuklar sara, beyin iltihabı gibi tümüyle organik koşullara karşı bir tepki olarak ikincil planda ortaya çıkan kontrol edilmemiş davranış ya da suçlara sahiptirler.

6. Ekonomik yoksunluk nedeniyle işlenen suçlar bölümü, yaşamlarının ilk yıllarında sürekli olarak yoksulluk çekmiş ve yaşama yolunu suç işlemekte bulan büyük bir grup çocuğu kapsar.

7. Nörotik suçlu kategorisi çok sayıda yazara göre “*suçlu davranışı bilinçsiz güdülenme tarafından belirlenen bir suçlu grubu*” olarak tanımlanıyorsa da, bu tür suçluların hepsi aynı özelliği göstermeyebilir. Bu grubun sınırlarını kesin olarak

çizmek zordur çünkü nörotik olan suçluluk belirtileri ender olarak saf haliyle bulunur. Oysa nörotik kişilik bozukluğuna bağlı, bilinçsizce yapılan anti-sosyal davranış ruhsal tedavide incelenmiş suçlularda oldukça sık görülür. Bu tip davranışa nörotik eğilimlerin zayıf ego ya da bozuk kişilik yapısıyla birleştiği vakalarda rastlanır.

8. Çocuk suçluluğu içinde en az anlaşılanı ve tedaviye en çok karşı koyanı psikopatik suçlulardır. Önceleri “*ahlaki düşüklük*” ve “*ahlaki zayıflık*” olarak nitelenen ve uzmanlarca tartışmalı olan bu gruba ant-sosyal kişiler, ahlak açısından yozlaşmış – bozulmuş kimseler, kleptomaniler ve eşcinseller girer.

9. Hafif ve ağır psikotik hastalıklardan doğan davranış bozukluğu gösteren çocuklar ise bu gruba dahil edilebilirler.

2.2.4. Çocuğun “Suça İtilmiş” Olması

Çocuğun kendine özgü bir çevrede geliştii ve hareketlerinin yetişkinler hakkında genellikle kabul edilen değerler sisteminde karşılığı olmayan sebep ve nedenlere dayandığı, çocuklarda görülen anormal veya suçlu eylemlerin kökeninin, genellikle bu meçhul varlıkla, onun iyice uyum gösteremediği ve genellikle kendisini yaralayan yetişkinlerin dünyası ile olan ilişkileri olduğu anlaşılmıştır. Çocuk suçluluğuna karşı, her şeyden önce çocuğun yaşadığı çevreye uyumunu sağlayacak ve onu sosyal sarsıntılardan koruyacak köklü bir koruma siyaseti öngörülmektedir. (Yücel, 1973: 67)

Çocuğun suça yönelmesinde, çevresel nedenlerin bireysel nedenlerden daha fazla rol oynadığı, hatta birçok bireysel nedenin kaynağında çevresel nedenlerin bulunduğu genel olarak paylaşılan bir görüştür. Çocuk suçluluğu iler çocuğun geçmişı ve kişisel oluşumu arasında yakın bağlar bulunmaktadır. Çocuğun davranışları, eylemleri, içinde yetiştii ortamın özelliklerine göre biçim almaktadır. Bundan dolayı çevresel nedenler olarak, çocuğu içinde bulunduğu aile, okul, iş ve boş zamanların değerlendirildiği çevrenin çocuk suçluluğu ile ilişkisi vurgulanmıştır. (Sevük, 1998: 45). Demek oluyor ki çocukların suçlu

olmalarının veya olmamalarının derin ve esaslı sebeplerini, içinde buldukları aile ve dış çevre şartlarında aramak gerekmektedir. (Şensoy, 1949: 42)

Akıncı ve Atakan'a göre (1968: 20) çocuğu suça iten veya ona suç işleten neden hiçbir zaman tek olmamıştır. Birçok etken birbirlerine eklenip çocuğu suça sürükledikleri halde, ilk bakışta şu veya bu şartlar altında kendisini gösterebilen neden, o suçun tek nedeniymiş gibi bir kanıya yol açmaktadır.

Ailedeki çocuk yetiştirme kalıpları, çocuğun davranışlarını düzenleyen, ayarlayan disiplin yaklaşımları, ebeveyn – çocuk arasındaki duygusal ilişkiler sonucu oluşan bireysel ve içsel kontrol faktörleri, çocuğun sosyal çevresi, mensup olduğu grubun normları, değer yargıları, suça ortam hazırlayan ve teşvik eden faktörlerdir. (Öter – Akalın, 1993: 115)

“Aile yaşantısı ve suçluluk arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar, çocuk istismarı ve ihmalinin de çocuğun anti-sosyal davranışına neden olduğunu göstermektedir.” (Sevük, 1998: 49)

Ailede çocuk istismarı, genellikle üç şekilde ortaya çıkmaktadır (Erkmen, 1991: 163-170):

- *Fiziksel istismar*: Çocukta hasar oluşturan, kaza dışı meydana gelen yaralanmalardır.

- *Cinsel istismar*: Bir erişkinin çocuğu kendi cinsel simülizasyonu için kullanması olarak nitelendirilir.

- *Duygusal istismar*: Genel olarak 8 alt başlıkta toplanmaktadır:

Reddetme: Cami avlusuna bırakma şeklinde olabileceği gibi; çocuğa sahip çıkmamak, değer vermemek, yeteneklerini küçümsemek, isteklerini hiçe saymaktır.

Aşağılama: Küçümsemek, sürekli eleştirmek, sözle hakaret etmektir.

Ayırma: Yalnız bırakmak, normal gelişimi için gerekli olan ilişkileri kurmasını engellemektir.

Korkutma: Tehdit, yıldırım, sürekli olarak terk etmek, fiziksel ceza ve doğa üstü güçler ile korkutmaktır.

Kışkırtma: Suça yöneltmek, sosyal olarak toplumda hoş görülmemeyen hareketlere yöneltmektir.

İstismar: Çıkarları için kullanmaktır.

Duygusal Engelleme: Duygusal gereksinimleri karşılamamak, sıcaklık göstermemek, pasif şekilde önemsememektir.

Yetişkinleştirme: Çocuğun yaşından, yeteneklerinden, özelliklerinden, gücünden fevkinde hareketler beklemektir veya tersi becerileri olan çocuğun bunu kullanmasını engellemektir.

Uluğtekin (1991: 43), aile içi ilişkiler bağlamında değinilmesi gereken bir diğer önemli sorunun da çocukların evden kaçması olduğunu belirterek, evden kaçma davranışının çocuğun yetersiz toplumsallaşmasına yol açan ana-baba davranışlarına karşı anti-sosyal olarak nitelendirilebilecek bir tepki olduğunu ifade etmiştir. Araştırmalarda reddeden, ihmal eden, aşırı kısıtlayan, ilgisiz ana-baba davranışlarıyla evden kaçma arasında ilişkiler bulunmuştur.

Özetle, aile içi sağlıklı ilişkiler, çocukların suça yönelmesinin en önemli nedenlerinden birisi, hatta en önemlisi durumundadır. Bu ilişkiler, suç davranışının dışında çocuklarda akut psikiyatrik bozukluklar, düşük okul başarısı, cinsel rolü oynamada yetersizlik, düşük özsaygı, ana-babaların yaptığı olumsuz değerlendirmeler, arkadaşsızlık, gerilim, depresyon ve olgunlaşamama gibi sonuçlara sebep olmaktadır. (Attar, 1993: 32)

Suçlu çocukların ailelerinin ekonomik durumu üzerine yapılan araştırmalar, bunların genel olarak ekonomik durumları düşük ailelerden geldiklerini göstermektedir. Çocuk suçluluğu oranının yüksek olduğu bölgelerde, kötü yaşama koşullarına sahip evler, fakirlik, kalabalık nüfus ve yüksek oranda göç görölmektedir. (Öter – Akalın, 1993: 115-116)

Ailenin ekonomik düzeyinin düşük olması; yoğun sefalet bölgelerindeki yaşam mücadelesi, olumsuz yerleşim ve sağlık Őartlarının oluşmasına neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak çocukların, ucuz ikamet bölgelerine sığınmış olan suçlularla temas kurmaları, onların fiil ve hareketlerini taklit etmelerine neden olmaktadır. (Dönmezer, 1994: 310)

“Suçlu çocukların aile yapılarının ilgi çekici ve çarpıcı bir diğer noktası da eğitim durumlarıdır. Bu aileler genel olarak ya çok düşük seviyede eğitim görmüşlerdir ya da eğitimleri yoktur.” (Çataloluk, 1983: 993)

Suçluluğa yönelme açısından, aile bireylerinin davranışları göz önüne alındığında, en başta gelen olumsuzluk madde kullanımı, alkol ve suç sayılan davranışlara sahip ve örnek olan aile bireyleri ve yakın çevrenin varlığıdır. (Akalın, 1999: 527) Bu nedenle, çocuk suçluluğunun açık nedenlerinden birisinin de aileye mensup kişilerden bazılarının suçlu olmaları, alkol ve kötü ahlaki durumlar olduğu kabul edilir. (Dönmezer, 1994: 265)

Őehirleřmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan coğrafi hareketlilik, günlük yaşamdaki hareketlilik ve kent içinde bölge ve ev değiştirme olarak sınıflandırılabilir yeni hareketlilik biçimleriyle aile ve yerel çevre ile olan bağlar önemli ölçüde farklılaşmaya uğrarlar. Şehirde aile bağları ve mahalle bağları asgariye inmiştir ve bireyin aile ya da çevreye karşı sorumluluğunun önemi azalmıştır.

Bağların zayıflaması ve hareketlilik sosyal kontrolün azalmasına neden olmaktadır. Resmi kontrol ise Şehrin yerleşik düzenine ve bölgelere göre değişir ve Şehrin henüz oturmamış, organize olmamış bölgelerinde daha zayıftır. Sosyal kontrolün ve resmi kontrol imkanlarının sınırlılığı suç işleme oranını

artırmaktadır. Yakalanma ve cezalandırılma ya da topluluktan, aileden dışlanma ihtimali azaldıkça suç işlemeyi göze almak kolaylaşmaktadır. (Coşar, 2005: 289 – 292)

Genel duruma baktığımızda suçlu çocukların suçu bilinçli ve istemli olarak değil; içinde buldukları şartlar ve yaşam koşulları çerçevesinde suça itilmiş olduğunu görüyoruz. Burada çocuğun “suça yönelmiş” olması ile “suça itilmiş” olması; çocuğun yapmış olduğu eylemi terk etmedeki eğilimini etkileyeceği için önemlidir. Bir çocuğun suça yönelmiş olması, onun eylemi bilerek ve isteyerek gerçekleştirdiği anlamına gelir. Oysa suça itilmiş çocuk demek, suçlu davranışı isteyerek tercih etmemiş, mecbur kalmış demektir. Bu durumda çocuğun suçlu davranıştan vazgeçmesi daha kolaydır.

2.3. ÇOCUK SUÇLULUĞUNUN NEDENLERİ

İnsan doğumundan ölümüne kadar gelişimini belirli dönemler içinde sürdürür. Bu dönemler çocukluk, ergenlik, erişkinlik ve yaşlılıktır. Bu evreler birbirlerinden kesin sınırlarla ayrılmamışlardır. Her evre bir öncekinin etkisinde oluşur ve bir sonrakini etkiler. Dündar, (1985: 32) bu evrelerden birinden diğerine geçişin sadece bireyin bedensel gelişimiyle ilgili olmayıp; duygusal, toplumsal, ekonomik ve kültürel faktörlerin rol oynadığı bir oluşma ve gelişme olduğunu ifade etmektedir.

Birey doğduğu andan itibaren ileride yükleneceği rolleri, model alacağı davranış kalıplarını, sosyal normların uygun olarak tanımlanan biçimlerine uymayı öğreneceği ve uygulayacağı bir sürece girer. “*Toplumsallaşma*” denen bu süreç, kendini oluşturan öğelerin etkilemesiyle kişinin sosyal ve kültürel kimliğini belirler. Oluşturulan kimliğin olumlu ya da olumsuz özellikler taşıması, toplumsallaşmada başarı, büyük ölçüde toplumsallaşma güçlerine bağlıdır.

Aile, okul, akran, grubu, çalışma hayatı vb. olarak gruplandırılacak toplumsallaşma güçleri, toplumsallaşmaya yatkınlığın en belirgin dönemi olan çocukluk döneminde bireyin kimliğini etkileyen, toplumsallaşma derecesini belirleyen en önemli öğelerdir. Çocuk ve suçluluk arasında, sosyalleşme

derecesinin düşüklüğüne ve sosyalleşme güçlerinin yetersizliğine bağlı saptamalar yapılabilmesi için toplumsallaşma öğeleri ile suçluluk davranışı oluşturabilecek saptamalar tek tek tanımlanmalıdır. (Polat, 2000: 415 – 416)

İnsanın sosyalizasyonu doğum öncesinde başlayıp ölüme kadar süren uzun bir süreçtir. Bu süreçte insana öğretilen en temel prensip, toplumun hangi evrelerde kendisinden hangi davranışları beklediğidir. “*Sosyalizasyon, bireyin içinde yaşadığı toplumun kurallarını öğrenmesi sonucunda, yaşadığı toplumdaki diğer bireylerle daha uyumlu ve sağlıklı yaşamasını sağlar.*” (Baymur, 1994: 273)

Bıyıklı (1972: 760), çocuk suçluluğunun nedenlerinin bilinmesinin ve suçlu çocuklar için özel bir statü yaratmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ona göre, suçlu çocukların yeniden topluma kazandırılması için uygulanacak bireysel tedbirlerin gereklere cevap verecek biçimde saptanmasında, çocuk suçluluğunu engelleyecek toplumsal politikaların ortaya konması ve başarı ile uygulanmasında son derece önemli bir rol oynamaktadır.

Suç işlemeye yönelten nedenler çocuk suçluluğunun nedenlerini oluşturur. Tüm sebepler birbirine bağlıdır ve ayrılması mümkün değildir. (Doğan, 1990: 173) Küçük yaştakilerin işledikleri suçların incelenmesine başlanırken, bu meseleye bağlı birçok iktisadi ve içtimai mesele gözden uzak tutulmamalıdır. Çocuklukta işlenen suçlara ait problemi, başlıca ekonomik ve sosyal hadiseyi tetikte, genç suçlunun yaşadığı ve doğduğu toplumsal çevreye inilmeli; o şahsın toplumsal çevresi, maddi ve manevi şartları, bilgi ve tahsil derecesi, bünye ve ahlakının sağlamlık durumu incelenmeli, bundan başka kişinin ana ve babasının da hayat şartları incelenmelidir. (Gielb, 1949: 9)

Gerek büyüklerde gerekse küçüklerde suç sebep ve amillerini matematik bir kesinlikle ortaya koymanın mümkün olmadığını aşıkardır. İnsan davranışına genel olarak tesir eden bütün faktörlerin, bu davranışı kötü yola sevk etmeleri halinde, suç sebepleri arasında sayılması pekala mümkündür. Bu sebeple denilebilir ki; suç nedeni tek değil, birden fazladır. (Gölcüklü, 1962: 23)

2.3.1. Doğum Öncesi ve Doğum Civarı Faktörleri

Sanayileşmiş batılı ülkelerde erken yaşta çocuk sahibi olma veya onlu yaş hamileliği, çocuklarla ilgili çok sayıda istenmeyen sonuçları tahmin etmektedir. Bu sonuçlar düşük okul başarısı, okulda anti-sosyal davranış, uyuşturucu madde kullanımı, erken yaşta cinsel ilişki ve benzerleridir. Onlu yaşlarda ana olan kadınların çocuklarının suç işlemeleri daha muhtemeldir. (Bahar – Seyhan, 2006: 14)

Hamilelik esnasında madde kullanımı (sigara tiryakiliği, içki içme ve uyuşturucu madde kullanma), çocukların ileride istenmeyen yönde gelişmeleriyle bağlantılıdır. Örneğin Streissguth, hamilelikte sigara içmenin düşük doğum ağırlığı, kısa boy ve düşük okul başarısı ile bağlantılı olduğunu tespit etmiştir. Steinhousen ve diğerleri ise, hamilelikte aşırı alkol tüketmenin (ölümcül alkol sendromu) çocuklarda hiper aktiflik, düşük zeka ve konuşma bozukluklarına sebep olduğunu bulmuştur. Trad, kokain suiistimalinde bulunan anaların bebeklerinin, doğum ağırlığının düşük, kafa çevresinin kısa ve cenin yaşlarına göre küçük olma eğilimi gösterdiğini bildirmiştir. (Bahar – Seyhan, 2006: 15)

Düşük doğum ağırlığı, bebeğin nispeten küçük olması ve doğum civarı komplikasyonları (doğum kaşığı ile yapılan doğum, kanda oksijen yetersizliği, doğumun uzun sürmesi veya hamilelikte kan zehirlenmesi vb.) çocukların ileriki dönemlerde davranış problemleri ve suçluluklarına sebep olmaktadır. (Bahar – Seyhan, 2006: 15)

2.3.2. Anne – Bebek İlişkisi ve Anne Yoksunluğu

Çocuk 1 yaşına gelene kadar diğer insanlara, özellikle annesine bağımlı haldedir. 1 yaşına geldiğinde, çevresini yalnız başına keşfedebildiği halde bu dönemde “güven” temeline bağlı anne desteğine gereksinim duyar. İlk yıl içinde anneye çocuk arasındaki duygusal ilişkiler tüm gelişmenin temelini oluşturur. Çocuğun zihinsel yaşamı şekillenmeden önce dış dünyayı duyguları yoluyla tanır.

Ancak, anne-çocuk arasındaki başarısız ilişki bu tanıma ve kavramayı geciktirebilir ya da durdurabilir.

Annenin, çocuğu kendi sütüyle beslemesi ve bu sırada onunla kurduğu bedensel yakınlık, çocuğun duygusal gelişimini etkiler. Anne – çocuk ilişkisinde annenin sıcaklığı ve teninin kokusu gibi etkenler de çocuğu duygusal açıdan uyarılmaktadır. İlk yıl içinde çocuk her şeyden ancak annesinin kendisine verdiği biçimde haberdar olur. (Yavuzer, 2009: 104)

J. Bowlby tarafından 1953 yılında yapılan araştırmada, karakterin şekillendiği ilk 5 yıl içinde anneden ayrı kalmanın, çocukta suçlu kişilik yapısının oluşumunda en büyük etkenlerden biri olduğu ortaya konulmuştur. Araştırmasında Bowlby, mala ilişkin suçlardan oluşan deneklerinin %40'ının ilk 5 yıl içinde annelerinden ayrı kaldıklarını saptamıştır. (Bahar – Seyhan, 2006: 20)

Hükümlü gençler üzerinde gerçekleştirilen bir başka araştırmada ise suçlu deneklerin %46'sının çeşitli nedenlerle anne ve babalarından ayrı kaldıkları, %22'sinin ise parçalanmış veya eksik ailelerden geldikleri görülmüştür. Araştırmadan elde edilen bir başka bulgu da suçlu deneklerin %60'ının ortanca çocuk olmaları nedeniyle ailelerinden yeterli düzeyde ilgi ve sevgi görememiş olmasıdır. (Yavuzer, 2009: 108)

Bu bağlamda elde edilen bulgular; anne veya babadan uzak ya da mahrum kalmış, anne – babasından yeterli ilgi ve sevgi görememiş, aile içinde bulunması gereken güven duygusuna sahip olmayan çocukların suça daha eğilimli olduğunu ortaya koymaktadır.

2.3.3. Parçalanmış Aileler

Normal toplumsal düzene sahip bir aile, suçluluk olgusuna karşı ideal bir sigortaya sahip demektir. Bunun tam tersine, ayrılık, ölüm vb. gibi nedenlerle toplumsal işlevini yitiren aile, buna koştut olarak çocuklarına karşı sorumluluğunu da yitirir. Çocuk suçluluğunun kökenine inildiğinde, hiçbir toplumsal koştulun suçlulukta bozuk aile düzeni kadar etkili olamadığı saptanmıştır.

“Bozuk aile düzeninde, kısmen geçmişi içine alan ve var olan koşullardan daha karmaşık görülen noktalar dikkati çeker. Bu durumu “yıkılmış aile” veya “parçalanmış aile” olarak belirleyebiliriz.” (Yavuzer, 2009: 144-145)

Parçalanmış ailelerin suça sebep olduğu teorisi J. Bowlby tarafından popüler hale getirilmiştir. Yazar araştırmasında, suçluların karşılaştırdıkları çocuklara göre hayatlarının ilk 5 yılında tamamen veya uzun süreli anne ayrılığı mağduriyeti yaşamış olmalarının önemli derecede muhtemel olduğunu bulmuştur. Bowlby’ye göre bir çocuk hayatının ilk 5 yılında uzun süreli anne mahrumiyetine maruz kaldığı takdirde, bu durum suçluluk da dahil olmak üzere telafi edilemez olumsuz etkilere yol açabilmektedir. (Bahar – Seyhan, 2006: 20)

Yapılan araştırmalar, boşanmış aile çocuklarında ruhsal uyumsuzluk oranının yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bunlardan ortalama üçte birinin önemli ruhsal uyumsuzluk geliştirdiği saptanmıştır. Ruhsal çöküntü, okul başarısızlığı, çeşitli davranış bozuklukları en sık görülen uyumsuzluklardır. Okul yaşına gelmemiş çocuklarla ergenlik çağındakiler boşanmalardan daha olumsuz etkilenmektedirler. (Yörükoğlu, 2007: 50)

Sonraki araştırmacılar R. G. Andry ve M. Rutter anne mahrumiyeti fikrinin karmaşıklığına ve anneden mahrumiyete ilave olarak, babadan ayrılığın önemine vurgu yapmışlardır. Bowlby’nin araştırmasında anne mahrumiyetine maruz kalmış olarak tanımlanan çocukların çoğu sosyal hizmetler yurtlarında yetiştirilmiş çocuklardan oluşuyordu. Sadece anne değil, aynı zamanda baba mahrumiyetine de maruzdular. Ayrıca bakıcıları da sık sık değişmekteydi ve bu nedenle şefkatten uzak olarak büyüyorlardı.

Şefkatsiz kimselerin gelişmesi ve suçluluk, belirli olarak bir annenin kaybından daha çok bir kimse ile devamlı, eksiksiz ve sevgi dolu ilişkinin yokluğu ile açıklanmıştır. Sevgi dolu bir ilişki oluştuktan sonra biyolojik veya onun yerini dolduran ebeveynin ölüm veya ebeveyn uyumsuzluğu gibi farklı sebeplerden kaynaklanan ayrılık ile bir ebeveynle hiçbir temas kuramamış olmak birbirinden farklıdır. İkinci durumda şefkatsizlik ve suçluluğun görülmesi muhtemeldir. (Bahar – Seyhan, 2006: 21)

Suçluluğun kaynağı olarak parçalanmış yuvanın önemi, 1946 yılının belli bir haftasında doğan 5000'den fazla çocuk üzerinde M. Wadsworth tarafından yapılan uzun dönemli İngiliz araştırmasında gösterilmiştir. Bu araştırmaya göre gayri meşru (evlilik birliği dışında doğan) çocuklar bu araştırmanın dışında bırakılmış, böylece araştırma kapsamındaki tüm çocuklar hayata birbiriyle evli iki ebeveyn ile başlamışlardır. Boşanma ve ayrılık sonucu parçalanmış ailelerden gelen erkek çocukların, ölüm sebebiyle parçalanmış veya parçalanmamış yuvalardan gelenlere kıyasla 21 yaşına kadar mahkum olma veya uyarı cezası alma ihtimalleri daha yüksek çıkmıştır.

Kanada'da 4-6 yaş arası 3300 çocuk üzerinde yapılan geniş ölçekli "*Ontario Çocuk Sağlığı Araştırması*" ise tek ebeveynli ailelerin, davranış bozukluğu ve madde bağımlılığı olan çocuklara sahip olma eğiliminde olduklarını göstermiştir. (Bahar – Seyhan, 2006: 22-23)

2.3.4. Geniş/Kalabalık Aileler

"Geniş" ve "kalabalık" aile kavramları birbirinden farklıdır. Aile üyelerinin sayısının normalden veya diğer ailelerden fazla olması "*geniş aile*" kavramı ile ifade edilirken; evin aile üyelerine dar gelmesi "*kalabalık aile*" kavramı ile belirtilmektedir. O halde, her geniş ailenin aynı zamanda kalabalık olması gibi bir zorunluluk söz konusu değildir. (Bahar – Seyhan, 2006: 25-26)

Yavuzer'in tanımlamasına göre (2009: 160); bir konuttaki kalabalıktan, oda başına ikiden çok yetişkin insanın düşmesi anlaşılır. Bu hesaba göre 10 yaşından küçük iki çocuk, bir yetişkine eşit kabul edilmektedir. Yapılan bazı araştırmalar, sık rastlanan bir vaka olarak 7 veya daha yukarı yaşlarda 3-4 kız veya erkek kardeşin aynı yatakta yattığını, bazen de anne babanın arada perde olmaksızın çocuklarıyla aynı odada yattıklarını belirlemiştir.

Böyle bir ortamda anne babanın kendilerine ait gizli değerleri (cinsel yaşamlarını) saklı tutmaları çok zordur. Dolayısıyla kavga, üzüntü ve cinsel ilişki

gibi durumların çocuğun pek yakınında olabildiği bir ailede kalabalık, çocuk için büyük bir sakinca olarak görülmektedir.

Yapılan pek çok çalışma, geniş ailelerin suçluluğa sebep teşkil ettiğini göstermektedir. Genel olarak, bir ailede çocuk sayısı arttıkça ebeveynin her bir çocuğa ayırdığı zaman, dolayısıyla ilgi ve dikkat azalmaktadır. Aynı zamanda çocuk sayısı artarken ev halkı daha kalabalık hale gelmektedir. Bu da çocukta muhtemel hüsrana, öfke ve çatışmaya yol açmaktadır.

T. Ferguson isimli araştırmacının Glasgow'da 1300 erkek çocuk üzerinde yaptığı araştırma aşırı kalabalık ev halkının, ailenin geniş olması ile suç arasında önemli bir faktör olduğu sonucuna varmıştır. Daha sonra yapılan Cambridge araştırmasında da benzer sonuçlara varılmış; geniş ailelerde, asgari kalabalık şartlarında yaşayan çocukların suçluluğunun arttığı sonucu ortaya çıkmıştır. (Bahar – Seyhan, 2006: 26)

2.3.5. Sosyo – Ekonomik Mahrumiyet

Yavuzer (2009: 153), suçlu çocuğun ev koşullarının ilki ve en belirgin olanının, ailenin parasal durumu olduğunu ifade etmektedir. İstatistiksel veriler, çocuk suçluluğuyla yoksulluk ve onun getirdiği koşullar arasında dikkate değer bir ilişkinin bulunduğunu ve bu ilişkinin de önemli sayılacak ölçüde yüksek olduğunu göstermektedir.

Hiç kuşkusuz ailenin sosyo – ekonomik koşulları, aile hayatının ruh sağlığını etkilediği gibi, çocuğun kişiliğini de etkiler. Arzularının doyum bulamamasının yanında, yoksulluk nedeniyle sürekli olarak açlık ve soğuğa maruz kalan çocuklarda endişe görülür. Bu da kişilik yapısında derin izler bırakabilir ve çocuğun kendisini güven içinde hissetmemesi gibi kötü bir sonuç verebilir.

Çocuğun ilişki içinde bulunduğu arkadaş çevresiyle arasında mali açıdan büyük farklar varsa, çocukta aşağılık duygusu gelişebilir. Bu duygu, özellikle

gençlik çağında en şiddetli derecesini bulur. Çünkü çocuk, bu yaşta akranlarına kendini beğendirmek ve toplumsal yaşama katılmak ister. (Yavuzer, 2009: 153)

Bir ailenin sosyal sınıf veya sosyo – ekonomik statüsünü değerlendirmek için esas alınan kıstaslar ailenin geçim sağlayıcısının mesleki itibarının derecesi, aile geliri, ebeveynin eğitim seviyesi, aile ikametgahının tipi, evin kalabalıklığı, malik olunan eşyalar ve sosyal yardıma muhtaç olup olmamadır. Mesleki itibar bakımından, profesyonel meslekler ve yönetim işleri en üst, vasıfsız beden işleri ise en alt olarak derecelendirilmektedir.

Sosyo – ekonomik faktörün, suç işleme ve anti-sosyal davranış konusunda önemli bir risk faktörü olduğu açıkça gözükmektedir. Fakat düşük aile geliri ve kötü ikametgah şartları, düşük mesleki itibara göre daha önemli kıstaslardır ve daha güvenilir sonuçlar vermektedir. (Bahar – Seyhan, 2006: 27)

2.3.6. Ebeveyn Suçluluğu

Sosyal bilimciler ve eğitimciler, suçluluğun öğrenilmiş bir süreç olduğunu kabul etmekte ve suçluluk eğilimlerinin, normalden sapmış davranış şekilleri olduğu kadar grup yaşamına bağlı bir sorun olduğunu da kanıtlamaya çalışmaktadırlar.

Kriminoloji alanında en çok bilinen kuramlardan biri Sutherland'ın "*gruplardaki farklı kişilerin etkileşimi*" kuramıdır. Bu kurama göre suç, temelde farklı grup ilişkileri ve etkileri sonucu meydana gelir ve tüm olarak öğrenme sürecini içine alır.

Grup ilişkileriyle öğrenme süreci üzerinde önemle duran bu kuram, gerek kişilik gerekse çevresel etkenlerin her ikisine de yer verir. Sutherland bu kuramını şu ilkeler üzerine yerleştirmiştir (Yavuzer, 2009: 146):

- 1- Suçluluk davranışı öğrenilmiştir.

2- Suçluluk davranışı, karşılıklı iletişim süreci içinde diğer insanlarla olan ilişkiler sonucu öğrenilir.

3- Suçluluk davranışının öğrenilmesi özellikle yakın gruplar içinde gerçekleşir.

4- Suçluluk davranışının öğrenilmesi bazen çok karmaşık, bazen de çok basit olan suç işleme tekniğini, tavırların ve güdülerin belirli yönünü kapsar.

5- Güdülerin çevrileceği belirli yön, hukuki kuralların “*mutlaka uygulanması gereken kurallar*” ya da “*uygulanması zorunlu olmayan kurallar*” olarak yorumlanmasından öğrenilir.

6- Bir kişi hukuki kuralları “*uygulanması zorunlu olmayan kurallar*” olarak yorumlayanlarla fazla, bunları “*mutlaka uyulması gereken kurallar*” olarak yorumlayanlarla az ilişkide bulunduğu zaman suç işler.

Anti-sosyal, alkolik ve suçlu ebeveynler suç işleyen çocuklara sahip olma eğilimindedirler. Robins’in yapmış olduğu araştırmada 200’den fazla siyahi erkeği takip etmişler ve göz altına alınmış olan ebeveynlerin, göz altına alınmış çocuklara sahip olma eğiliminde oldukları; ebeveyn ve çocukların, çocukluk ve gençlik sabıka kayıtlarının benzer suç tipleri ve oranları içerdiği neticesine varmışlardır.

McCord ise 250 civarında tedavi edilmiş erkek çocukla ilgili 30 yıllık takip dönemine sahip Cambridge – Somerville araştırmasında mahkumiyet almış erkek çocukların, mahkumiyet almış babalara sahip olma eğilimi gösterdiklerini bildirmiştir. Yazarın araştırmasında ebeveyn ve çocukların mahkumiyet tipleri (hangi suçtan mahkum oldukları) arasında belirli bir ilişki olup olmadığı belli değildir. Bunun yerine mahkum olmuş babaların mahkum olmuş oğullara sahip olduğu şeklindeki genel eğilimi yansıtmıştır. (Bahar – Seyhan, 2006: 23-24)

Özellikle ergenlik döneminde gencin kendisini özdeşleştireceği bir bireye gereksinimi olduğu; genellikle baba, amca ya da dayı gibi aile içinden bir yetişkinin bozuk bir kişilik yapısına sahip olması durumunda bu kötü davranış örneğinin gence yansması olasılığının olduğu ifade edilmektedir. Anne ve babanın iyi ve kötü özelliklerinin, çocuğun karakterini oluşturacak hammaddeler olduğunu belirten Prof. Dr. Şemin, suçlu ya da alkolik anne ve babanın, çocuğun

sececeği örnekler olmaları bakımından son derece zararlı olduğunu ileri sürerek bu savı doğrulamaktadır (Yavuzer, 2009: 147).

2.3.7. Akran Etkileri

Geçmişte yapılmış olan bazı araştırmalar, suç teşkil eden fiillerin tek başına olmaktan ziyade, genellikle iki veya üç kişilik küçük gruplarla işleme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Araştırma sonuçlarını yorumlamada esas problem, genç insanların grup halinde oldukları zaman suç işlemlerinin, yalnız oldukları zamana göre daha muhtemel olduğunu mu veya birlikte suç işleminin yaygın olmasının, sadece genç insanlar dışarı çıktığında grup halinde çıkma eğiliminde oldukları gerçeğini mi yansıttığıdır.

6 yaşından 8 yaşına doğru, grup oyununda giderek bir artma görülür. Bu değişmeye koşut olarak, toplumsallaşmada da belirgin bir artış meydana gelir. Çocuk daha az bencil ve saldırgan, buna karşılık daha fazla grup bilincine sahip ve yardımsever olur. Tipik bir çocuğun oyun grubu ortak ilgileri olan çocuklardan oluşur. Bu grubun temel amacı, hoşça vakit geçirmektir.

Yapılan bazı araştırmalar oyun grubu oluşturmada neşeli, iyi ve arkadaşça olmak, ilgi ve zevklerin benzerliği, yakın oturmak gibi faktörlerin etkili olduğunu göstermiştir. Yaş ilerledikçe oyun grubunun üye sayısı artar, kuralları kesinleşmeye, çocuğun yaşamına hükmetmeye ve ona doğru veya yanlış bir takım davranışlar kazandırmaya başlar. (Yavuzer, 2009: 110)

Bir genç erkeğin suçlu faaliyetleri ile arkadaşlarının suçlu faaliyetleri arasında yakın bir ilişki olduğu açıktır. 1986 yılında D. P. Farrington tarafından Cambridge’de yapılan araştırmaya göre 14 yaşında suçlu arkadaşlarla birliktelik, genç yetişkin yaşlarındaki mahkumiyetlerle ilgili önemli öngörüler sunmaktadır. Buna göre, suç işlemeyi terk eden 19 yaşındaki mükerrer suçlular (defalarca suç işledikten sonra terk etmiş olanlar), ısrar eden suçlulardan farklıdır.

Şöyle ki; suçlu arkadaşlar ile birlikteliğe devam etme, genç suçluların suç işlemede genç yetişkinler olarak ısrar veya suç işlemeyi terk etmeye karar vermeleri hususunda anahtar faktör durumundadır. Bir başka ifadeyle, suçlu arkadaş grupları ile birlikteliğe devam edenlerin, suç işlemeye de devam etmeleri daha muhtemel iken; suçlu arkadaşlarla birlikteliğe son vermiş olanların suç işlemeyi de terk ettikleri gözlenmiştir. (Bahar – Seyhan, 2006: 30)

Bu veriler göz önünde bulundurulduğunda akran etkilerinin suç işleme veya suça teşvik hususunda önemli bir faktör olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

2.3.8. Okul Etkileri

XVII. yüzyılda Victor Hugo: “*Bir okulun yapılması, bir hapisanenin kapanması demektir*” sözüyle (Yavuzer, 2009: 162), eğitim ve suçluluk arasında doğrudan bir ilişki bulunduğunu vurgulamıştır. Bir çok araştırma da okulun, çocuk suçluluğunu yok edici bir kurum olduğu görüşünü desteklemektedir. Eğitim ve öğretim süreci, aynı zamanda insanın başarılı bir toplumsallaşmaya ulaşma sürecidir. Bunun doğal bir sonucu olarak, okulun bu işlevini herhangi bir nedenle yerine getirememesi bireyin başarısını, gelişimini, çevresine uyumunu ve ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyecektir.

İnsancıl, bireyi geliştiren, yaşama hazırlayan eğitimin etkinliğine ve önemine karşılık; eksik, yetersiz, yanlış eğitim bir çok sorunun kaynağı olabilmektedir. Bu tür durumlarda okul çocukların gelişme ve uyum güçlüklerini çözmeye yardım edeceği yerde, farkında olmadan güçlüğü artırıcı bir etki göstermektedir. Bunun bir sonucu olarak da, okuldan kaçmak, hırsızlık vb. sorun ve suçlar ortaya çıkmaktadır. (Yavuzer, 2009: 162)

Okulun suç işleme üzerindeki etkileri hakkında en meşhur İngiliz araştırması 1979 yılında M. Rutter, B. Maughan, P. Martimore ve J. Ouston tarafından Londra’da gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar, okulların hangi özelliklerinin suç işlemeyi teşvik ettiği veya ket vurduğunu keşfetmeye çalışırken;

okulun yapısı, organizasyonu ve işleyişini temel alarak bir “*okul süreci*” kıstası geliştirmişlerdir.

Bu kıstas, çocukların okula gelişleriyle ilgili faktörlerden bağımsız olarak; okuldaki kötü davranışları, akademik başarıları ve devamsızlıkları ile ilişkilidir. Söz konusu kıstas, çocukların okula girişleriyle ilgili faktörlerden bağımsız olarak, suçluluk ile anlamlı biçimde ilişki halindedir. Yapılan araştırmaya göre yüksek suçluluk oranlarına sahip okullar, yüksek devamsızlık oranlarına, düşük yetenekli öğrencilere ve düşük sosyal sınıftan velilere sahiptirler. (Bahar – Seyhan, 2006: 33-34)

Türkiye’deki okullarda öğrenciler tarafından işlenen şiddet suçlarının hemen hepsi genel liselerde yaşanmakta olup; fen liseleri, Anadolu liseleri, süper liseler ve özel liselerin adları bu tür olaylarda pek anılmamaktadır.

2.3.9. Zeka

Zeka, “*soyut düşünme, olaylar arasında ilişkiler kurabilme ve kendi kendini eleştirebilme yeteneği*” olarak tanımlanabildiği gibi; “*çevreye ve yeni durumlara uyum yeteneği*” şeklinde de tanımlanabilmektedir (Yavuzer, 2009: 93). Bir başka deyişle kişinin öğrenmiş olduğu her şey ve öğrenme yeteneği de kastedilerek, zihinsel becerilerin tümü olarak zekayı tanımlamak mümkündür.

Yavuzer’e göre (2009: 93); bireye özgü yetenekler bir yandan kalıtsal etkenler, yani genler ve beslenme gibi fizyolojik etkenler; öte yandan ana, baba ve kardeşlerin örnek davranışları gibi çevresel etkenler tarafından belirlenir. Tüm bu etkenler, çocuğun zekası üzerinde önemli etkiler yaparlar.

Suçluluğu bedensel yapı yerine zihinsel yetersizlikle açıklayan ve yasaya karşı gelen her bireyde zihinsel yetersizlik olduğunu öne süren H. H. Goddard’a göre “*bütün geri zekalılar suçlu, bütün suçlular da geri zekalıdır*” (Yavuzer, 2009: 98). Ona göre geri zekalı olanlar, davranışlarının sonuçlarını ve yasaların kapsamını anlayamadıkları için suç işlerler. Ancak yapılan araştırmalar zeka

geriliğinin suçluluk üzerinde en önemli faktörlerden biri sayılamayacağı; çünkü zekanın gelişimi üzerinde de ebeveynlerin sınırlı eğitimi, ailenin genel kültür düzeyinin düşük olması, kalabalık aile ve eğitim imkanının kısıtlı olması gibi faktörlerin etkili olduğu saptanmıştır.

Buna göre, zeka geriliği suçlulukta bir faktör olarak değerlendirilebilmekte fakat çevresel faktörlerin, zekadan daha etkili olduğu yapılan araştırmalar tarafından desteklenmektedir.

2.3.10. Hiper Aktiflik ve Fevriilik

Hiper aktiflik ileri dönemdeki suçluluğu işaret eden önemli bir psikolojik yapıdır. Genellikle 5 yaşından önce, sıklıkla da 2 yaşından önce başlar ve ergenliğin sonuna kadar devam etme eğilimi gösterir. Huzursuzluk, ani tepkili olma ve kısa dikkat süresi ile bağlantılıdır. Bundan dolayı da “*hiper aktiflik – fevriilik – dikkat eksikliği (HFD) sendromu*” olarak adlandırılmaktadır. (Bahar – Seyhan, 2006: 17)

HFD sendromu yaşayan bu çocuklar aşırı hareketli, tez canlı, savruk ve düzensizdir. Uzun süre aynı işle uğraşamaz, başkalarının dikkatini çekmeyen bir ses veya bir görüntü onun dikkatini çeker. Zekası yaşına uygun olmasına rağmen bu çocuklar dikkat dağınıklığı nedeniyle başarısız olurlar.

Bu aşırı hareketlilik kimi zaman saldırgan davranışa dönüşür. Çevresini tedirgin eden böyle bir çocuğun yaşlılarıyla, öğretmeniyle veya ailesiyle sürtüşmeye gitmesi kolaydır. Tepkisel ve atak davranışları nedeniyle olağan çekişmeleri kavgaya dönüştürürler. Bu durumun ruhsal nedenlerden çok çocuğun yapısal bir bozukluğundan ileri geldiği görüşü yaygındır.

Böyle çocuklar doğum öncesinde veya doğum sırasında geçirdikleri belli belirsiz bir beyin zedelenmesi sonucu bu duruma gelirler. Aşırı hareketlilik dışında bedensel bir bozukluk göstermezler. Kimisinde denge bozuklukları ve beceriksizlik belirtileri vardır. Kimi çocukta algılama bozuklukları ve beyin

dalgalarında düzensizlik bulunabilir. Yazı ve okumaları geç ve güç gelişir. Uyum sağlamakta zorluk yaşadıkları ve saldırgan eğilim gösterdikleri için hiper aktif bu çocuklar suça eğilimli olarak kabul edilmektedir. (Yörükoğlu, 2010: 351)

HFD suç işlemeye yol açan sebep – sonuç sürecinin erken bir safhası olarak ortaya çıkabilir. D. P. Farrington'ın yapmış olduğu Cambridge araştırmasında 8-10 yaşındaki HFD'nin 8-10 yaşlarındaki davranış problemlerinden bağımsız olarak, genç suçluluğuna işaret edebileceği ifade edilmektedir. Bu araştırmaya göre 8-10 yaşlarında ebeveynler ve akranlar tarafından yapılan cesaret ve risk alma sınıflandırması, diğer tüm değişkenlerden bağımsız olarak, 32 yaşına kadar gerçekleşen mahkumiyetlere işaret eder niteliktedir. Aynı şekilde yoğunlaşma (konsantrasyon) zayıflığı, huzursuzluk ve şiddet suçlarından dolayı mahkum olmanın en önemli işareti olmuştur.

Cambridge araştırmasında çekingen, heyecanlı veya içine kapanık olmak, özellikle erkek çocukları, suçlu olmalarını engelleyen temel özellik olarak ortaya koymuştur. (Bahar – Seyhan, 2006: 19)

2.3.11. Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlılığı

Madde tanımı, *“kötüye kullanım ve bağımlılığa yol açabilecek, değişik yollarla alınabilen, duygu durum, algılama, biliş ve diğer beyin işlevlerinde değişikliğe yol açan her türlü kimyasal”*ı kapsamaktadır (Peksaygılı – Erden, 2005). Madde bağımlılığı; alınmakta olan maddenin kişinin yaşamında merkezi bir rol oynuyor oluşunu, bireyin madde alımı üzerindeki kontrolü kaybetmiş olmasını ve maddeye bağlı bedensel ve psikolojik sorunların varlığını göz önünde tutan geniş bir kavramdır. Bunun yanında maddenin kötüye kullanımını ise, bir yıllık bir süre içinde, tekrarlayan biçimde, olası sosyal, yasal sorunlarla veya fiziksel tehlikeye yol açacak düzeyde madde kullanımını olarak tanımlanmaktadır.

Madde kullanımı bireyleri kural tanımama, kendine ve çevreye zarar verme gibi davranışlara itmekte ve suça neden olmaktadır. Bazen de suç işleme esnasında bilincin kontrol mekanizmasını zayıflatmak için madde

kullanılmaktadır. Bağımlı olduğu maddeyi almak için gereken paranın temini amacıyla gasp, hırsızlık, cinayet, fuhuş ve diğer suçların işlenmesi de söz konusu olmaktadır. Burada suç kavramı Ceza Kanunu'nun ihlali ile ortaya çıkan ve devletin mahkemeleri tarafından belirli bir biçimde cezalandırılan fiilleri veya davranışları kapsamaktadır. (Peksaygılı – Erden, 2005)

Uyuşturucu maddeler sadece suça neden olmazlar. Şiddet davranışının önde gelen kaynaklarından birisi uyuşturucu madde kullanımınıdır. Alkol ve madde kullanımıyla, saldırganlık ve şiddet eylemlerinin birbirini tırmandırdığı tespit edilmiştir. Amfetaminler, kokain ve hallüsinojenler, kimyasal etkileriyle saldırgan davranışların, şiddet eylemlerinin ortaya çıkmasında doğrudan rol oynar. Bu maddelerin insan beyni üzerinde kontrol mekanizmalarını zayıflatması veya yoğun enerji halinin ortaya çıkması neticesi, şahıslar daha saldırgan ve kontrolsüz davranış içerisinde olabilmektedirler.

Madde kullanımı ile suç arasındaki ilişkiyi araştıran birçok araştırma yapılmış ve uyuşturucu kullanımı ile suç arasında bir ilişkinin olduğu ortaya konulmuştur. Günümüze kadar bu ilişki bağlamında yayınlanmış 30 araştırmanın dâhil edildiği sistematik bir çalışmaya göre suç işleme ihtimali uyuşturucu kullanan kişilerde kullanmayanlara oranla 3 ila 4 kat oranında yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu anlamlı ilişki birçok suç türünü içine alacak şekilde geniştir.

Suç ve uyuşturucu kullanımı konusunda nedensellik bağı çerçevesinde genel olarak üç farklı teoriden bahsedilebilir. Birinci teoriye göre madde kullanımı suça neden olmakta ya da suç madde kullanımına sebep olmaktadır. Madde kullanımının suça sebep olduğu tezi üç değişik modelle açıklanmaktadır.

Bunlar (Altuner – Engin – Gürer – Akyay – Akgül, 2009):

- i. Psikofarmakolojik model,
- ii. Ekonomik gereksinim modeli
- iii. Sistemsel modeldir.

Psikofarmakolojik modele göre; kullanılan maddenin psikoaktif etkisi; heyecan, irrasyonel davranış ve bilincin kontrol mekanizmasında zayıflamaya sebep olmakta ve madde kullananlar suça meyletmektedirler.

Ekonomik gereksinim modeline göre; bağımlılar maddeyi temin edebilmek için yasal olmayan yollara baş vurmakta ve parasal kaynak elde etmek için suç işlemektedirler.

Sistemsel modelde ise; uyuşturucu maddenin üretimi, trafiği ve ticaretinin doğasından kaynaklanan sert ve acımasız kurallar sebebiyle şiddet suçları işlenmektedir.

Suç, madde kullanımına sebep olur tezini savunanlar ise, suç dünyası içerisinde bulunan sapkın karakterlerin, normal insanlara kıyasla, uyuşturucu madde kullanılan sosyal ortamlara ve alt kültüre daha yatkın olduğunu ve bu yüzden suç işlemenin madde kullanımına sebep olduğunu öne sürmektedirler.

Uyuşturucu maddenin temini ve dağıtımı da suç dünyası içinde gerçekleştiğinden, bu dünya ile kurulan sıkı ilişkiler madde kullanımına yol açmaktadır. İkinci teori; sosyolojik, çevresel ve psikolojik etkenler gibi farklı değişkenlerin hem suça hem de uyuşturucu kullanımına sebep olmasıdır.

Üçüncü teoride ise uyuşturucu kullanımı ve suç sebep sonuç ilişkisi olarak değil, daha çok iki farklı nitelikte davranış bozukluğu olarak açıklanmaktadır. Buna göre madde kullanımı ya da suç işleme toplumun genel normlarından sapmış bir yaşam biçimidir ve bu durum bir alt kültür olarak gelişmiştir. Sosyal bozukluğun ya da çözümlenin hem suça hem de uyuşturucu kullanımına dolaylı olarak yol açtığı belirtilmektedir. Antisosyal kişilik, genetik bozukluklar, alkolik ebeveynler, ebeveynlerle zayıf ve sağlıklı ilişki gibi her iki olguya neden olan bazı etkenler bulunmaktadır. (Altuner – Engin – Gürer – Akyay – Akgül, 2009)

2.3.12. İç Göçler ve Çarpık Kentleşme

Ekonomik, sosyal veya siyasal nedenlerle bireylerin yer değiştirmesine "göç" denir. Göçler geçici ya da daimi olmaktadır. Aynı ülkenin bir bölgesinden diğer bölgesine yapılan göçlere "iç göç" denilmektedir. Endüstri gelişmesi yüksek düzeye ulaşmış ülkelerde nüfusun büyük oranı sık sık yer değiştirmektedir. Yer değiştirmeler aileler, özellikle küçük çocuklar ve yaşlı kimseler için çoklukla baskı nedeni olmakta, çoğu zaman yeni bir çevreye uymakta ve yeni dostlar edinmekte zorluk çekmektedirler.

İç göçler beraberinde bazı sosyal sorunlara neden olmaktadır. Bu süreç içinde artan gecekondulaşma, kentsel hizmetlerin aksaması, işsizlik, göç edenlerin topluma uyumsuzluğu, şehir kültürüne yabancılaşma ve kültürler arası çatışma gibi sorunlar yaşanmaktadır. 1950'li yıllardan itibaren hızlı nüfus artışı, tarımda makineleşme, toprak dağılımının düzensizliği ve şehirlerde iş imkanlarının artışı ülkemizde şehre göçü arttırmıştır.

Şehre göçte daha konforlu hayat sağlama, şehirlerin eğlence merkezi olması gibi faktörlerde etkili olmasına karşın ana etken ekonomik sorunlardır. Son yıllarda ard arda gelen göçük, heyelan, deprem, sel gibi doğal afetler ve Güneydoğu sorunu da köyden kente göçü arttırmıştır. Ülkemizin ekonomik ve sosyal yapısı bu göçü kaldıramadığı için Türkiye'nin şehirleşmesine "*aşırı şehirleşme*", "*çarpık şehirleşme*" gibi isimler verilmektedir.

Hancı'ya göre (1999), göç nedeniyle kültürel farklılıklar, düşmanlık ve gerginlik meydana gelmektedir. Bu kültür çatışması en çok genç kuşakları etkilemektedir. Kentte kavuşacağını sandığı eğlence, macera, şöhret ve zenginliğin beklentisinin yanında yetersiz eğitim ve yetenek eksikliği gibi nedenlerle arzuladığı iş ve geleceği elde edemeyeceği düşüncesine kapılan çocukların, kentte değişen geleneksel aile törelerinin çocuğu koruyan yaptırım gücünün zayıflaması, ailenin sosyal kontrol fonksiyonunu yerine getirebilecek başka kurumların olmaması nedeniyle suça daha kolay yönelme olasılığı büyüktür.

Daha iyi yaşama özlemi içinde şehre göç eden aile tam olarak umduğunu bulamamakta, şehirde yeni ve katlanılması güç sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Örf ve adetlerine sadık, kapalı ve özel bir toplumsal yaşam biçimine sahip gecekondunun çekirdek ailesi geniş kırsal aileden de, kentin modern çekirdek ailesinden de farklı bir kültüre sahiptir. Bu uyumsuzluklara tepki olarak kendini kanıtlama, kentli yaşıtlarına özenme ve otoriteye baş kaldırma gibi etkenler özellikle çocukları suça yöneltmektedir. Toplumsal yalnızlık çeken ailede çocuk suçluluğu çoğunlukla bir baş kaldırma ve çevreye karşı çıkma girişimi olarak belirmektedir.

Hancı (1999), göçlerin ve gecekondulaşmanın büyük şehirlerde sosyal gerilimlere, çatışmalara ve çocuk suçlarının özellikle artmasına neden olduğu belirtmektedir. Ona göre, ekonomik güçlükler nedeniyle çocukların okula gönderilmeleri ikinci planda kalmakta, ekonomik yönden aileye katkıda bulunma zorunluluğu onların öğrenim çağında para kazanma çabası içinde bulunmalarına sebep olmaktadır. Çocuğun erken yaşta çalışmak zorunda kalması hem eğitimini aksatmakta, hem de iş çevresinde zararlı alışkanlıklar edinmesine yol açmaktadır.

Göç yaşayan çocuklar daha çok hırsızlık ve yaralama suçlarını işlemektedirler. Yaralama suçlarının toplumsal uyumsuzluk kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Hırsızlığın daha çok ekonomik zorluklar nedeniyle yapıldığı, çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak için bu yola başvurduğu düşünülebilir. Hırsızlık yapan çocuk, maddi gereksinimini gidermekten çok ailenin ve okulun denetiminden uzak kalmanın verdiği bir başıboşluk içinde suça yönelmektedir. (Hancı, 1999)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE ÇOCUK SUÇLULUĞU

3.1. TÜRKİYE’DE ÇOCUK SUÇLULUĞUNUN BOYUTLARI

Bu bölümde, yapılan araştırmalardan yola çıkılarak Türkiye’de çocuk suçluluğunun ne boyutta olduğuna değinilecektir. Değerlendirmede kullanılan sayısal veriler, istatistikler ve grafikler için; 2011 yılında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından hazırlanmış olan “*Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri*” raporundan ve 2012 yılında Ankara Çocuk Eğitimevi ile Ankara Sincan Çocuk Kapalı Cezaevi’nde 172 çocuk mahkuma uygulamış olduğumuz anket sonuçlarından yararlanılmıştır.

3.1.1. TÜİK Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri

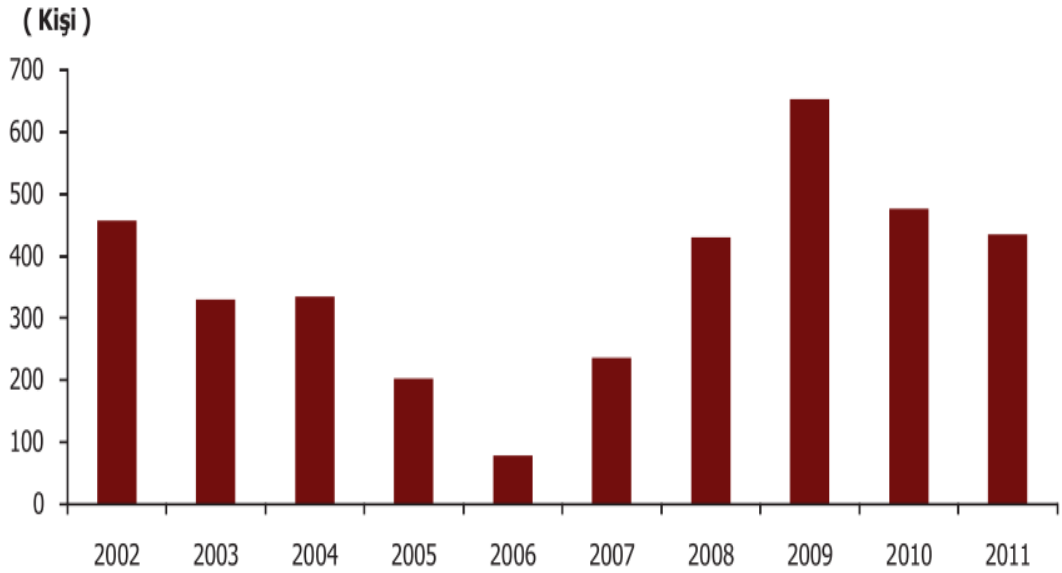
Türkiye’de çocuk suçluluğunun boyutları hakkında en geniş ve en güncel bilgiyi Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2011 yılında hazırlanmış olan “*Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri*” raporundan alabilmekteyiz. Genel olarak ülkemizdeki çocuk suçluluğunun yıllara (2002 – 2011 yılları arasındaki süreç değerlendirmeye tabi tutulmuştur), yaşa ve suç türlerine göre dağılımı ve alınan cezaların süresi gibi bilgilerin yanı sıra mahkumların eğitim ve ekonomik durumları gibi bilgiler de bu istatistiklerden elde edilebilmektedir.

Bu kısımda Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2011 yılında hazırladığı Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri’nden alınan bilgiler doğrultusunda, Türkiye’deki çocuk suçluluğuyla ilgili verilere tablo ve grafikler halinde yer verilecektir. Bu tablo ve grafikler Türkiye’deki çocuk suçluların genel profili hakkında fikir vermesinin yanı sıra, çocuk eğitimevleri ve çocuk kapalı cezaevlerinin fiziki imkanları hakkında sağladığı bilgiler açısından da ayrıca önem taşımaktadır. Ancak bu tablo ve grafiklerde yalnızca suçluluğu kanıtlanmış, hükümlü çocuklar hakkındaki bilgiler yer almaktadır. Tutuklu ve suçu kanıtlanmamış olan çocuklar istatistiklere dahil edilmemiştir.

3.1.1.1. Hükümlü Çocuklar

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2011 yılında hazırlanmış olan “Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri” raporuna göre 2002 – 2011 yılları arasında ceza infaz kurumuna ve çocuk eğitim evine giren mahkum çocukların, suç türlerine ve yıllara göre dağılımı aşağıdaki grafikte ve tabloda belirtilmiştir.

Grafik 1: Çocuk Mahkumların Yıllara Göre Dağılımı (2002-2011), Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri - 2011, TÜİK

Grafik incelendiğinde ceza infaz kurumuna ve çocuk eğitim evlerine giren çocuk suçlu sayısının 2002 ve 2011 yılları arasında düzensiz bir artış ve azalış gösterdiği görülmektedir. Belirlenmiş çocuk suçluluğu 2006 yılında 78 mahkumla en düşük seviyede görülürken, 2009 yılında 652 çocuk mahkumla en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

Tablo 1: Çocuk Mahkumların Suç Türlerine Ait Veriler (2002-2011), Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri - 2011, TÜİK

Suç Türü	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Öldürme	57	62	45	28	17	21	39	34	22	50
Yüzde (%)	12.5	18.8	13.5	13.9	21.8	8.9	9.1	5.2	4.6	11.7
Hırsızlık	136	83	51	29	12	47	121	194	160	154
Yüzde (%)	29.8	25.2	15.3	14.4	15.4	19.9	28.2	29.8	33.6	36.2
İrza Geçmek	54	27	30	20	7	30	7	-	-	-
Yüzde (%)	11.8	8.2	9.0	9.9	9.0	12.7	1.6	-	-	-
Fiili Livata	34	22	27	14	3	5	28	-	-	-
Yüzde (%)	7.4	6.7	8.1	6.9	3.8	2.1	6.5	-	-	-
Cinsel Suçlar	-	-	-	-	-	-	-	42	20	9
Yüzde (%)	-	-	-	-	-	-	-	6.4	4.2	2.1
Yaralama	6	5	7	5	3	14	9	13	17	10
Yüzde (%)	1.3	1.5	2.1	2.5	3.8	5.9	2.1	2.0	3.6	2.3
Yağma	139	103	134	94	28	100	171	271	162	127
Yüzde (%)	30.4	31.3	40.1	46.5	35.9	42.4	39.9	41.6	34.0	29.8
Diğer	31	27	40	12	8	19	54	98	95	76
Yüzde (%)	6.8	8.2	12.0	5.9	10.3	8.1	12.6	15.0	20.0	17.9
Toplam	457	329	334	202	78	236	429	652	476	434

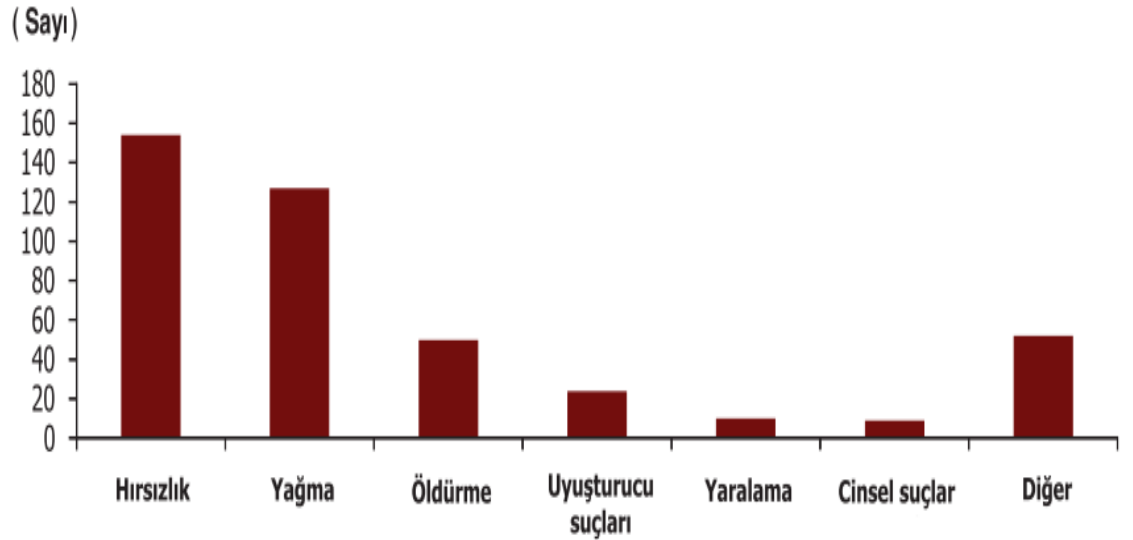
Suç türlerine ilişkin bilgilerin yer aldığı tablo incelendiğinde 2010 yılına kadar en çok işlenen suç olarak yağma gözlenirken, 2011 yılında hırsızlık öne çıkmıştır. Yine de diğer suç türlerine oranla, tüm yıllarda hırsızlık ve yağma en yaygın iki suç türünü teşkil etmektedir. Yaralama ise tüm yıllarda en az işlenen suç türü olma özelliğine sahiptir.

2009 yılına kadar olan kayıtlarda “cinsel istismar” suçuna, 2009 ve sonrasında ise “ırza geçme” ve “fiili livata” suçlarına ait kayıtlara rastlanmamaktadır. Bunun nedeni, bu tür suçların işlenmemiş olması değil; 2009 yılına kadar “ırza geçme” ve “fiili livata” suçlarının ayrı suç türleri olarak kayda geçmiş olmasıdır. 2009 yılı ve sonrasında bu suçlar ayrı ayrı değil, “cinsel istismar” adı altında tek bir suç türü olarak kayda geçmiştir.

3.1.1.2. Suç Türlerine Göre Hükümlü Çocuklar (2011)

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2011 yılında hazırlanmış olan “Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri” raporuna göre, 2011 yılında çocuk ceza infaz kurumu ve eğitimevlerine giren çocukların suç türlerine göre dağılımı aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Grafik 2: Çocuk Mahkumların Suç Türlerine Göre Dağılımı (2011), Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri - 2011, TÜİK

Grafikte verilmiş olan bilgilerden yola çıkarak söyleyebiliriz ki; 434 çocuk hükümlüden, %36.2'si hırsızlık, %29.8'i yağma, %11.7'si öldürme, %5.6'sı uyuşturucu suçları, %2.4'ü yaralama, %2.1'i cinsel suçlardır. Diğer suçların oranı %12.2'dir.

2011 yılında çocuk ceza infaz kurumu ve çocuk eğitim evlerine giren çocuk mahkumların, suç türlerine göre dağılımı ise şu şekildedir:

Tablo 2: Ceza İnfaz Kurumları ve Eğitimevleri’ndeki Çocuk Mahkumların Suç Türlerine Göre Dağılımı (2011), Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri - 2011, TÜİK

Suç Türü	Ankara Çocuk Eğitimevi	Ankara Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu	Elazığ Çocuk Eğitimevi	İstanbul Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu	İzmir Çocuk Eğitimevi	Bergama Çocuk Tutukevi	Kayseri Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu	Toplam
Öldürme	13	7	14	2	13	-	1	50
Hırsızlık	22	38	19	12	44	16	2	154
Cinsel	3	3	2	-	1	-	-	9
Uyuşturucu	6	12	1	1	2	1	1	24
Yaralama	3	6	1	-	-	-	-	10
Yağma	27	31	16	8	31	12	2	127
Diğer	4	19	6	2	15	5	1	52
Bilinmeyen	-	6	1	1	-	-	-	8
Toplam	78	122	60	26	106	34	8	434

Tablodaki verilere göre 434 hükümlü çocuktan % 56.2'si eğitimevlerinde (Ankara, Elazığ, İzmir) bulunurken, %36.0'ı çocuk ve gençlik ceza infaz kurumlarında (Ankara, İstanbul, Kayseri), %7.8'i ise çocuk tutukevinde (Bergama) bulunmaktadır.

3.1.1.3. Suç İşlediği Andaki Yaş, Eğitim ve Mesleğine Göre Hükümlü Çocuklar (2011)

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2011 yılında hazırlanmış olan “Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri” raporuna göre, 2011 yılında çocuk ceza infaz kurumu ve eğitimevlerine giren çocukların suç işlediği andaki yaş, eğitim ve mesleğine göre dağılımları aşağıda ayrı ayrı tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 3: Ceza İnfaz Kurumları ve Eğitimevleri'ndeki Çocuk Mahkumların, Suç İşledikleri Andaki Yaşlarına Göre Dağılımı (2011), Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri - 2011, TÜİK

Kurum	12		13		14		15		16		17		18+		Bilinme yen		Toplam
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	
Ankara Çocuk Eğitimevi	8	-	8	-	9	-	35	-	12	-	-	-	-	-	6	-	78
Ankara Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu	7	-	8	-	14	-	19	-	15	-	10	-	41	-	8	-	122
Elazığ Çocuk Eğitimevi	2	-	13	-	11	-	18	-	9	-	1	-	-	-	6	-	60
İstanbul Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu	3	-	6	-	7	-	4	-	4	-	-	-	1	-	1	-	26
İzmir Çocuk Eğitimevi	5	2	16	1	18	2	30	4	20	1	1	-	-	-	5	1	106
Bergama Çocuk Tutukevi	1	-	7	-	7	-	9	-	6	-	2	-	-	-	2	-	34
Kayseri Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu	-	-	-	-	5	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	8
Toplam	28		59		73		120		68		15		42		29		434

Tablodaki veriler incelendiğinde; hükümlü çocukların yaklaşık üçte biri (%29.6) suç işlediği anda 15 yaşındadır. Bu yaşı %18.0 ile 14 yaş izlemektedir. 15 yaş ve altındaki suçlular, toplam suçlu sayısının %64,5'ini oluşturmaktadır. Bu durumda çocukların çok büyük bir kısmının 12-15 yaş aralığında olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 4: Ceza İnfaz Kurumları ve Eğitimevleri’ndeki Çocuk Mahkumların, Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı (2011), Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri - 2011, TÜİK

Kurum	Okuma yazma bilmeyen		Okur yazar olup da bir okul bitirmeyen		İlköğretim terk		İlköğretim mezunu		Lise ve dengi okul mezunu		Bilinmeyen		Toplam
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	
Ankara Çocuk Eğitimevi	8	-	5	-	29	-	35	-	1	-	-	-	78
Ankara Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu	14	-	13	-	27	-	65	-	3	-	-	-	122
Elazığ Çocuk Eğitimevi	6	-	8	-	26	-	19	-	-	-	1	-	60
İstanbul Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu	1	-	8	-	9	-	8	-	-	-	-	-	26
İzmir Çocuk Eğitimevi	5	1	16	2	39	5	34	3	1	-	-	-	106
Bergama Çocuk Tutukevi	3	-	11	-	8	-	12	-	-	-	-	-	34
Kayseri Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu	-	-	4	-	-	-	4	-	-	-	-	-	8
Toplam	28		59		73		120		68		29		434

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2011 yılında hazırlanmış olan “Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri” raporuna göre, 2011 yılında çocuk ceza infaz kurumu ve eğitimevlerine giren hükümlü çocukların suç işlediği anda %1.1’i lise ve dengi meslek okul mezunu, %8.8’i okuma yazma bilmeyen, %15.5’i okuryazar olup bir okul bitirmeyen, %33.0’ı ilköğretim terk, %41.6’sı ise ilköğretim mezunudur.

Buna göre, suç işledikleri anda bir ilköğretim okulunda okumakta veya bir ilköğretim okulundan mezun durumda olan mahkumların sayısı, örgün eğitimden terk durumla olanlar ile örgün eğitim almamış olanların yaklaşık 4 katıdır.

Tablo 5: Ceza İnfaz Kurumları ve Eğitimevleri'ndeki Çocuk Mahkumların, Suç İşledikleri Anda Sahip Oldukları Mesleklere Göre Dağılımı (2011), Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri - 2011, TÜİK

Suç Türü	Ankara Çocuk Eğitimevi	Ankara Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu	Elazığ Çocuk Eğitimevi	İstanbul Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu	İzmir Çocuk Eğitimevi	Bergama Çocuk Tutukevi	Kayseri Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu	Toplam
Tarım işlerinde çalışanlar	4	1	2	-	3	-	1	11
Hizmet işlerinde çalışanlar	7	26	1	1	8	1	-	44
Ticaret ve satış işlerinde çalışanlar	-	2	-	1	3	2	-	8
Dokuma ve giyim eşyası sanayinde çalışanlar	1	2	2	-	3	3	-	11
Gıda maddeleri üretkenler	-	1	-	-	1	-	-	2
İnşaat sektöründe çalışanlar	2	13	4	3	2	-	-	24
Ulaştırma araçlarında çalışanlar	-	1	-	-	-	-	-	1
Ağaç işlerinde çalışanlar	1	1	1	-	-	-	-	3
Metal işlerinde çalışanlar	3	8	3	-	5	1	-	20
Oto tamir ve boya atölyelerinde çalışanlar	1	2	-	1	6	1	-	11
Elektrikçi, radyo ve tv tamircileri	-	2	1	-	-	-	-	3
Öğrenci	21	5	9	7	21	7	3	73
İşi Olmayan	18	42	16	3	21	9	4	113
Diğer	13	9	12	7	21	7	-	69
Bilinmeyen	7	7	9	3	12	3	-	41
Toplam	78	122	60	26	106	34	8	434

Hükümlü çocukların çocuk ceza infaz kurumu veya eğitim evine girmeden önceki yaptığı işe bakıldığında; işi olmayan hükümlü çocuk sayısı 113, öğrenci 73, hizmet işleri 44, inşaat sektörü 24 ve metal işlerinde çalışanların sayısı ise 20'dir. Buna göre; 434 çocuk hükümlünün %26.0'sı çocuk ceza infaz kurumu veya eğitim evine girmeden önce herhangi bir işte çalışmamakta, %16.8'i öğrenci olup; %10,1'i hizmet işleri, %5.5'i inşaat sektörü ve %4.6'sı metal işlerinde çalışmaktadır.

3.1.2. Anket Uygulaması

Çocuk suçluluğuna yönelimde pek çok faktörün etkin rol oynadığı ve bunların başında ebeveynler, aile içi iletişim, evdeki yaşama ortamı gibi ailesel faktörlerin geldiğinden daha önceki bölümlerde söz edilmiştir. Aile içi iletişim ve etkileşim, ailenin kültürel ve sosyo – ekonomik seviyesi, ebeveynlerin eğitim düzeyi ve ebeveyn suçluluğu, çocuk sayısı ve kalabalık aileler, çocuğun suça yöneliminde temel faktör olarak rol alır.

Ailenin çocuk suçluluğu üzerindeki etkilerini daha belirgin şekilde görebilmek için mahkum çocuklar üzerinde bir anket uygulanmış ve istatistiksel verileri grafik haline getirilerek somutlaştırılmıştır. Bu kısımda ailenin çocuk suçluluğundaki etkisi, yapılmış olan anketin ortaya koymuş olduğu sayısal veriler doğrultusunda açıklanmaya çalışılacaktır.

Anket için Ankara örneklem olarak seçilmiş ve anket, 45 tanesi Ankara Çocuk Eğitimevi'nde (Mart 2012) ve 128 tanesi Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda (Nisan 2012) olmak üzere; toplamda 173 çocuk mahkuma uygulanmıştır. Mahkumlar tamamen istekleri doğrultusunda ankete katılım sağlamış, herhangi bir zorlama veya yaptırıma tabi tutulmamışlardır. Anket uygulanırken tutuklu – hükümlü ayrımı veya suç türü gözetilmemiştir.

Anket 25 adet açık ve kapalı uçlu soru türünden oluşmaktadır. Tüm sorular mahkumlara sözlü olarak yöneltilmiş, cevaplar sözlü olarak alınmış ve uygulama mülakat şeklinde gerçekleştirilmiştir. Uygulama için kurumların psiko – sosyal

servisi veya sosyal hizmet sorumlusu için tayin edilmiş özel görüşme odaları kullanılmıştır. Her katılımcı ile birebir ve özel olarak görüşülmüş, başka bir görevli veya mahkumun görüşmeye katılmasına müsaade edilmemiştir. Burada amaç hem katılımcının infaz memurları veya psiko – sosyal çalışmacıların yanında kendini baskı altında hissetmemesi, rahat ve samimi cevaplar vermesi için uygun ortamı sağlamak; hem de diğer katılımcıların birbirlerinden duyarak eş veya benzer cevaplar vermesini engelleyerek, sağlıklı bilgilere ulaşmaktır.

3.2. ÇOCUK MAHKUMLARA YÖNELİK ALAN ARAŞTIRMASI

3.2.1. Araştırmanın Amacı

Toplumun geleceği olan çocuklarımızı suça iten sosyo-ekonomik ve kültürel nedenleri sosyolojik bir bakış açısıyla değerlendirmektir.

3.2.2. Araştırmanın Önemi

Çocuk suçluluğunun nedenlerini saptadıktan sonra hem devlet hem sivil toplum bazında, çocuk suçluluğunu minimum düzeye indirerek; Avrupa standartlarında bir yapı oluşmasını sağlayacak yeni projelere destek olmaktır.

3.2.3. Varsayımlar

- Sosyo-ekonomik ve kültürel faktörler, çocuk suçluluğun oluşumunda temel rolü üstlenirler.

- Aile'nin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı ile aile içi iletişim ve aile ilişkileri, çocuk suçluluğunda, diğer tüm faktörlerden daha etkilidir.

- Çocuk suçluluğu içerisinde en önemli grubu, ekonomik yetersizliğin neden olduğu, mal aleyhine suçlar oluşturmaktadır.

- Çocuk, suça yönelmiş değil, suça itilmiştir.

3.2.4. Sınırlılıklar

- Bu araştırma Ankara İli Keçiören Çocuk Eğitimevi ve Sincan Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan çocuklar üzerinde, çocukları suça iten nedenleri tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

- Çocukların suç işlemlerinde aile tutumlarının, sosyo-ekonomik ve kültürel durumun, öğrenim düzeyinin, ailedeki çocuk sayısının, ailedeki suçlu bireylerin etkisi araştırılmıştır.

- Görüşmeler çocukların rızası dahilinde, herhangi bir zorlama yapılmadan gerçekleştirilmiştir.

- Görüşmeler her çocukla birebir mülakat şeklinde gerçekleştirilmiştir.

- Araştırmaya katılmış olan çocukların kimlikleri gizli tutulmuştur.

3.2.5. Araştırma Yöntemi

3.2.5.1. Evren

Ankara'da başka çocuk eğitimevi veya çocuk ve gençlik ceza infaz kurumu bulunmaması nedeniyle; Mart ve Nisan 2012 tarihlerinde Keçiören Çocuk Eğitimevi ve Sincan Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan çocuklar bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadırlar.

3.2.5.2. Örneklem

Araştırma, tamsayım ilkesine göre Ankara Keçiören Çocuk Eğitimevi'nde bulunan 45 çocuk mahkum ile Sincan Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan 128 çocuk mahkuma anket uygulanarak gerçekleştirilmiştir.

3.2.5.3. Verileri Toplama Tekniği

Literatür taraması yapılmak suretiyle eserler toplanmış, internet ortamında konu ile ilgili araştırmalar bulunarak incelenmiş ve uygun olanlar toplanmıştır.

Ayrıca kaynak olması bakımından alan araştırması Ankara İli Keçiören Çocuk Eğitimevi ve Sincan Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan suçlu çocuklar üzerinde, hazırlanmış olduğum sorularla görüşme yapılmıştır. Görüşme çocuklarla Mart – Nisan 2012 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

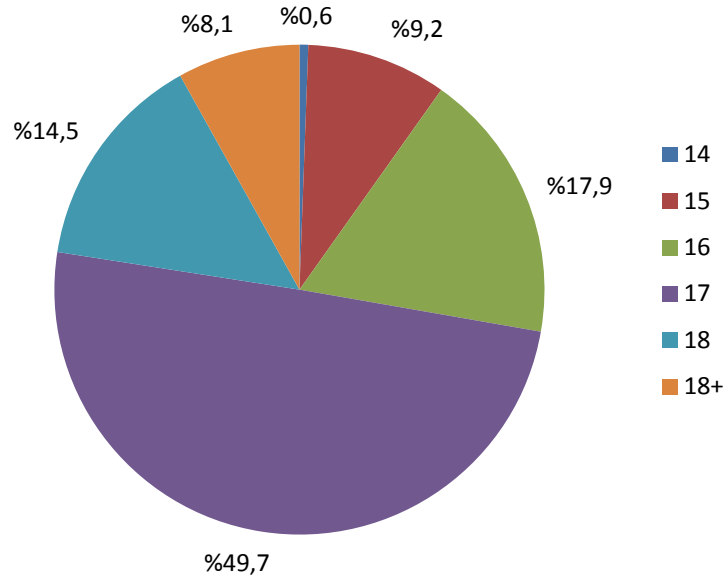
3.2.6. Anketin Sonuçları ve İstatistikler

3.2.6.1. Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

Tablo 6: Anket Uygulanan Mahkumların Yaş Dağılım Tablosu

Yaş	Kişi Sayısı	Yüzde
14	1	0,6
15	16	9,2
16	31	17,9
17	86	49,7
18	25	14,5
18+	14	8,1
Toplam	173	100

Grafik 3: Anket Uygulanan Mahkumların Yaş Dağılım Grafiği

Anket uygulanan mahkumlar, yaşları 14 ile 22 arasında değişen çocuk ve gençlerden oluşmaktadır. Biyolojik yaşı ile nüfusa kayıtlı olduğu doğum tarihine göre yaşı farklı olan mahkumlarda resmi yaşı esas alınmıştır. Ayrıca mahkumların yaşları suçu işledikleri veya cezaevine girdikleri zamanki değil, anketin uygulandığı andaki yaşlarıdır. 18 yaş üzeri “çocuk” tanımından çıktığı için tek pay ile gösterilmiştir. Görüşülen mahkumlarda 17 yaş %49,7 ile ağırlıkta olup, 14 yaş ise yalnızca 1 kişide rastlanmıştır.

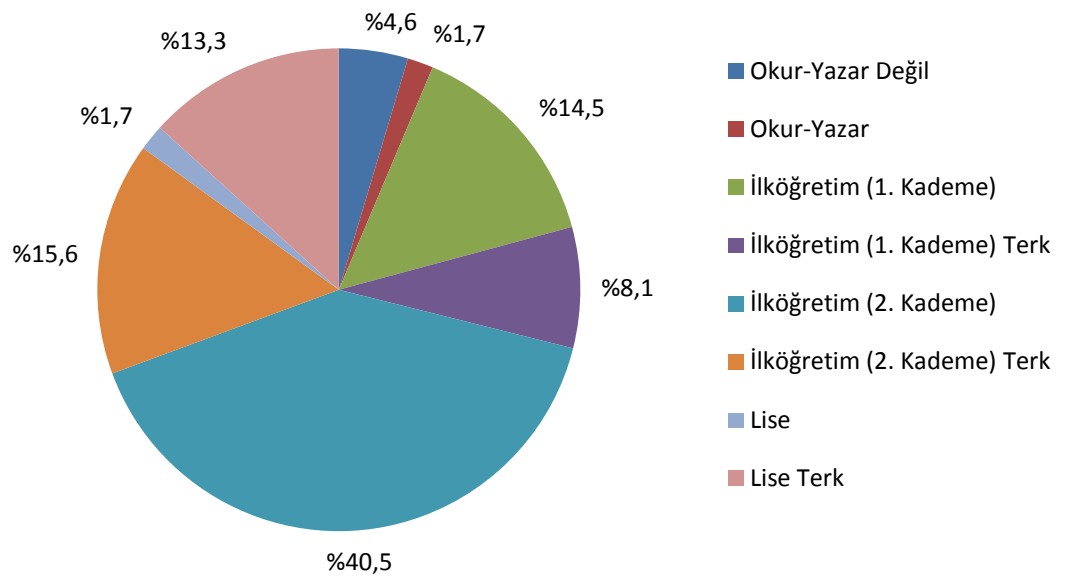
Cinsiyet dağılımı ise bu anket için söz konusu değildir. Ankara’daki kız çocuk mahkumların sayısı 2-3 civarındadır ve sayının yeterli olmaması nedeniyle bu mahkumlar için çocuk ve gençlik ceza infaz kurumu veya çocuk eğitimevinde özel bir bölüm bulunmamaktadır. Kız çocuk mahkumlar genellikle “kadın kapalı ceza infaz kurumu”na yerleştirilmektedir. Bu nedenle anket tamamı erkek olan çocuk mahkumlara uygulanabilmiştir.

3.2.6.2. Öğrenim Durumuna Göre Dağılım

Tablo 7: Anket Uygulanan Mahkumların Öğrenim Durumu Tablosu

Öğrenim Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde
Okur-Yazar Değil	8	4,6
Okur-Yazar	3	1,7
İlköğretim (1. Kademe)	25	14,5
İlköğretim (1. Kademe) Terk	14	8,1
İlköğretim (2. Kademe)	70	40,5
İlköğretim (2. Kademe) Terk	27	15,6
Lise	3	1,7
Lise Terk	23	13,3
Toplam	173	100

Grafik 4: Anket Uygulanan Mahkumların Öğrenim Durumu Grafiği

Grafikte ve tabloda görüldüğü gibi mahkumların %14,5'i ilköğretim birinci kademededen, %40,5 gibi büyük bir bölümü ilköğretim ikinci kademededen mezun durumda; yine %23,7 gibi büyük bir bölümü ise ilköğretim birinci veya ikinci kademededen terk durumundadır.

İlköğretim terk durumda olan mahkumların bir kısmı okulda başarısız olması, maddi koşullar nedeniyle okulu bırakıp çalışmak zorunda olması veya disiplin kurulu kararıyla okuldan uzaklaştırılmış olması gibi sebeplerle okuldan ayrılırken; bir kısmı ise öğrenimi devam ederken suç işleyip cezaevine girmiş olmaları nedeniyle eğitimlerini yarıda bırakarak, terk durumuna gelmişlerdir.

Liseden mezun durumdaki mahkum sayısının az olması iki nedene bağlıdır. Birincisi, mahkumların çoğunun 17 yaş ve altında olmasıdır. Normal eğitim süreci içerisinde bir gencin liseden mezun olma yaşı 17-18 olarak düşünülürse, zaten mezun olabilecek yaşta olmadıkları görülmektedir. Diğer bir neden ise, sosyo – ekonomik şartlar sebebiyle çoğu gencin ilköğretimden sonra eğitim ve öğretim hayatını bırakıp, çalışmaya yönelmiş olmasıdır.

Gerek çocuk eğitimevinde, gerekse ceza infaz kurumunda kalmakta olan çoğu çocuk mahkum “açık öğretim” veya “kurum içi eğitim” yoluyla dışarıdan eğitimlerini sürdürmekte; bir kısmı ise yine kurum içinde açılan “meslek edindirme kursları”na katılarak, dışarıdaki hayatları için hazırlık yapmaktadır.

Mahkumlar metal şekillendiriciliği, kaynakçılık, kuaförlük, takı tasarım, terzilik ve dikiş makinesi kullanım kursu, toprak ekimi gibi iş ve meslek kurslarının yanı sıra; ilk yardım, satranç, basketbol, badminton, judo kursu gibi sosyal ve sportif kurslara katılarak da zamanlarını değerlendirme ve kendilerini geliştirme imkanı bulabilmektedir. Ayrıca kurum içerisindeki çeşitli görevlerde (aşçı çıraklığı, kantin, çaycılık vb.) çalışarak hem zamanlarını iyi değerlendirme hem de maddi gelir elde etme imkanı bulabilmektedir.

3.2.6.3. Suç Türlerine Göre Dağılım

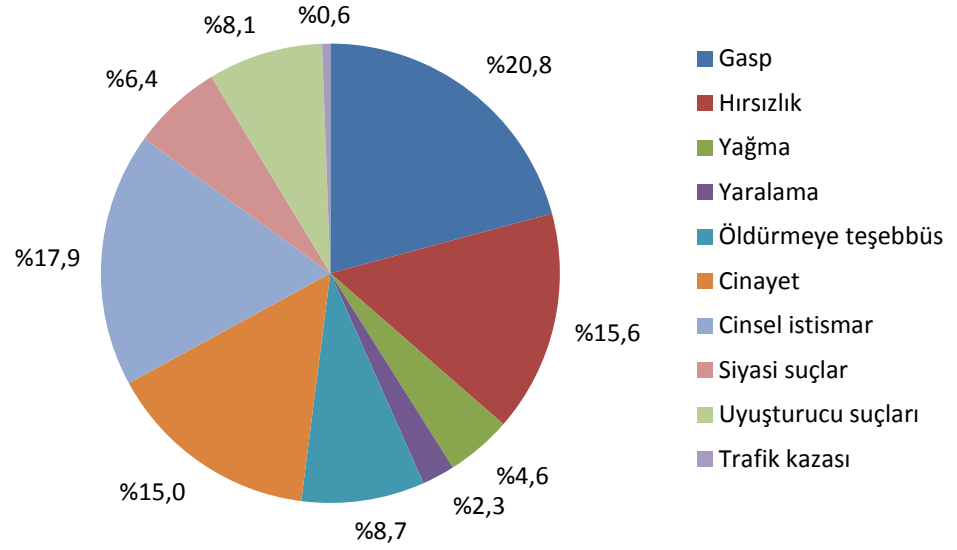
Tablo 8: Anket Uygulanan Mahkumların Suç Türlerine Göre Dağılımı

Suç Türü	Kişi Sayısı	Yüzde
Gasp	36	20,8
Hırsızlık	27	15,6
Yağma	8	4,6
Yaralama	4	2,3
Öldürmeye teşebbüs	15	8,7
Cinayet	26	15,0
Cinsel istismar	31	17,9
Siyasi suçlar	11	6,4
Uyuşturucu suçları	14	8,1
Trafik kazası	1	0,6
Toplam	173	100

Mahkumların suç dağılımlarına bakıldığında en çok rastlanan suç türü olarak gasp (%20,8), cinsel istismar (%17,9), hırsızlık (%15,6) ve cinayet (%15) görülmektedir. Yaralama (%2,3) ve öldürmeye teşebbüs (%8,7) suçlarının, cinayet suçlarından daha düşük olması; çocukların suçlu davranışta bulunurken sonunda olabilecekleri düşünemediği, öfkeli ya da kendini savunma durumunda oldukları anda fevri davrandıkları fikrine neden olmaktadır.

Uyuşturucu suçlarına (%8,1) genellikle “*uyuşturucu madde kullanma*” şeklinde rastlanmış, nadiren “*imal etme, satma ve satışa aracılık etme*” suçları görülmüştür.

Grafik 5: Anket Uygulanan Mahkumların Suç Türlerine Göre Dağılımı

Siyasi suçluların (%6,4) tamamı Ankara Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu'na, Pozantı M Tipi Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'ndan nakledilen çocuklardır. Bu çocuklar için “*siyasi suç*”tan kasıt; terör örgütüne üye olma, örgüt yanlısı eylem ve propaganda yapma, örgüte yardım ve yataklık, devlet ve kamu malına zarar verme, devlet memuruna saldırma ve karşı koyma gibi suçlardır.

Cinsel istismar suçlarında (%17,9) taciz, tecavüz, teşhir ve alıkoyma gibi suçların yanı sıra, “*kız kaçırma*” durumuna da sıklıkla rastlanmıştır. Mahkumların ifadesine göre kızın rızası dahi olsa, kaçırılan veya kaçan kızın yaşı 16'dan küçük olduğu ve ailesi tarafından şikayetçi olduğu için bu tür durumlar da cinsel istismar suçları kapsamında değerlendirilmiştir.

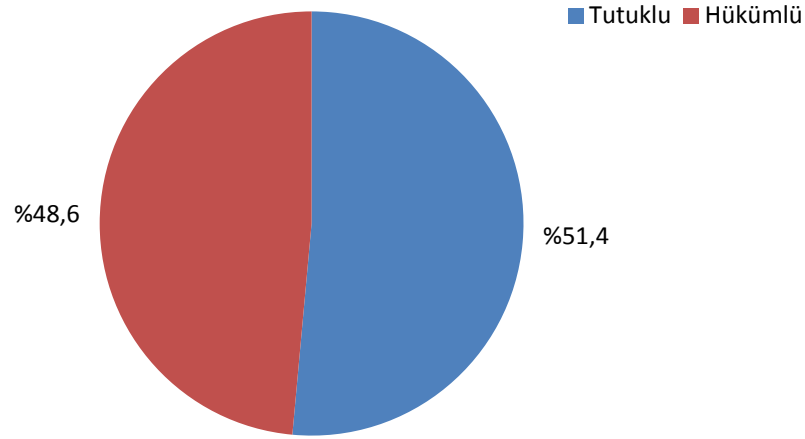
3.2.6.4. Hükümlülük Durumu ve Ceza Süreleri

Hükümlü; yapmış olduğu fiilden dolayı, hukuki açıdan başkasının haklarına zarar verdiği gerekçesiyle toplumdan uzaklaştırılıp islah edilen, hüküm giymiş kişiye denir. Hükümlünün tutukludan farkı; hükümlünün ceza aldığı kesinleşmiş, tutuklunun ise kesinleşmemiş olmasıdır.

Tablo 9: Anket Uygulanan Mahkumların Hükümlülük Durumları

Hüküm Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde
Tutuklu	89	51,4
Hükümlü	84	48,6
Toplam	173	100

Grafik 6: Anket Uygulanan Mahkumların Hükümlülük Durumları

Anket uygulanan mahkumların hükümlü/tutuklu durumlarına göre durumları ve sayıları, yukarıdaki tablo ve grafikte belirtilmiştir. Buna göre görüşülen 173 mahkumun%51.4'ü tutuklu durumdayken; %48.6'sı suçu kesinleşmiş yani hükümlü durumdadır.

Hükümlü, hapisane veya tutukevinde isteği dışında belli veya belirsiz bir süre kalması mecburleştirilmiş kişidir. Kişi bu ceza süresi sonunda topluma salıverilir. Tutuklu ise; suçu kesinleşmemiş ve mahkemece atfedilen suçun kararı verilmemiş lakin tedbiren hürriyeti bağlayıcı şekilde alıkonulan kişidir. Bu nedenle tutukluların ceza sürelerinden bahsetmek mümkün değildir.

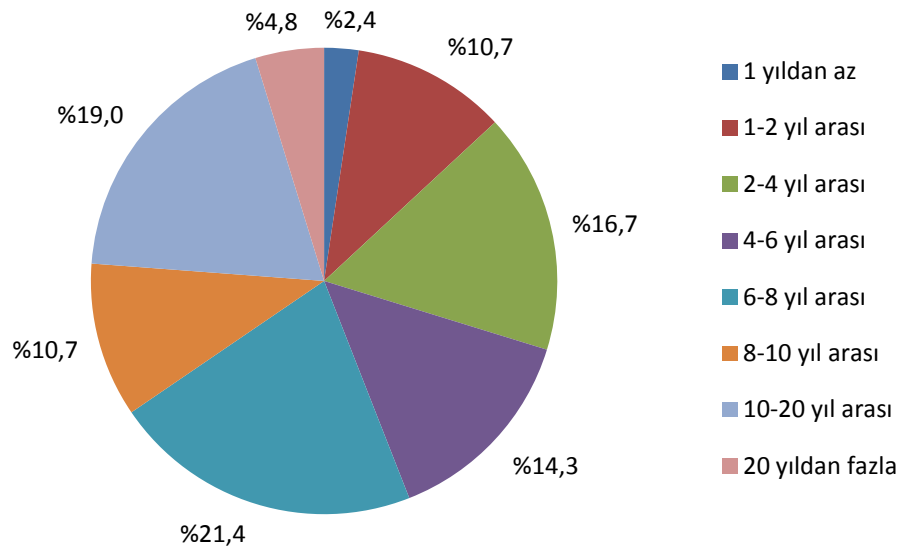
Hükümlülerin almış oldukları cezalar için oluşturulan aralıklar ve ceza süreleri ise şu şekildedir:

Tablo 10: Hükümlülerin Almış Oldukları Ceza Süreleri

Ceza Süresi	Kişi Sayısı	Yüzde
1 yıldan az	2	2,4
1-2 yıl arası	9	10,7
2-4 yıl arası	14	16,7
4-6 yıl arası	12	14,3
6-8 yıl arası	18	21,4
8-10 yıl arası	9	10,7
10-20 yıl arası	16	19,0
20 yıldan fazla	4	4,8
Toplam	84	100

Tutuklu mahkumlar (%51,4) ile hükümlü (suçu kanıtlanmış) mahkumlar (%48,6) sayı olarak birbirine neredeyse eşittir. Hükümlü durumdaki 84 kişi, suçlarına karşılık almış oldukları cezanın süresi bakımından, ceza aralıkları oluşturularak değerlendirilmiş; fakat tutuklu kişilerin suçları kesinleşmemiş olduğu için, hükümlülerin almış oldukları cezalarla ilgili tablo ve grafikte tutuklulara yer verilmemiştir.

Grafik 7: Hükümlülerin Almış Oldukları Ceza Süreleri

Ceza süreleri grafiğine bakıldığında 1 yıldan az (%2,4) veya 20 yıldan fazla (%4,8) ceza alan mahkum sayısı oldukça düşük; buna karşılık 6-8 yıl (%21,4) ile 10-20 yıl (%19,0) arasında uygulanan cezanın oldukça yüksek bir orana sahip olduğunu görüyoruz.

20 yıldan fazla ceza alan mahkumlar arasında 22 yıl gibi daha düşük bir rakamdan bahsedilebileceği gibi, 660 sene gibi oldukça uç bir örneğe de rastlamanın mümkün olduğu belirtmekte fayda var.

3.2.6.5. Ebeveyn Yoksunluğu

Çocuk suçluluğunda ailesel faktörlerin, diğer tüm faktörlerden daha etkili olduğunu ortaya koymak amacıyla yapmış olduğumuz ankette çoğunlukla ailenin eğitim seviyesi, sosyo – ekonomik durumu, ebeveyn yoksunluğu ve ailede başka suçlu olup olmadığı gibi hususlara özellikle değinilmiştir.

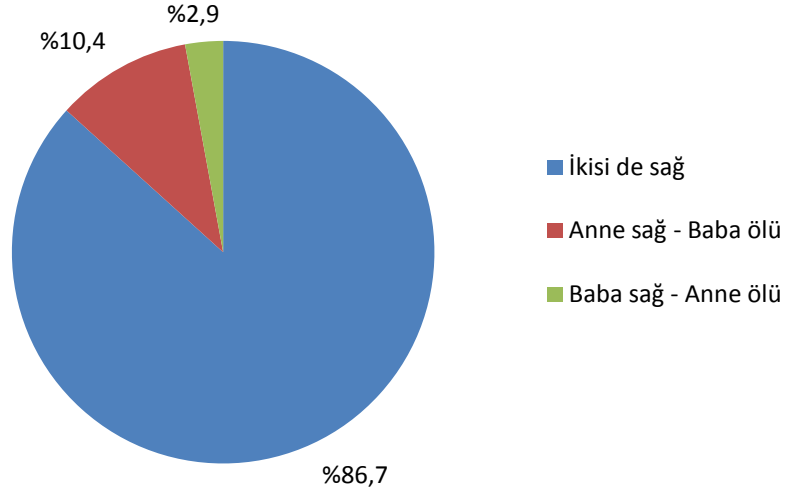
Bu nedenle çocukların ebeveynlerinden birinin veya her ikisinin hayatta olup olmadığı, özlük – üyelik durumu; ebeveynlerin birlikte, ayrı veya boşanmış olmaları gibi durumları sorgulanmıştır.

Tablo 11: Mahkumların Ebeveynlerinin Hayatta Olup Olmama Durumları

Ebeveyn Sağlığı	Kişi Sayısı	Yüzde
İkisi de sağ	150	86,7
Anne sağ – Baba Ölü	18	10,4
Baba sağ – Anne ölü	5	2,9
İkisi de ölü	0	0
Toplam	173	100

Tablodaki verilere bakıldığında, her iki ebeveyni de hayatta olan mahkumların oranı %86.7 iken; ebeveynlerinden biri ölmüş olan mahkumların oranı ise 13.3'tür. Mahkumların ebeveyn sağlığına ilişkin grafik şu şekildedir:

Grafik 8: Mahkumların Ebeveynlerinin Hayatta Olup Olmama Durumları

Ebeveynlerin hayatta olup olmadıklarıyla ilgili tablo ve grafik incelendiğinde daha çok anne yoksunluğu (%10,4) yaşandığı görülmektedir. Ancak bir çocuğun ebeveynlerin yalnızca sağ olmaları yeterli değildir. Bu nedenle özlük – üveylik veya ayrılık – birliktelik gibi durumlarına ilişkin bilgilere de ihtiyaç duyulmaktadır.

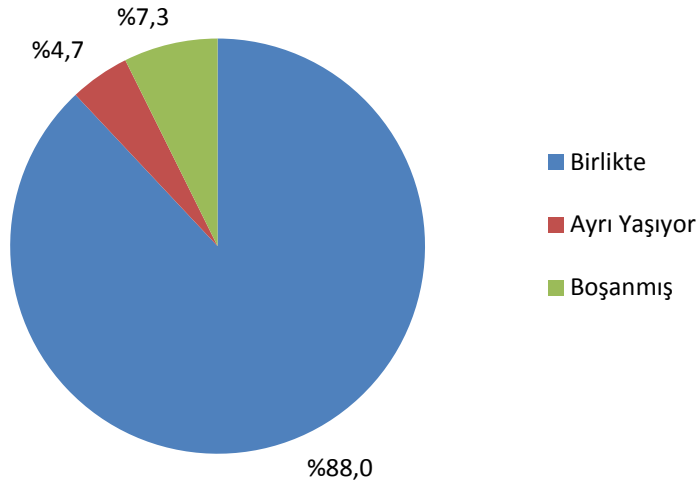
Tablo 12: Mahkumların Ebeveynlerinin Birliktelik Durumları

Ebeveyn Birlikteliği	Kişi Sayısı	Yüzde
Birlikte	132	88
Ayrı Yaşiyor	7	4,7
Boşanmış	11	7,3
Toplam	150	100

Her iki ebeveyni de hayatta olan 150 çocuk suçludan 132 tanesinin anne ve babası birlikte iken; 11 tanesinin anne ve babası boşanmış, 7 tanesinin ise anne ve babası boşanmamakla birlikte ayrı yaşamaları söz konusudur.

Bir başka deyişle, her iki ebeveyni de hayatta olan 150 mahkumdan %88.0'inin anne – babası birlikte iken; %12.0'sinde ölüm olmamasına rağmen ebeveyn yoksunluğu yaşanmaktadır.

Grafik 9: Mahkumların Ebeveynlerinin Birliktelik Durumları

Ebeveynlerden birinin ölümü veya boşanma sebebiyle, dul kalan eşin bir başkası ile evlenmesi sonucu veya ebeveynlerin her ikisinin de ölmüş veya uzakta olmaları nedeniyle çocuğu başka bir ailenin evlat edinmesi gibi durumlarda ve ebeveynlerden birinin veya her ikisinin üvey olması ve üvey ebeveynin çocuğa yeterli ilgi ve şefkati gösterememesi gibi durumlar da çocuğu suça yönelten önemli etkenler arasındadır. Bu nedenle ölüm veya ayrılık gibi sebeplerden dolayı çocuğun ebeveyn yoksunluğu yaşammasının yanı sıra, ebeveynlerin özlük veya üveylik durumları da incelenmelidir.

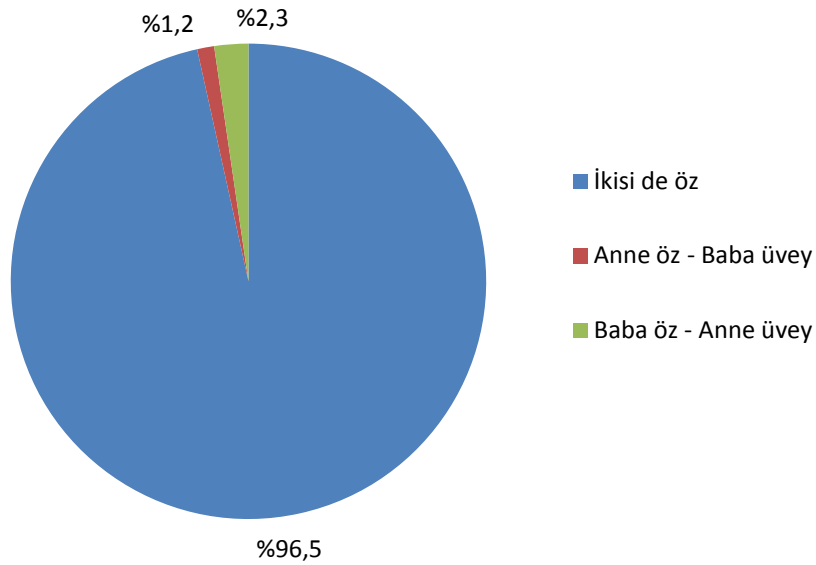
Anket uygulanan çocuk mahkumların ebeveynlerindeki özlük durumları aşağıdaki tablo ve grafikte belirtilmiştir.

Tablo 13: Mahkumların Ebeveynlerinin Özlük Durumları

Özlük Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde
İkisi de öz	167	96,5
Anne öz – Baba üvey	2	1,2
Baba öz – Anne üvey	4	2,3
İkisi de üvey	0	0
Toplam	173	100

Grafik 10: Mahkumların Ebeveynlerinin Özlük Durumları

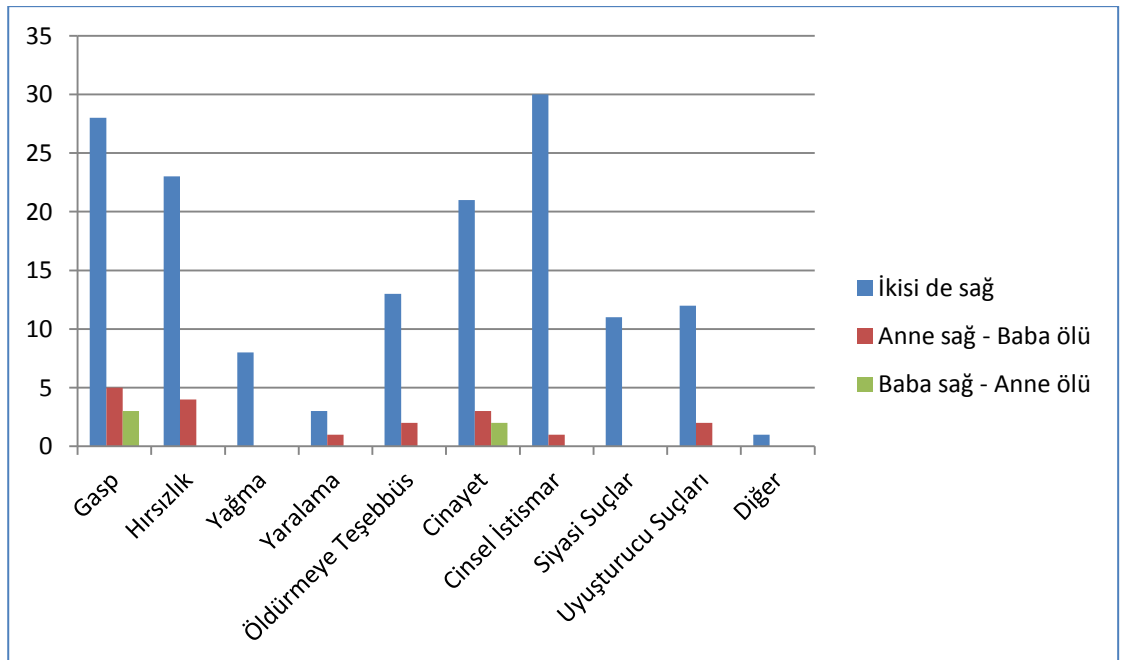

Ebeveynlerin sağ olup olmaması, ayrı veya boşanmış olması, ebeveynlerden birinin üvey olması gibi durumların çocuğun suça yönelmesinde ne derece etkili olduğunu görebilmek ve suç türleriyle ebeveyn yoksunluğu verilerini karşılaştırmalı olarak değerlendirmek için “Tablo 14” ve “Grafik 11-12-13” incelenmelidir.

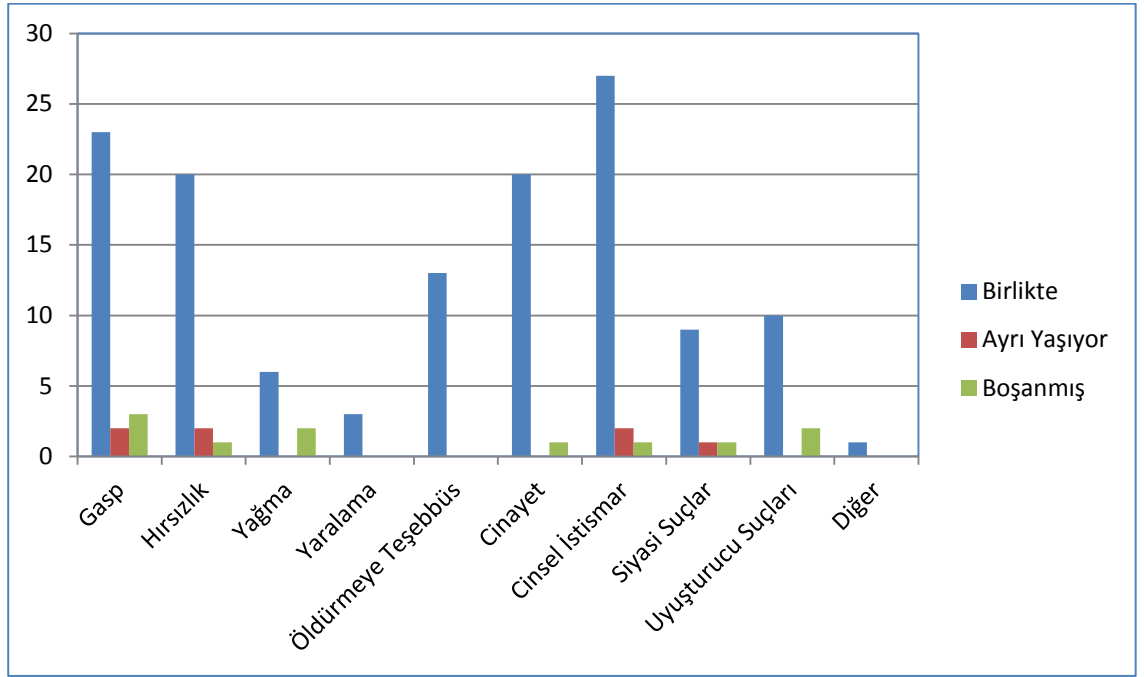
Tablo 14: Mahkumların Ebeveynlerinin Sağlık – Özlük – Birliktelik Durumları ile Suç Türleri Tablosu

Suç Türü	Ebeveyn Sağlığı			Ebeveyn Birlikteliği			Ebeveyn özlüğü		
	İkisi de sağ	Anne sağ – Baba ölü	Baba sağ – Anne ölü	Birlikte	Ayrı yaşıyor	Boşanmış	İkisi de öz	Anne öz – Baba üvey	Baba öz – Anne Üvey
Gasp	28	5	3	23	2	3	34	-	2
Hırsızlık	23	4	-	20	2	1	25	1	1
Yağma	8	-	-	6	-	2	7	-	1
Yaralama	3	1	-	3	-	-	4	-	-
Öldürmeye teşebbüs	13	2	-	13	-	-	15	-	-
Cinayet	21	3	2	20	-	1	26	-	-
Cinsel İstismar	30	1	-	27	2	1	30	1	-
Siyasi Suçlar	11	-	-	9	1	1	11	-	-
Uyuşturucu Suçları	12	2	-	10	-	2	14	-	-
Diğer Suçlar	1	-	-	1	-	-	1	-	-
Toplam	150	18	5	132	7	11	167	2	6
		173			150			173	

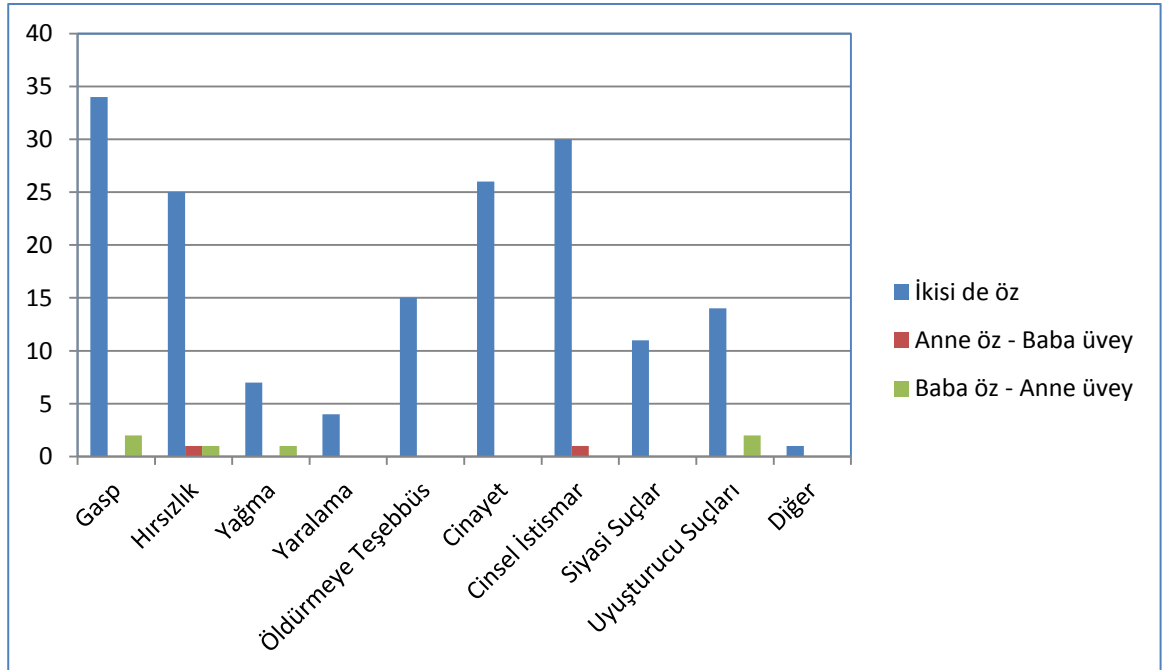
Grafik 11: Mahkumların Ebeveynlerinin Sağlık Durumları ile Suç Türleri Grafiği

Grafik 12: Mahkumların Ebeveynlerinin Birliktelik Durumları ile Suç Türleri Grafiği

Grafik 13: Mahkumların Ebeveynlerinin Özlük Durumları ile Suç Türleri Grafiği

Genel duruma baktığımızda ebeveyn yoksunluğu veya parçalanmış aile yapısının sık görüldüğü suç türleri, aynı zamanda en sık rastlanan suç türleri olan gasp, hırsızlık, cinsel istismar ve cinayet vakalarıdır. Bir başka deyişle; en sık rastlanan suç türleri, ebeveyn yoksunluğu veya parçalanmış aile ortamının yaşandığı vakalarla paralellik göstermektedir.

Bu verilerden yola çıkılarak söylenebilir ki; ebeveynlerden birinin veya her ikisinin vefat etmiş olması, anne ve babanın boşanmış veya en azından ayrı yaşamaya başlamış olması ve ebeveynlerden birinin üvey olması çocuğun suça yönelmesinde etki gösterebilmektedir.

Ancak suçluluğun temel sebebi olarak ebeveyn yoksunluğu ve parçalanmış aileleri göstermek doğru değildir. Ailedeki çocuk sayısı, sosyo – ekonomik durum ve kültürel seviyenin de irdelenmesi gerekmektedir.

3.2.6.6. Çocuk Sayısı ve Doğum Sırası

Ailedeki çocuk sayısı ve çocuğun ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu, çocuğun psiko – sosyal gelişimi açısından önemlidir. Ailenin tek çocuğu olmakla, birden fazla çocuk arasında büyük, küçük veya ortanca olmak arasında karakteristik farklılıklar vardır.

Tek başına yetişen çocuklarda, hatalı tutumlar sonucu oluşan belli kişilik özellikleri oluşabilmektedir. Aşırı ilgi ve sınır koyamamaktan kaynaklanan doyumsuzluk, bencillik, abartılı ilgiye alışma gibi davranışlar gelişir ve bu da çocuğu toplumda dışlanan ve devamlı hayal kırıklığına uğrayan bir kişi haline getirebilir. Evde bütün ilgiyi kendi üzerine çektiği gibi, bir çocuğun alması gereken bütün sorumlulukları alması da beklenebilmektedir. Anne-babanın hayallerini gerçekleştirmek zorundadır. İleri yaşlara kadar bu devam edebilir. Her tek çocuğun ileriki hayatında problem olacak diye bir şey yoktur fakat ilgi ve sevgi gerektiğinden fazla veya az olursa sosyal ilişkileri bozulabilir.

Birden fazla çocuğu olan ailelerde ise, çocuğun büyük veya küçük olması karakteri üzerinde etkilidir. Ailenin büyük çocuğu genellikle sorumluluk sahibi, aileye bağlı, derslerinde ve el becerisinde başarılı, çabuk olgunlaşan ve ağır bir yapıya sahipken; ailenin küçük çocukları genellikle dışa dönük ve daha sosyal, eğlence ve maceraya düşkün, kırılğan ve dağınık olmaya müsait bir karakter yapısına sahiptir. Ortanca çocuklar ise çoğunlukla içe kapanık, sessiz, göze batmayan, fazla dikkat çekmekten hoşlanmayan bir karakter sergilemektedirler.

Çocukların doğum sırasından kaynaklanan bu farklılıklar aslında daha çok ebeveynlerin tutumuyla ilgilidir. Genellikle büyüğe saygı gösterilmesi, küçüğün ise korunması gerektiği fikri empoze edildiği için ortanca çocuklar, ie kapanarak daha pasif bir yapıya bürünürler.

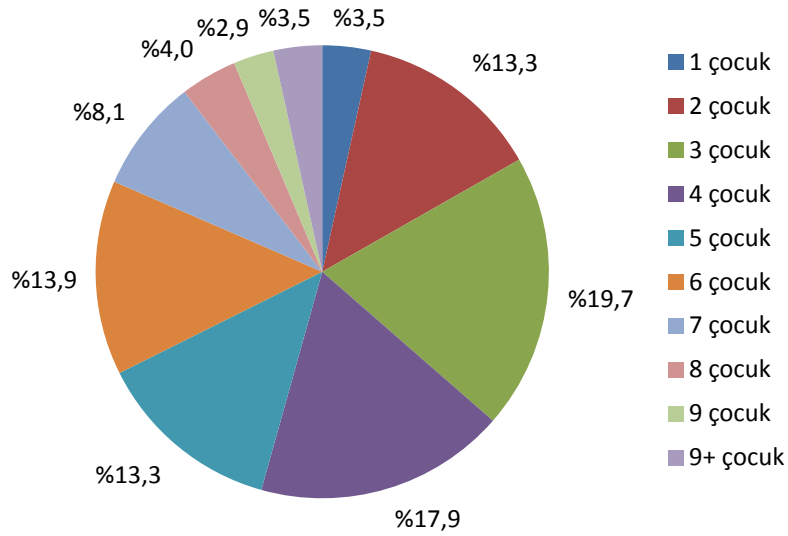
Doğum sırasının kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin yanı sıra ailedeki çocuk sayısı da önemli bir etkidir. Küçük evlerde fazla çocuklu ailelerin yaşaması, mahremiyet ve özgür hareket imkanını kısıtlaması nedeniyle uygun bulunmamaktadır. Böyle kalabalık ailelerde yaşayan çocuklar, evde kendilerine ait yaşam ve oyun alanı bulamadıkları için aileden uzaklaşarak dış dünyaya doğru çekilirler.

Anketin uygulandığı çocuk mahkumların kardeş sayıları ve ailenin kaçınıcı çocuğu olduklarına dair bilgiler tablo ve grafiklerle verilmiş; bu bilgilerin suçla olan bağıntısı açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 15: Ailedeki Çocuk Sayıları Tablosu

Ailedeki Çocuk Sayısı	Kişi Sayısı	Yüzde
1	6	3,5
2	23	13,3
3	34	19,7
4	31	17,9
5	23	13,3
6	24	13,9
7	14	8,1
8	7	4,0
9	5	2,9
9+	6	3,5
Toplam	173	100

Grafik 14: Ailedeki Çocuk Sayıları Grafiği

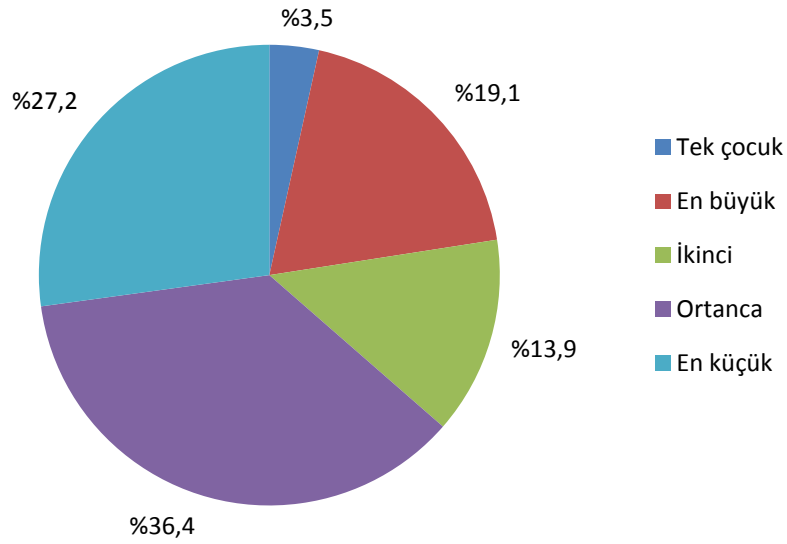

Genel duruma bakıldığında mahkumların büyük çoğunlunun 3 çocuklu (%19,7) ve 4 çocuklu (%17,9) ailelerden geldiği görülmektedir. Ayrıca mahkumların %36,4 gibi büyük bir kısmının ailenin ortanca çocuğu olduğu dikkat çeken bir noktadır. İkinci sırada ise %27,2'lik bir oranla ailenin en küçük çocukları gelmektedir. Bu durum doğum sırasının suça teşvikte rol oynadığı tezini doğrulamaktadır.

Tablo 16: Çocuğun Ailedeki Doğum Sırası Tablosu

Doğum Sırası	Kişi Sayısı	Yüzde
Tek çocuk	6	3,5
En büyük	33	19,1
İkinci	24	13,9
Ortanca	63	36,4
En küçük	47	27,2
Toplam	173	100

Grafik 15: Çocuğun Ailedeki Doğum Sırası Grafiği

3.2.6.7. Ebeveynin Eğitim Durumu

Çocuğun suça yönelmesinde kendi eğitim seviyesi kadar, ailenin genel eğitim ve kültür düzeyi, bilhassa anne ve babanın eğitim seviyesi önemli rol oynamaktadır. Okul yalnızca bilgi edinmek değil, aynı zamanda sosyalleşmek ve toplumla uyumlu bir birey olabilmeyi sağlayan çok yönlü bir kurumdur.

Bu nedenle belirli bir örgün eğitim ve öğretim sürecinden geçmiş bireyler; hiç okula gitmemiş bireylere göre çevresine ve topluma karşı daha duyarlı, öngörü bakımından kabiliyetli ve toplumsal yaşamın gereklerini daha olay yerine getiren bireylerdir. Bir veya birkaç okul bitirmiş bir anne – babanın, çocuğuna verdiği eğitim de; hiç okula gitmemiş bir anne – babanın verdiği eğitimden daha sağlıklı olacaktır. Anketin uygulandığı çocuk mahkumların anne ve babalarının eğitim durumları aşağıda tablo ve grafikler halinde gösterilmiştir.

Tablo 17: Annenin Öğrenim Durumu Tablosu

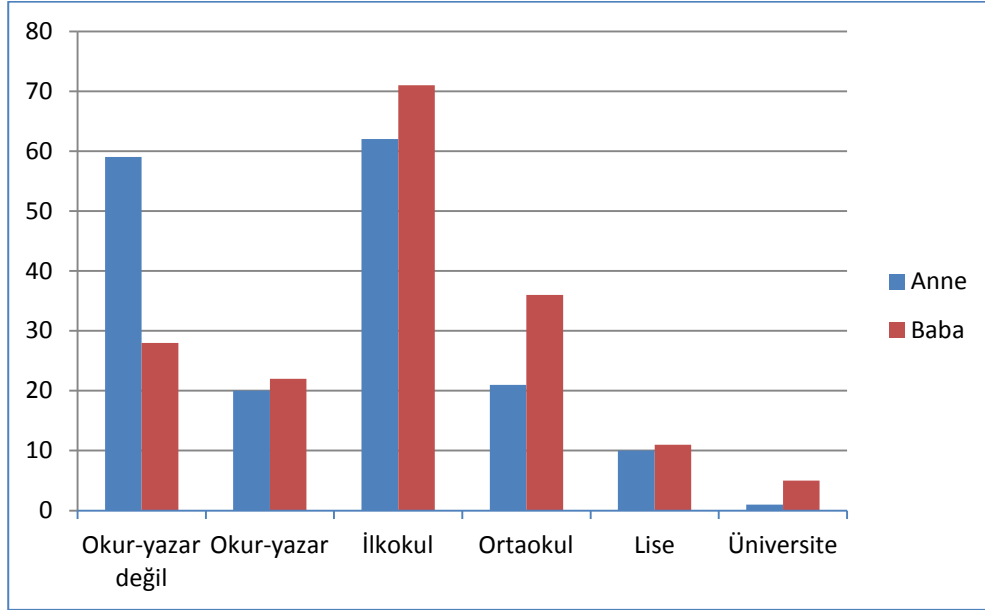
Anninin Öğrenim Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde
Okur – yazar değil	59	34,1
Okur – yazar	20	11,6
İlkokul	62	35,8
Ortaokul	21	12,1
Lise	10	5,8
Üniversite	1	0,6
Toplam	173	100

Tablo 18: Babanın Öğrenim Durumu Tablosu

Babanın Öğrenim Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde
Okur – yazar değil	28	16,2
Okur – yazar	22	12,7
İlkokul	71	41,0
Ortaokul	36	20,8
Lise	11	6,4
Üniversite	5	2,9
Toplam	173	100

Grafik 16: Anne ve Babanın Öğrenim Durumu Grafiği

Öğrenim durumu grafiğine baktığımızda en yüksek oran hem anne hem de baba için ilkokul seviyesinde olduğu dikkati çekmektedir (ortalama %38,4). Öğrenim durumu lise (ortalama %6,1) ve üniversite (ortalama %1,7) olanların toplamı, yalnızca okur – yazar olmayanların (ortalama %25,1) ne yazık ki üçte biri kadardır. Genel olarak eğitim düzeyi ilkokul seviyesindedir. Bu durum ise ebeveynlerin eğitim seviyesinin düşük olmasının, çocuk suçluluğundaki bir diğer etken olduğu görüşünü desteklemektedir.

3.2.6.8. Sosyo – Ekonomik Durum

Sosyo – ekonomik durum kavramıyla kastedilen, ailenin aylık toplam geliridir. Ailede çalışan veya herhangi bir sebeple para yardımı alan herkes bu toplama dahil edilmektedir. Esasında aylık toplam gelir, tek başına sosyo – ekonomik durumu karşılamaz. Çünkü ailedeki çocuk sayısı, konutun aileye ait olup olmaması, ısınma tipi, diğer harcamalar ve yaşam tarzı zaman zaman aylık gelir ile paralellik göstermeyebilir. Örneğin, tek kişinin asgari ücretle çalıştığı, 1 çocuklu ve ikamet ettiği konutun kendisine ait olduğu bir aile, asgari ücretle rahat

bir yaşam sürerken; ailedeki birden fazla kişinin çalışarak toplamda 1500 TL kazandığı, 5 çocuklu ve ikamet ettiği konutun kira olduğu bir aile bu aylık gelirle rahat bir şekilde geçinemeyebilir. Burada konut ve içinde yaşayan kişi sayısı baz alınmıştır. Bir başka örnekte, 1 çocuklu ve ikamet ettiği konutun kendisine ait olduğu bir aile için 1500 TL yetersiz kalabilmektedir. Burada ise söz konusu olan yaşam standardı ve ailenin ekstra harcamalarıdır.

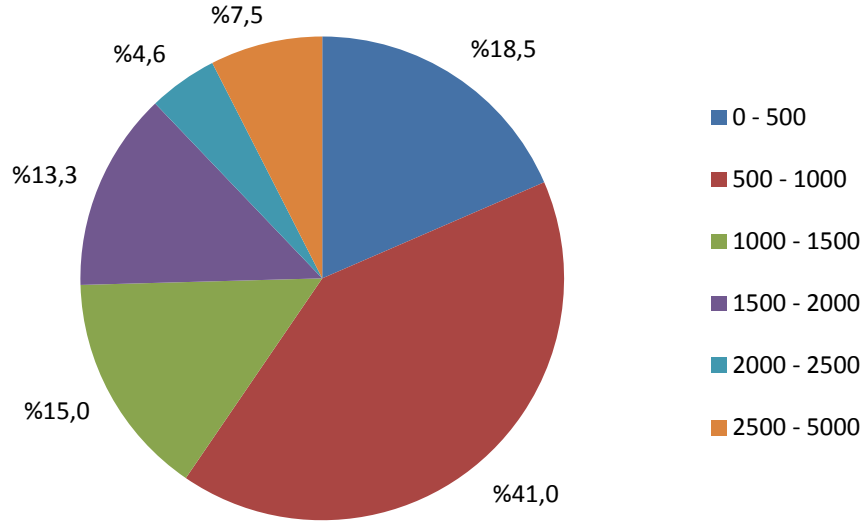
Genel olarak bakıldığında maddi problemlerin, suçluluğu tetiklediği öngörülmektedir. Çünkü geçim sıkıntısı yaşanan yetişkin veya çocuklar; ağır işlerde çalışıp, karşılığında düşük miktarlarda para kazanmak yerine, illegal yollarla hızlı ve çok para kazanmayı bir çıkış yolu olarak görebilmektedirler. Bu bağlamda, sosyo – ekonomik şartların suçluluğa yönelimde etkili bir faktör olduğu açıkça söylenebilir. Anket uygulanan çocuk suçluların aile içindeki aylık toplam gelirleri tablo ve grafikler halinde gösterilmiştir.

Tablo 19: Ailenin Aylık Toplam Gelir Tablosu

Ailenin Aylık Toplam Geliri (TL)	Kişi Sayısı	Yüzde
0 – 500	32	18,5
500 – 1000	71	41,0
1000 – 1500	26	15,0
1500 – 2000	23	13,3
2000 – 2500	8	4,6
2500 – 5000	13	7,5
5000+	-	-
Toplam	173	100

Ülkemizde, Şubat 2012 verilerine göre, dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken gıda harcaması tutarını ifade eden açlık sınırı 973.58 TL; gıda harcaması ile birlikte giyim, konut, ulaşım, eğitim, sağlık gibi ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer harcamaların toplam tutarını ifade eden yoksulluk sınırı ise 3,171.27 TL olarak açıklanmıştır.

Grafik 17: Anne ve Babanın Öğrenim Durumu Grafiği

Ailenin aylık toplam geliriyle ilgili veriler incelendiğinde görünen o ki; mahkumların çoğunun (%59,5) aylık toplam geliri 1000 TL altındadır. Bu durumda 173 mahkumun %59,5'lik bölümü açlık sınırının, yaklaşık olarak %95'i ise yoksulluk sınırının altındadır.

3.2.6.9. Ebeveyn Suçluluğu

Çocuklar anne-baba başta olmak üzere çevresindeki büyükleri model olarak büyürler. Biz farkına bile varmadan davranışlarımızı izler, bizi taklit ederek kişiliklerini geliştirir ve cinsel kimlik kazanırlar. Erkek çocuk babayı, kız çocuk anneyi kendine örnek alır ve onların davranışlarına bakarak yetişkin olmayı, cinsel kimliğine ait davranışları öğrenir.

Anne ve babanın her tür davranışı gibi, suça yönelik davranışları da çocuklara örnek teşkil etmektedir. Yapılan araştırmalar, ailede bir veya birden fazla suçlu yetişkin olmasının, çocukların suça yönelmesinde tetikleyici bir etken olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, uygulanan ankette çocuklara ailelerinde veya yakın akrabalarında daha önce herhangi bir suçtan dolayı

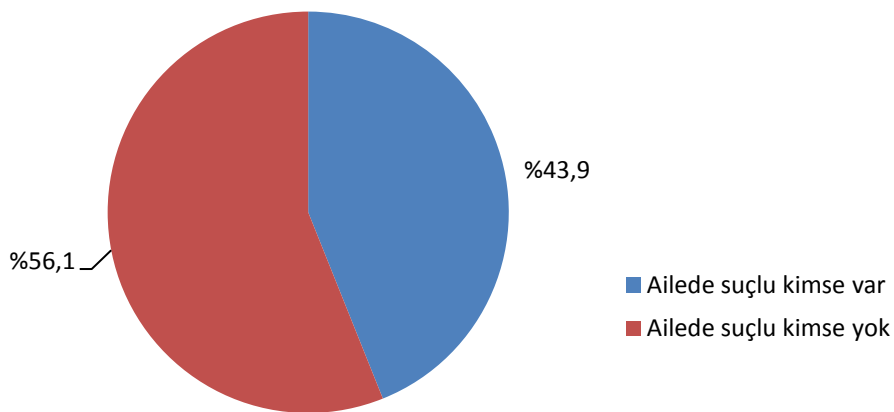
cezaevine giren kimse olup olmadığı sorulmuş; çok büyük bir kısmında ailede veya yakın akrabalarda en az bir suçlu yetişkin olduğu saptanmıştır.

Çocuk mahkumların suçlu davranışlarında ailede suçlu birey olup olmamasının etkisini görebilmek amacıyla, çocuklara ailelerinde veya birinci derece akrabalarında daha önce herhangi bir suçtan cezaevinde bulunmuş kimse olup olmadığı sorulmuştur. Alınan cevaplara ilişkin tablolar ailede suçlu bireyler, akrabalarda suçlu bireyler ve bu bireylerin suç türlerine ilişkin tablo ve grafikler halinde sıralanmıştır. Genel bir değerlendirme yapılmadan önce bu tablo ve grafikler incelenmelidir.

Tablo 20: Aile İçinde Herhangi Bir Suçtan Cezaevine Giren Kimse Olup Olmadığına İlişkin Tablo

Aile İçinde Suçlu Kimse	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet, var	76	43,9
Hayır, yok	97	56,1
Toplam	173	100

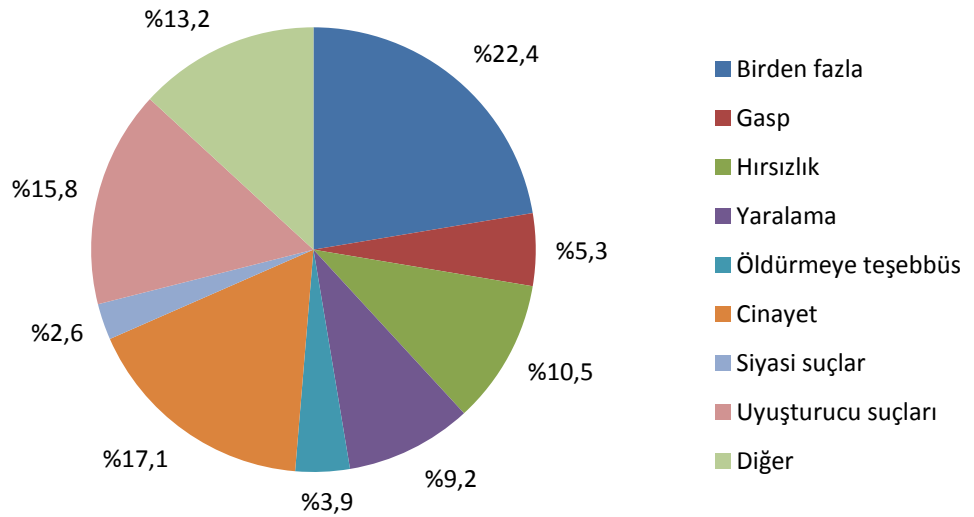
Grafik 18: Aile İçinde Herhangi Bir Suçtan Cezaevine Giren Kimse Olup Olmadığına İlişkin Grafik

Tablo 21: Aile İçinde Daha Önce Cezaevine Giren Kişilerin Suç Türlerine İlişkin Tablo

Ailede Görülen Suç Türü	Kişi Sayısı	Yüzde
Birden fazla	17	22,4
Gasp	4	5,3
Hırsızlık	8	10,5
Yaralama	7	9,2
Öldürmeye teşebbüs	3	3,9
Cinayet	13	17,1
Siyasi suçlar	2	2,6
Uyuşturucu suçları	12	15,8
Diğer	10	13,2
Toplam	76	100

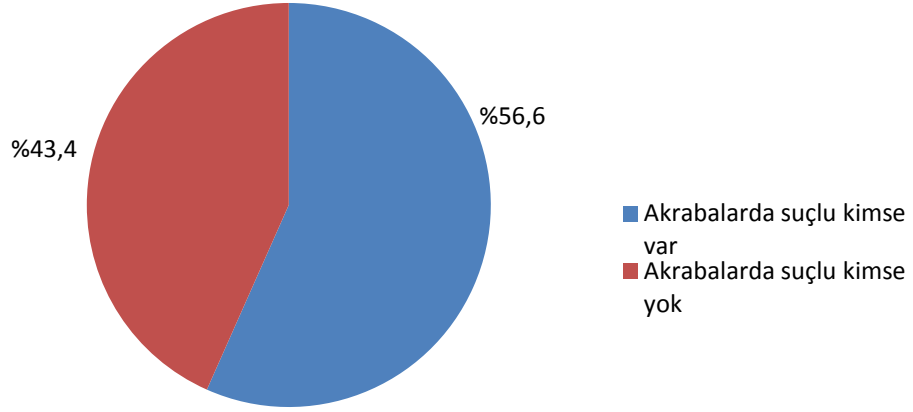
Grafik 19: Aile İçinde Daha Önce Cezaevine Giren Kişilerin Suç Türlerine İlişkin Grafik

Tablo 22: Akrabalar Arasında Herhangi Bir Suçtan Cezaevine Giren Kimse Olup Olmadığına İlişkin Tablo

Akrabalarda Suçlu Kimse	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet, var	98	56,6
Hayır, yok	75	43,4
Toplam	173	100

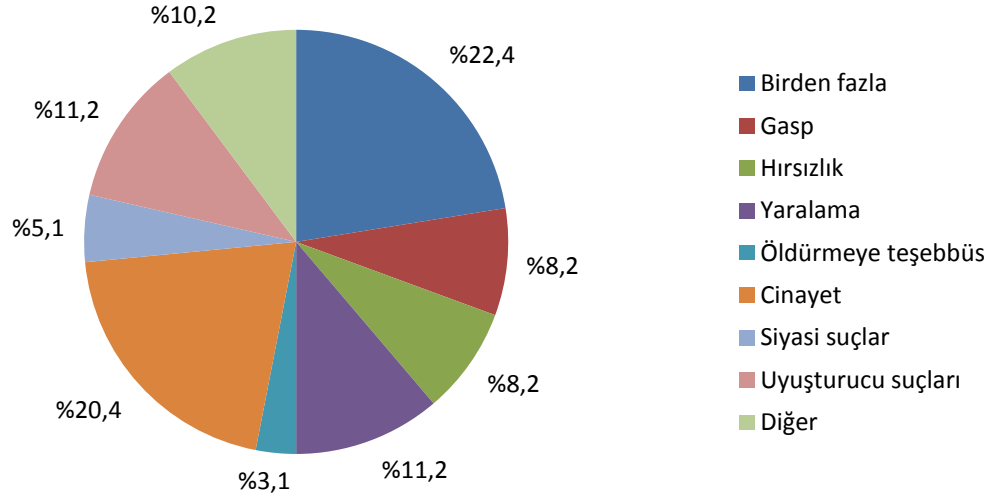
Grafik 20: Akrabalar Arasında Herhangi Bir Suçtan Cezaevine Giren Kimse Olup Olmadığına İlişkin Grafik

Tablo 23: Akrabalarda Görülen Suç Türlerine İlişkin Tablo

Akrabada Görülen Suç Türü	Kişi Sayısı	Yüzde
Birden fazla	22	22,4
Gasp	8	8,2
Hırsızlık	8	8,2
Yaralama	11	11,2
Öldürmeye teşebbüs	3	3,1
Cinayet	20	20,4
Siyasi suçlar	5	5,1
Uyuşturucu suçları	11	11,2
Diğer	10	10,2
Toplam	98	100

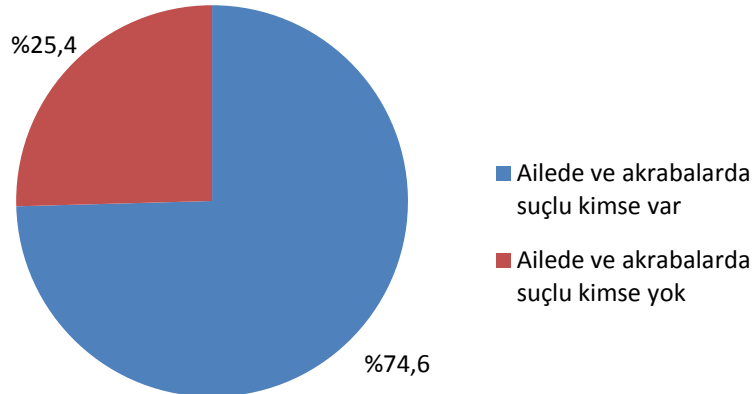
Grafik 21: Akrabalarda Görülen Suç Türlerine İlişkin Grafik

Tablo 24: Ailede ve Akrabalarda Suçlu Kimse Olup Olmadığına İlişkin Tablo

Aile ve Akrabada Suçluluk	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet, var	129	74,6
Hayır, yok	44	25,4
Toplam	173	100

Grafik 22: Ailede ve Akrabalarda Suçlu Kimse Olup Olmadığına İlişkin Grafik

Tablo ve grafiklerin verdiği bilgiler doğrultusunda söylenebilir ki; suçlu çocukların içinde yetiştikleri ortamlara bakıldığında, ailede veya yakın akrabalarda daha önce herhangi bir ya da birden fazla suçtan dolayı cezaevine girmiş birine rastlamak oldukça yüksek bir ihtimal.

Yukarıdaki grafikte de görüldüğü zere; ailesinde veya yakın akrabaları içinde daha önce herhangi bir suçtan cezaevine giren kimse bulunmayan mahkumlar 44 kişi ile %25,4 gibi bir orana sahipken, aile veya yakın akraba yeleri arasında daha önce herhangi bir veya birden fazla suçtan cezaevine girmiş en az 1 kişi bulunan mahkumlar 129 kişi ile %74,6'lık bir orana sahiptir.

Bu bağlamda; ailede veya yakın çevrede görülen suçluluğun, çocukların da suça yönlenmesinde etkili bir neden olduğunu ifade etmek mümkün olacaktır.

3.2.6.10. Suç Bilinci

Çocukların suç kavramına dair ne bildiklerini ve cezaevinde bulunmalarına sebep olan davranışın suç olup olmadığı konusundaki farkındalıklarını ölçmek amacıyla, görüşülen her bir mahkuma “*suç nedir?*”, “*suç kelimesinin anlamını biliyor musun?*” şeklinde sorular ynelti miştir. Burada temel amaç, çocukların suç işledikleri anda ne yaptıklarının farkında olup olmadıklarını anlamak; bir başka deyişle, suçu bilerek mi yoksa suç olduğunu bilmeden mi işledikleri hakkında bir fikir elde edebilmektir. Çocuklar verdikleri cevaplar doğrultusunda üç gruba ayrılmıştır.

Bazı ocuklar “*devletin yasakladığı davranışları yapmak*”, “*birinin canına veya malına zarar vermek*”, “*bilerek kötü şeyler yapmak*” gibi suç kavramına tanımı sayılabilecek türden cevaplar veya “*hırsızlık, adam öldürme, yaralama, ırza geçme*” gibi temel suç tasniflerinden örnekler vermiştir. Bu tür cevaplar veren çocukların, suçun ne olduğunu bildiği varsayılmış ve bu yönde değerlendirmeye alınmıştır.

Çocukların bir kısmı “suç nedir?” sorusuna “yapılan kötü bir şey”, “yapılmaması gereken şeyler”, “yaparsak cezalandırıldığımız işler” gibi ifadeler kullanarak; suçun kötü bir şey olduğunu, yapılmaması gerektiğini bildiklerini anlatmaya çalışmış, fakat suçun tam olarak ne anlama geldiğini bilmediklerini ortaya koymuşlardır. Bu şekilde cevap veren çocuklar, suç kavramının ne olduğu konusunda “kısmen” bilinçli sayılarak değerlendirilmişlerdir.

Bazı çocuklar ise kendilerine yöneltilen “suç nedir?” sorusuna “bilmiyorum”, “işlenen bir şey”, “yapılan şeyler” gibi tam olarak bir anlam ifade etmeyen cevaplar vermişlerdir ki; bu çocuklar genel olarak suç kavramı hakkında herhangi bir bilince sahip olmadığı yönünde değerlendirmeye alınmıştır.

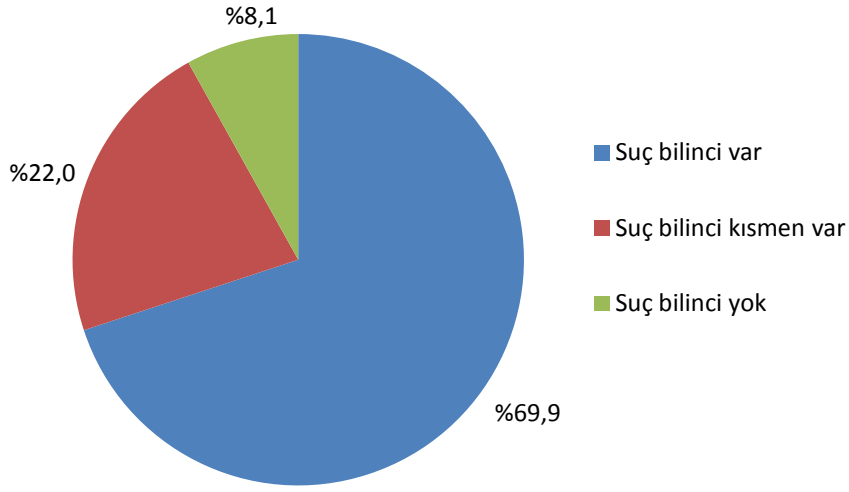
Suç kavramının ne olduğu konusunda yeterli bilince sahip olmayan çocukların, suç işledikleri anda yaptıkları şeyin suç olduğunu bilmedikleri ve sonucunda ceza alabileceklerinin farkında olmadıkları makul bir varsayımdır.

Çocukların, suç kelimesinin anlamıyla ilgili soruya verdikleri cevaplara göre dağılımları yine tablo ve grafiklerle gösterilmektedir.

Tablo 25: Çocuklarda Suç Bilincinin Olup Olmadığına İlişkin Tablo

Suç Bilinci	Kişi Sayısı	Yüzde
Evet	121	69,9
Kısmen	38	22,0
Hayır	14	8,1
Toplam	173	100

Grafik 23: Çocuklarda Suç Bilincinin Olup Olmadığına İlişkin Tablo

Sayısal veriler ışığında söylenebilir ki; anketin uygulandığı 173 çocuk mahkumun %69,9'u suç kavramının ne olduğu hakkındaki bilince sahiptir. Bu çocukların bir kısmı tutuklanarak veya ceza alarak cezaevine girdikten sonra yaptıkları davranışın suç olduğunu idrak etmiş; fakat yine büyük bir kısmı suçu işledikleri anda, yaptıklarının suç olduğunun farkında ve bilincinde olan çocuklardır.

Çocukların %22'si suç bilincine kısmen sahip; yaptıkları davranışın kötü olduğunun farkında olduğu, fakat sonrasında ceza alabileceklerinin veya tutuklanarak cezaevine gönderileceklerinin bilincinde olmadığı farz edilen çocuklardır.

Geriye kalan %8,1 oranındaki çocuklar ise suçun ne olduğu hakkında herhangi bir fikri bulunmayan, sıradan davranışlarla suç arasındaki ayrımın farkında olmayan çocuklardır.

3.2.6.11. Cezaevi Süreci

Görüşülen çocukların tamamına cezaevinde kaldıkları sürede ne öğrendikleri ve cezaevinde bulunmanın onlara ne kazandırdığı sorulmuştur. Alınan cevaplar genel olarak benzerlik göstermektedir.

Çocukların tamamına yakını, kötü bir davranışta bulduklarında veya birine zarar verdiklerinde cezalandırılacaklarını öğrendiklerini, bu nedenle bir daha suç işlemeyi düşünmediklerini belirtmiştir. Özgürlükleri ellerinden alınmış ve ailelerinden uzakta olmanın kötü hissettirdiğini, işledikleri suçun sicillerine işlenerek hayatları boyunca bir utanç olarak üzerlerine yapışacağı düşüncesinden rahatsız olduklarını ifade etmişlerdir.

Bazı çocuklar dışarıdaki hayatlarında saygısız, ahlaksız, düşüncesiz, vurdumduymaz ve fevri davranışlarda bulduklarını; fakat cezaevine girdikten sonra saygılı ve ahlaklı, başka bir deyişle “*efendi*” olmayı, düzgün konuşmayı, yalan söylemekten ve kavgadan kaçınmayı öğrendiklerini dile getirmişlerdir.

Cezaevinde kaldıkları süre içinde ailelerinin, arkadaşlarının ve en önemlisi özgürlüklerinin kıymetini daha iyi anladıklarını, özlemenin zor olduğunu ve daha önce kırmaktan çekinmedikleri insanları, bundan sonra kırmamak için ellerinden geleni yapacaklarını belirtmişlerdir.

Çocukların bir kısmı cezaevine girmeleri nedeniyle veya çeşitli nedenlerle bırakmak zorunda kaldıkları eğitimlerine, cezaevinde kaldıkları yerden devam etmeye başladıklarını; bir kısmı ise içeride geçen zamanlarını boşa geçirmek yerine, dışarı çıktıkları zaman bir meslek sahibi olabilmek için kurum içindeki çeşitli kurslara katılarak kendilerini geliştirmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Genel duruma bakıldığında, çocukların tamamı cezaevinde oldukları ve özgürlükleri kısıtlandığı için yaptıklarından pişman bir tavır sergilemiş ve bundan sonraki hayatlarında yeniden suç işlememeye gayret edeceklerini belirtmişlerdir. Hepsinin ortak isteği cezaevine girmeden önceki hatalarını tekrar etmeden, düzenli ve suçtan uzak bir yaşam sürmektir.

3.2.6.12. Hayattan Beklentiler

Çocuklara cezaevinden çıktıkları zaman neler yapmak istedikleri ve geleceğe dair planları sorulduğunda da yine benzer cevaplar alınmıştır.

Büyük bir kısmı daha önce berberlik, kuaförlük, kebabçılık, pastacılık, oto tamir ve boya, marangozluk ve mobilyacılık, metal işçiliği ve kaynak, tarım işçiliği gibi pek çok farklı işlerde çalıştıklarını ve cezaevinden çıktıktan sonra da eski mesleklerine devam etmek istediklerini belirtmişlerdir. Daha önce herhangi bir işte çalışmadığını söyleyen çocuklar ise cezaevinde kaldıkları süre boyunca katıldıkları kurslardan öğrendikleri meslekleri, çıktıktan sonra profesyonel olarak yapmak istediklerini ifade etmişlerdir.

Bazı çocuklar yarım kalan eğitimlerini tamamlamak hatta üniversite okumak istediğini ifade ederken; bazıları ise mesleki anlamda ne yapmak istediğine henüz karar veremediğini, ancak askerliğini tamamladıktan sonra düzgün bir iş bulup, güzel bir yuva kurup, suçtan uzak düzenli bir hayat sürmek istediğini vurgulamıştır.

Genel duruma bakıldığında, çocukların hemen hemen hepsi suçlu olmaktan pişman ve utanç içinde bir tavır sergilemektedirler. Ancak nadir rastlanmakla beraber bazı çocuklar var ki; bunlar ne yazık ki işledikleri suç (hırsızlık, yağma, uyuşturucu vb.) meslek haline getirmiş, daha önce defalarca cezaevine girip çıktıkları halde hala vazgeçmemiş ve suçu terk etmeye niyetli de görünmemektedirler. Bu tür çocuklar için cezaevi, dışarıdaki kötü yaşamından sıyrılıp, nefes alabildiği korunaklı ve temiz bir ortamdır. Bu nedenle dışarıda yaşam mücadelesi vermek yerine, sık sık suç işleyerek cezaevine girmeyi alışkanlık haline getirmişlerdir. Bu tür suçlular kendileri suçu terk etmeye karar vermedikleri sürece hiçbir önlem ve çaba işe yaramayacak gibi görünmektedir.

SONUÇ

Bu araştırmada çocuk suçluluğuna yol açan faktörler ve çocuk suçluluğunun Türkiye'deki görünümü ele alınmıştır. Çocuk suçluluğunu ortaya çıkaran faktörler arasında doğum öncesi ve doğum civarı faktörleri ile anne – bebek ilişkisi, ebeveyn yoksunluğu, parçalanmış aileler, geniş veya kalabalık aileler gibi ailesel faktörlerin yer aldığı görölmektedir. Akran etkileri, okul etkileri, sosyo – ekonomik mahrumiyet, zeka ve hiperaktivite, madde kullanımı gibi fizyolojik ve çevresel faktörler ise çocuğu suça yönlendirme bakımından aileden sonra gelmektedir.

Bu bağlamda, çocuğun toplumsal hayata adaptasyon sürecinde ilk ve en önemli etken olan aile, suça ve şiddete yönelim bakımından büyük öneme sahiptir. Ailede ebeveynlerinden ilgi ve sevgi gören, mahremiyet ve güven duygularına sahip, suç ve şiddetten uzak yetiştirilen, sosyo – ekonomik ve kültürel açıdan yeterli bir ortamda büyüyen çocukların suça olan eğilimleri; ebeveynlerinden biri veya her ikisinden mahrum, parçalanmış veya yıkılmış ailede büyüyen, şiddet ve hakaret gördüğu için güven duygusunu kaybetmiş, kalabalık bir aile ortamında mahremiyet imkanı bulamayan, sosyo – ekonomik ve kültürel açıdan düşük seviyeli ebeveynler tarafından yetiştirilmış bir çocuğa göre çok daha az olmaktadır.

Çevresel faktörler arasında yer alan okul ve akran etkilerinin yanı sıra zeka, hiperaktivite, davranış bozukluğu, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı gibi fizyolojik faktörler ise, sağlıksız aile ortamından gelen ve bu nedenle suça hal-i hazırda eğilimi olan çocukları tetikleyici bir özelliğe sahiptir.

Çocuk suçluluğunun önlenmesi için yapılması gereken en önemli şey, çocuğun fiziksel ve ruhsal olarak sağlıklı bir ortamda yetişebilmesi için gereken şartları oluşturmaktır. Eğer aile ve ev ortamı çocuğun sağlıklı bir gelişim gösterebilmesi için yeterli görünmüyorsa, çocuk aileden alınarak; ailesinden görmesi gereken ilgi ve sevgiye eşdeğer alakayı bulabileceği, bireysel ihtiyaçlarını ve mahremiyetini sağlayabileceği, eğitim ve sosyo – ekonomik açıdan yeterli imkanın sağlanabileceği başka bir ortama yerleştirilmelidir. Böyle bir ortam

devlet tarafından titizlikle oluşturulmuş bir yetiştirme yurdu olabileceği gibi, çocuğun kendini rahat hissedeceği bir başka ailenin yanı da olabilir.

Burada önemli olan çocuğun kendini iyi ve güvende hissetmesi, aşağılık duygusundan ve yoksunluktan uzak olmasıdır. Böyle bir ortamda yetişen çocuk geleceğe dair planları olan ve bu planlarını gerçekleştirirken gerek kendi özbenliğine, gerek ailesine, gerekse topluma karşı saygılı olmayı ilke edinir. Bu da çocuğun suça olan eğilimini engellemek için son derece önemli bir fonksiyon yüklenmektedir.

Araştırmaya kaynaklık eden hükümlülerin çoğunun kırsal alanda doğup şehir merkezlerine göç ettikleri görülmüş; bu durumun da hükümlülerin çevresel faktörler açısından suça eğiliminin arttıran bir ortam oluşturduğu saptanmıştır. Bu çocukların kendi eğitimlerine ve yeteneklerine uygun iş bulamamalarının, kentteki eğitim imkanlarına rağmen ekonomik yetersizlik yüzünden bundan kaçınmalarının onları suç işlemeye itebileceğini düşündürmektedir.

Hükümlülerin çok büyük kısmının nüfusça kalabalık ailelerden gelmesi, aile büyüdükçe çocuklara gösterilen ilginin, onlar üzerindeki denetimin ve her çocuğun ailenin sahip olduğu sınırlı imkan ve avantajlardan aldığı payın azalacağını; dolayısıyla bu faktörlerin suç işlemeyi kolaylaştırabileceğini akla getirmiştir. Haklarında araştırma yapılan hükümlülerin ifadelerinden çoğunun, çağımızın hayat standartlarına göre alt düzeyindeki ailelerden geldiği anlaşılmıştır.

Yoksulluk, suç üzerinde dolaylı ve doğrudan etkili olmaktadır. Bu ekonomik sistem bazen büyük bunalımlara neden olmakta ve bunun sonucunda işsizlik patlak vermektedir. Ekonomik koşulların geçim düzeyinin oldukça altına düşmesi sonucunda aileler parçalanmakta ve ahlaki değerlerin yok olmasına sebebiyet vermektedir. Böyle ortamlarda yetişen çocukların ruhsal ve fiziksel açıdan ne denli sağlıklı olacağı aşikardır. Çeşitli meslek gruplarında çalışmaya başlayan çocuklar aynı zamanda çevresel faktörler sebebiyle bir suç ortamına da itilmiş bulunmaktadır. Sabahın erken saatlerinde sokaklarda kalmak zorunda olan bu çocuklar akşamın ve hatta gecenin geç saatlerinde eve dönmektedirler ki günün

çeşitli saatlerinde ve özellikle geç saatlerde sarhoşlara, yankesicilere, sapıklara rastlamakta kötü alışkanlık edinmeleri her an mümkün olmaktadır. Psiko-sosyal yapılarına uygun olmayan ortamlarda bulunan ve çalışan bu çocuklar gerekli gelişimlerini tamamlamadan erişkin bireyler olma yolunda ilerlemektedir.

İnsanın hırçınlaşmasına ve suça yönelmesine yanıt veren bu sistem suçun oluşmasını da oldukça iyi ifade etmektedir. Aile ekonomisine katkı amacıyla çalışan çocuklar, yaşlıları gibi oynayıp, eğlenememekte, eğitimlerini tamamlayamamaktadırlar. Bu küçük bedenleri normal seyirde bir sağlıklı gelişim tamamlayamaz, ruhen zayıf kalırlar. Bu durum çocukların ileriki yaşlarında kendini daha da farklı gösterebilmekte ve suç çevresinin içinde bir noktadan öteye gidemeyecek hale gelmektedirler.

Çocukların ilk eğitimlerini aldıkları aile yuvalarında genellikle töre, gelenek ve görenekler doğrultusunda alışlagelmiş yöntemler ve sezgiye dayanılarak el yordamıyla eğitildikleri açıktır. Okuma yazma bilmeyen anne ve babanın çocuğu tanımak için hiçbir bilimsel aydınlanma yolu yoktur. Kaldı ki dünyanın en zor işlerinden biri olan ve hala uzmanların bile çocuk eğitim konusunda yetersiz kaldığı düşünülmektedir.

Genel olarak yapılan anket uygulaması neticesinde, annelerin eğitim durumunun çok az olduğu veya hiç olmadığı, hatta çoğunun okuma yazma dahi bilmediği ortaya çıkmıştır. İlk eğitimin ailede kazandırıldığı ve bu işi asıl yüklenen bireyin anne olduğu göz önüne alındığında eğitim konusunda çocuğun gelişmesinde olumsuz bir etkide bulunacağı, dolayısıyla suç işlemekten alıkoyan niteliği kazanamayacağı açıktır.

Babaların da öğrenim derecesinin düşük olması hükümlülerin genellikle eğitim düzeyi düşük ailelerden geldiği görüşünü desteklemektedir. Erkek çocukların gelişmesinde ve kişilik kazanmasında babanın bir rol model olarak çok önemli bir yeri olduğu düşünülürse eğitimsiz ya da öğrenim düzeyi düşük olan babaların çocukları toplumun meşru saydığı davranışlar içine girmelerindeki etkilerinin zayıf kalacağını, onların topluma faydalı bir biçimde yetişmelerinde rehberlik görevini yeterince getiremediklerini düşündürmüştür.

Suç işlemiş çocukların kendilerinin de genelde yeterli eğitim görmemiş olmaları eğitimin eksikliğinin ve kalitesinin düşüklüğünün bu hükümlerin sahip olduğu bir problem olarak görülmüş; dolayısıyla eğitimin hem kalite hem de imkanlar bakımından yetersizliğinin suç işlemeyi etkileyen faktörlerden biri olması ihtimalini büyük ölçüde güçlendirmiştir. Ailenin eğitime gereken önemi vermemesi, çocukların da eğitim alma fırsatı olsa bile gerekli özeni göstermemiş olması dolayısıyla uygun şartlar sağlansa da tam verim alınmadığı görülmektedir. Aile bireyleri arasında sürekli tartışma ve kavganın yaşanması, aile huzurunun olmaması, ruhsal ve fiziki baskının toplumun temeli olan aileden eksik olmaması geleceğimiz denem çocukların ne denli sağlıklı olarak gelişebileceğini herhalde anlatır bizlere.

Burada belirtilenleri toplamamız gerekirse, huzursuz, mutsuz, çatışmaların sıkça görüldüğü, babanın ilgisiz, sevgisiz ve fiziki şiddete dayanan sosyal açıdan patolojik davranışların bulunduğu; annenin ise ezik, güçsüz ve çocuğu eğitici vasıflardan yoksun olduğu; şiddetin yaptırım aracı olarak kullanıldığı bu tür ailelerin çocukları suça itebilecekleri kanaatine varılmıştır.

Aile bağları zayıflayan çocukların zamanlarını genelde arkadaş çevresinde geçirmekten hoşlandıkları ve arkadaş çevresinden sosyal sapma içerisine girenlerin olduğu görülmüştür. Bu tip çocuklar aile içerisinde yeterli mutluluğu ve aidiyeti bulamamış, kendisine değer verildiğini görmek, sevgiyi aramak, kendilerini bulmak ve hatta ispatlamak; özgürlüğü tatmak amacıyla bu arkadaş çevresine girmekte ve daha önce suç işlemiş olanlarla karşılaştıklarında çok rahat bir şekilde kendileri de suç işlemeye başlamakta oldukları anlaşılmıştır.

Anne, baba, kardeş ve diğer bireyler ile arkadaş çevresinin alkol, sigara, uyuşturucu vs. kullanmaları, çocuk davranış yapılarında önemli derecede etkili bir faktördür. Suçluluk vakalarında ana baba arasında alkol kullanımının yaygın olduğu dikkati çekmektedir. Evdeki alkol ve diğer alışkanlıkların birçok olumsuz etkisi ortaya çıkmaktadır. Bunlardan en önemlisi, çocuğun öğrenilen bir davranış bozukluğu olarak alkol ve benzeri alışkanlıkları kazanma tehlikesidir. Öte yandan ailedeki aşırı alkol alışkanlığı, çocuğun davranış yapısına doğrudan ya da dolaylı etkilerde bulunur; ailenin iç yapısını, statüsünü etkiler ve çatışmalara neden olur.

Unutulmamalıdır ki alkol ve uyuşturucu madde kullanan ebeveynlerin çocuklarında fiziksel ve zihinsel olarak kalıcı etkilerin olduğu bilimsel araştırmalarda görülmüştür.

Çalışmamız da göstermektedir ki ıslah evine girmeden önce çocukların büyük çoğunluğu alkol vb. alışkanlıkları edinmişlerdir. Özellikle çoğu araştırmacının da üzerinde çoğunlukla durduğu ve ortak kanıya vardıkları konulardan biri de demografik etkenlerin ekonomik ve kültürel sorunlarla iç içe bulunması, suç olgusunu ortaya çıkarmakta ve suçluluğun artışına neden olmaktadır. Alışılmış bir çevreden yepyeni ve değişik bir ortama uyum gösterebilmenin çok güç olduğunu, bu güçlük pek çok çocuğu suça yöneltmektedir.

Gelenek görenek, töre gibi hususlar ile insanların kontrol altında tutulabildiği, herkesin birbirini tanıdığı nüfusu az olan kırsal bölgelerden gelen çocuklar ve gençler, kentlilerin önyargıları yüzünden de soyutlanması, yeni sosyo-ekonomik ve kültürel sisteme uyum gösterememe yüzünden, az ya da çok ağırlıkta suçlar işlemeye yönelmelerini kolaylaştırmaktadır. Belirli bir kültür ve ekonomiye sahip aileler geldikleri kırsal kesimde yaşadıkları hayat tarzını da şehrin belli kesimlerine taşımaktadır.

Eski yaşam tarzından uzaklaşamayan bu aileler kendi çoğunluklarını oluşturdukları küçük bir gecekondu toplumu meydana getirmektedirler. Ancak bir türlü kopamadıkları alıştıkları hayat tarzı, bambaşka bir alemin cereyan ettiği şehir yaşamıyla asla uzlaşmamakta ve bu ikilemden doğan çatışma, çocuklar ve gençler üzerinde aksi yönde tesir ederek suç olgusunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır ve bu sonuçlar bir kez daha tablolarda yansımıştır.

Kitle iletişim araçlarından yapılan yayınların öncelikle çocukları, gençleri ve bilgi-kültür düzeyine göre erişkinleri etkilediği saptanmıştır. Ancak çocuk ve gençlerimizin boş zamanlarının büyük bir bölümünün eğlence ile geçtiğini biliyoruz. Ancak son zamanlarda denetlenemeyen ve ticari amaç güden eğlence araçlarının çoğaldığını, çocuklar ile gençler üzerinde olumsuzluklar yaratarak suç

işleme oranlarını yükselttiğine hemen her gün yaşanan yüzlerce olayda tanık oluyoruz.

Dünyanın bir çok ülkesinde bazı yazılı eserlerin, kanlı katilleri öykülendiren, müstehcen öykü ve resimleri içeren yayınların insanlardaki suç işleme dürtülerini geliştirdiği görülmüş ve kanıtlanmıştır. Televizyonlardaki saldırgan görüntülerin, şiddet içerikli filmlerin ve eylemlerin, pornografik öğelerin yer alması çocukları ve gençleri olumsuz yönde etkilemekte, uzun süre televizyon izleyenlerin, izlemeyenlere oranla daha güvensiz, kuşkucu, kızgın ve öfkeli oldukları görülmüştür. Sonuçlar bunu apaçık göstermiştir.

Hükümlülerin işledikleri suçların başında mala karşı suçlar, gasp, cinsel suçlar gelmektedir. Hükümlülerin çoğununun gelir düzeyinin düşük olması ve aile içi şiddetin yaşanması nedeniyle mala karşı suçların ve gaspın işlenmesini, cinsel eğitim eksikliği ve yetersizliği ile kitle iletişim araçlarının bu gibi konularda gerekli denetimi sağlamamalarını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Haklarında araştırma yapılan Ankara Çocuk Eğitimevi'ndeki ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'ndaki suçlu çocukların Türkiye'de çocuk ve gençlerin suç işlemelerini etkileyen faktörlerle ilgili düşünceleri, bir ölçüye kadar, diğer bulguların önemli bir kısmının özetini yansıtmaktadır.

Ankara Çocuk Eğitimevi'ndeki ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'ndaki hükümlülerin suç işleme sebeplerini sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan incelemeyi hedefleyen araştırma bulgularımızdan elde edilen bilgilere göre başta aile olmak üzere, arkadaşların, eğitim ve gelir düzeyinin, kitle iletişim araçlarının, iç göçlerin, çocuk ve gençlerin suç işlemelerinde önemli bir etken olduğunu söyleyebilmek mümkün.

Ayrıca, küçük bir örneklem olarak aldığımız Ankara Çocuk Eğitimevi'ndeki ve Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'ndaki hükümlü çocukların en fazla işledikleri suç türünün mala karşı suç olduğunu da araştırma verilerimize dayanarak söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- AKALIN, Nejat (1999), **Çocuğun Suça İtilmesinde Toplumsallaşma Ögelerinin Etkisi**, I. İstanbul Çocuk Kurultayı Bildiriler Kitabı, İstanbul Çocuk Vakfı Yayınları (İstanbul)
- AKARSLAN, Mediha, (1998), **Çocuk ve Hakları Mevzuatı**, Alfa Yayınları (Bursa)
- AKINCI, Yılmaz – ATAKAN, Tahsin (1968), **Psikolojik – Pedagojik – Hukuki Yönleriyle Suça Giden ve Suç İşleyen Çocuklar**, Mim Yayınları (Hukuk ve Eğitim Serisi: Sayı 3) (İstanbul)
- AKTAN, Hamdi Yaver (2000), **Suç ve Suçluluk Nedenlerine Kriminolojik Bir Yaklaşım**, Adalet Dergisi (Ankara)
- AKYÜZ, Emine (2000), **Ulusal ve Uluslar Arası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması**, Milli Eğitim Yayınevi (Ankara)
- ALACAKAPTAN, Uğur (1970), **Suçun Unsurları**, Sevinç Matbaası (Ankara)
- ALTUNER D. – ENGİN N. – GÜRER C. – AKYAY İ. – AKGÜL A. (2009), **Madde Kullanımı ve Suç İlişkisi: Kesitsel Bir Araştırma**, Tıp Araştırmaları Dergisi, Cilt:2, Sayı:7
- ATTAR, Handan (1993), **Eğitim ve Çocuk Suçluluğu**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları (İzmir)
- AYAN, Sezer (2010), **Aile ve Şiddet**, Ütopya Yayınevi (Ankara)
- BAHAR, İbrahim – SEYHAN, Kazım (2006), **Çocuk Suçluluğu**, İçinde: **Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu -Çocuk ve Suç-** (Editör: Ş. Şule ERÇETİN), Hegem Yayınevi (Ankara)
- BAL, Hüseyin (2004), **Çocuk Suçluluğu**, Fakülte Kitabevi (Isparta)
- BALCIOĞLU, İbrahim (2001), **Şiddet ve Toplum**, Bilge Yayınları (İstanbul)
- BALLAR, Suat (1998), **Çocuk Hakları**, Beta Basım – Yayım (İstanbul)
- BAYMUR, Feriha (1994) **Genel Psikoloji**, Binbaşı Yayınevi (İstanbul)
- BECCARIA, Cesare Bonesana Marchese (1964), **Suçlar ve Cezalar Yahut Beşeriyetin Mecellesi** (Çev: Muhittin GÖKLÜ), İnkılap ve Aka Kitabevleri (İstanbul)
- BIYIKLI, Hasan İsmet (1972), **Çocuk Suçluluğunun Nedenleri –Ülkemizde Çocuk Mahkemeleri-**, Adalet Dergisi (Ankara)
- BİLGE, Necip (1975), **Hukuk Başlangıcı Dersleri**, Sevinç Matbaası (Ankara)

COŞAR, Yakup (2005), **Kentleşen Türkiye’de Çocuk Suçluluğu**, TBB Dergisi (İstanbul)

ÇATALOLUK, Suzan (1983) **Çocuk Suçluluğu**, Adalet Dergisi (Ankara)

DOĞAN, N. N. (1990), **Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri**, Adalet Dergisi (Ankara)

DÖNMEZER; Sulhi (1993), **Suçlu Genç Erişkinlerin Sorumluluğu**, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi – Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu, Marmara Üniversitesi Yayınları (İstanbul)

DÖNMEZER, Sulhi (1994), **Kriminoloji**, Beta Basım – Yayım (İstanbul)

DÖNMEZER, Sulhi – ERMAN, Sahir (1999), **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, Beta Basım – Yayım (İstanbul)

DÜNDAR, Hamit (1985), **Çocukların ve Gençlerin Suça İtiliş Sebepleri Üzerine Bir İnceleme**, Adalet Dergisi (Ankara)

EREM, Faruk (1984), **Türk Ceza Hukuku; Hümanist Doktrin Açısından**, Cilt 1 – Genel Hükümler, Seçkin Kitabevi (Ankara)

ERKMAN, Fatoş (1991), **Çocukların Duygusal Ezimi -Çocuk İstismarı ve İhmali-**, Çocukların Kötü Muameleden Korunması 1. Ulusal Kongresi, Gözde Repro Ofset (Ankara)

GIELB, Henry (1949), **Suçlu Çocuklar ve Bunun İçtimai ve İktisadi Sebepleri** (Çev: Fahrettin TANJU), Kutulmuş Basımevi (İstanbul)

MCIVOR, Gillian (1993), **İskoç Çocuk Yargılaması ve Çocukların Korunmasıyla İlgili Sistem**, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi – Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu, Marmara Üniversitesi Yayınları (İstanbul)

GÖÇ, Lütfü (2006), **Çocuk Suçluluğu ve Polisin Yaklaşımı** (Yüksek Lisans Tezi), Sütçü İmam Üniversitesi (Kahramanmaraş)

GÖLCÜKLÜ, Feyyaz (1962), **Türkiye’de Çocuk Suçluluğu Hakkında Bir Araştırma**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Sevinç Matbaası (Ankara)

GÜNAY, Feridun (1967), **İtalya’da Çocuk Mahkemeleri ve İlgili Kurumlar**, Adalet Dergisi (Ankara)

HANCI, İ. Hamit (1999), **Çocuk Suçluluğuna Yol Açan Sosyal Bir Yara “İç Göçler ve Çarpık Kentleşme”**, Hekim ve Yaşam, İzmir Tabip Odası Bülteni

İÇLİ, Tülin Günşen (2007), **Kriminoloji**, Seçkin Yayınları (Ankara)

İÇLİ, Tülin Günşen (2003), **Toplumdan Kopuş, Suç ve Şiddet, Sosyolojiye Giriş**, Martı Kitap ve Yayınevi (İstanbul)

İÇLİ, Tülin Günşen (1993), **Türkiye’de Suçlular – Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Özellikleri**, Atatürk Kültür Merkezi Yayını Sayı:71 (Ankara)

KALYONCU, Hamdi (2009), **Aile İçi Şiddet ve Şiddet Ortamında Çocuklar**, Popüler Yayınevi (İstanbul)

KEREM, Ebru Aktan (2004), **Çocuk ve Terörizm, Polis Dergisi**, Sayı:40

KÖKNEL, Özcan (2001), **Kimliğini Arayan Gençliğimiz**, Altın Kitaplar Yayınevi (İstanbul)

MARSHALL, Gordon (1999), **Sosyoloji Sözlüğü** (Çev: Osman AKINHAY – Derya KÖMÜRCÜ), Bilim ve Sanat Yayınevi (Ankara)

ÖTER, Adem (2005), **Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri (Antalya Örneği)**, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi

ÖTER, Gülay – AKALIN, Nejat (1993) **Paşa Kapısı Cezaevindeki Tutuklu Çocukların Psiko-sosyal, Sosyo-kültürel, Ekonomik ve Kriminolojik Özellikleri**, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi – Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu, Marmara Üniversitesi Yayınları (İstanbul)

ÖZKAN, Mustafa – HAKERİ Hakan (24.03.1998), **Ceza Hukuku ve Ruhsal Bozukluklar, Psikiyatri ve Ceza Hukuku Bakımından İsnad Kabiliyeti – “Akıl Hastalığı”** konulu panel, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve Tıp Fakültesi

POLAT, Oğuz (2000), **Adli Tıp**, Der Yayınları (İstanbul)

SALDIRIM, Mustafa (1999), **Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Açısından Suça İtilmiş Çocuğun Haklarına Bir Bakış ve Bir Öneri**, Adalet Dergisi, Sayı 1

SALDIRIM, Mustafa (2002), **Suça İtilmiş Çocukların Yeniden Sosyalizasyonu Projesi I. Ulusal Çocuk ve Suç, Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu**, 29 – 30 Mart 2001 Ankara Üniversitesi – Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi, UNICEF

ŞAFAK, Ali (1992), **Hukuk Başlangıcı Ders Kitabı**, Feryal Matbaası (Ankara)

ŞENSOY, Naci (1947), **Çocuk Suçluluğunun Aktüel Durumu ve Çocuklar Tarafından Kesretle İşlenen Suçlar**, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: 13, Sayı: 3

ŞENSOY, Naci (1949), **Çocuk Suçluluğu, Küçüklük, Çocuk Mahkemeleri ve İnfaz Müesseseleri**, İsmail Akgün Matbaası (İstanbul)

- ŞENOL, Dolunay (1994), **Sembolik Etkileşim**, Yeni Zamanlar Dağıtım (Ankara)
- ULUĞTEKİN, Sevda (1983), **Hükümlü Çocukların Toplumsal Kökeni**, Adalet Dergisi (Ankara)
- ULUĞTEKİN, Sevda (1991), **Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma**, Bizim Büro Yayınevi (Ankara)
- ULUĞTEKİN, Sevda (1994), **Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları (Ankara)
- UMA, Hakkı (1975), **Ceza Hukuku**, Adalet Dergisi (Ankara)
- TDK (1988), **Büyük Türkçe Sözlük**, Türk Tarih Kurumu Basım Evi (Ankara)
- TEKİN, Uğur (2005), Çocuk Yargılamasında Avrupa'daki Yeni Uygulamalar, İçinde: **Çocuklar ve Suç – Ceza** (Editör: Yener ÜNVER), Seçkin Yayıncılık (Ankara)
- TÜİK (2011), **Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri**, TÜİK Yayınları (İstanbul)
- UNICEF (1998), **Çocuk Haklarına Dair Sözleşme**, Türk Basın ve Basım. A.Ş. (Ankara)
- YAVUZER, Haluk (2009), **Çocuk ve Suç**, Remzi Kitabevi (İstanbul)
- YÖRÜKOĞLU, Atalay (2007), **Aile ve Çocuk**, Özgür Yayınları (İstanbul)
- YÖRÜKOĞLU, Atalay (2010), **Çocuk Ruh Sağlığı**, Özgür Yayınları (İstanbul)
- YÖRÜKOĞLU, Atalay (2000), **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**, Özgür Yayınları (İstanbul)
- YÖRÜKOĞLU, Atalay (2000), **Gençlik Çağı – Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar**, Özgür Yayınları (İstanbul)
- YILMAZ, Ejder (1992), **Hukuk Sözlüğü**, Yetkin Yayınları (Ankara)
- YILMAZ, H. Hasan (2009), **Suçlu Çocuk Yoktur, Suça İtilen Çocuk Vardır**, Sistem Yayıncılık (İstanbul)
- YOKUŞ SEVÜK, Handan (1998), **Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu İle Mücadelede Kurumsal Yaklaşım**, Beta Basım – Yayım (İstanbul)
- YÜCEL, M. T. (1973), **Suç ve Ceza Anatomisi**, Yarı Açık Cezaevi Matbaası (Ankara)

YÜCEL, M. T. (1993), **1980-1992 Yılları Arasında Türkiyede Çocuk Suçluluğu**, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi – Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu, Marmara Üniversitesi Yayınları (İstanbul)

ZULLIGER, Hans (2006), **Suçlu Çocuklar ve Çocuk Mahkemeleri** (Çev: Kamuran ŞİPAL), Cem Yayınları (İstanbul)

Dijital Kaynaklar:

~ M. Peksaygılı, G. Erden, Çocuklarda ve Ergenlerde Madde Kullanımı ve Bağımlılığı
<http://www.psikolog.org.tr/>

~ Prof Dr. Oğuz POLAT, Çocuk ve Suç, www.kriminoloji.com – 2002

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik

Sayı : B.30.2.KKÜ.0.70.00.00-247

Konu : Anket İzni

15.02.2012 4001303

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 23/12/2011 tarihli ve B.30.2.KKÜ.0.E1.00/00/E-170-1158 sayılı yazı.

Enstitünüz Sosyoloji Anabilim dalı yüksek lisans programı öğrencisi Aybike DİNÇ tarafından "Sembolik Etkileşim Kuramı Çerçevesinden Çocuk Suçluluğunda Aile İçi İletişimin Rolü" başlıklı tez çalışmasında yararlanmak üzere, alandaki örnekleme grubuna ait anket formunun, Ankara Çocuk Eğitim Evi ve Ankara Çocuk ve Gençlik Merkezi'nde bulunan tutuklu ve hükümlü 150 çocuğa uygulanma talebinin koşullu olarak uygun görüldüğüne dair Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün 04/02/2012 tarihli ve B.03.0.CTE.0.00.10-203.02/71/16949 sayılı yazıları ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve adı geçen Genel Müdürlüğün ilgili yazısında belirtilen şartların yerine getirilmesinde gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Adnan KARASMAİLOĞLU
Rektör Yardımcısı

ASLININ AYNIDIR

EK:

-Yazı Örneği (1 sayfa)

Süleyman ÇIRAK
Enst. Sekreteri

Merkez Yerleşke 71450 Yahşihan/KIRIKKALE

Tel : +90 318 357 42 42 (20 Hat) Faks : +90 318 357 36 94 e-posta : genel_sek@kku.edu.tr

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : B.03.0.CTE.0.00.10-203.02/71/16949
Konu : Araştırma izni

04/02/2012

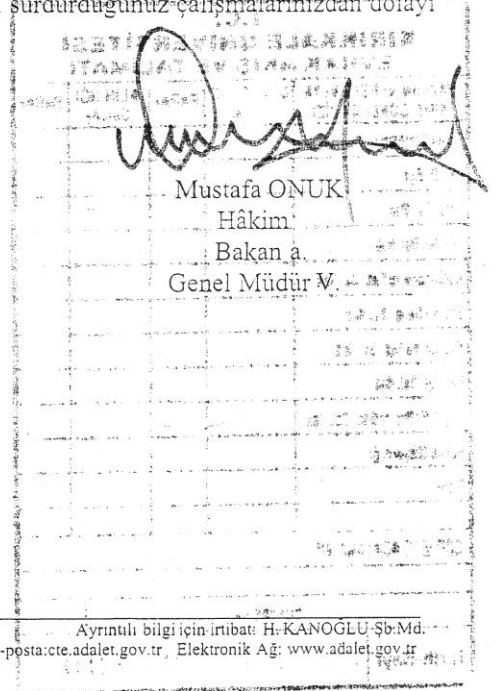
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : 25/01/2012 tarihli ve B.30.2.KKÜ.0.70.00.00-149 sayılı yazı.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi Aybike DİNÇ'in "Sembolik Etkileşim Kuramı Çerçevesinden Çocuk Suçluluğunda Aile İçi İletişimin Rolü" konulu tez çalışması kapsamında Ankara Çocuk Eğitimevi ile Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan 150 çocuğa anket uygulanmasına izin verilmesi talebine ilişkin ilgi sayılı yazı ve eki incelendi.

Söz konusu çalışmanın gerçekleştirilmesi; çocuğun yüksek yararı ve özel hayatın gizliliği ilkesine dikkat edilmesi, kurum işleyişinin aksatılmaması için kurum müdürlüğü ile birlikte çalışma takviminin belirlenmesi, kurum idaresi ve psiko-sosyal yardım servisi refakatinde gerçekleştirilmesi, araştırma tamamlandıktan sonra sonuçların ve varsa önerilerin bir rapor halinde biri CD ortamında olmak üzere iki örneğinin Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi ve yürütülen çalışmanın Genel Müdürlüğümüzün izni olmadan yazılı ve görsel basın organları ile paylaşılması koşuluyla uygun bulunmuştur.

Çocukların topluma kazandırılmasına yönelik sürdürdüğünüz çalışmalarınızdan dolayı teşekkür eder, bilgilerinize rica ederim.

Konya Yolu No:70 Beşevler 06330 ANKARA
Telefon: (0312) 204 13 57 - 204 16 43 Faks:223 93 41 - 223 60 07

Ayrıntılı bilgi için irtibat: H.KANOĞLU-Şb.Md.
e-posta:cte.adalet.gov.tr, Elektronik Ağ: www.adalet.gov.tr

Evrakın elektronik imzalı suretine <http://vatandas.uyap.gov.tr/evrak> adresinden
(rKGtVks - o07PRzk - XRPZfy2 - QgHIDc=) kodu ile erişebilirsiniz.

ANKET ÖRNEĞİ

Bu çalışma, yüksek lisans tezine kaynaklık edecek bilgileri alabileceğimiz bir anket formu olup; bu çalışmadan elde edilecek bilgiler çocuklara faydalı olması amacıyla kullanılacaktır. Yardımlarınız için şimdiden teşekkürler.

1. Cinsiyeti:

Kız Erkek

2. Yaşı:

12 15

13 16

14 17

3. Öğrenim durumu:

Okur – Yazar değil Okur – Yazar

İlköğretim (1. Kademe) İlköğretim (1. Kademe) Terk

İlköğretim (2. Kademe) İlköğretim (2. Kademe) Terk

Lise Lise Terk

4. Atfedilen suç:

.....

5. Hükümlülük durumu:

Tutuklu Hükümlü

6. Ceza süresi?

.....

7. Anne ve baba sağ mı?

İkisi de sağ

Anne sağ – Baba ölü

İkisi de ölü

Baba sağ – Anne ölü

8. Anne ve baba birlikte mi?

Birlikte

Ayrı yaşıyor

Boşanmış

9. Anne ve baba öz mü?

İkisi de öz

Anne öz – Baba üvey

İkisi de üvey

Baba öz – Anne üvey

10. Ailenin kaç çocuğu var?

1

4

7

9+

2

5

8

3

6

9

11. Ailenin kaçınıcı çocuğu?

En büyük

İkinci

Ortanca

En küçük

12. Annenin öğrenim durumu?

Okur – Yazar değil	☐	Okur – Yazar	☐
İlköğretim (1. Kademe)	☐	İlköğretim (2. Kademe)	☐
Lise	☐	Üniversite	☐

13. Babanın öğrenim durumu?

Okur – Yazar değil	☐	Okur – Yazar	☐
İlköğretim (1. Kademe)	☐	İlköğretim (2. Kademe)	☐
Lise	☐	Üniversite	☐

14. Ailenin aylık geliri ne kadar?

0 – 500 TL	☐	500 – 1000 TL	☐
1000 – 1500 TL	☐	1500 – 2000 TL	☐
2000 – 2500 TL	☐	2500 – 5000 TL	☐
5000 – 10000 TL	☐	10000+ TL	☐

15. Aile içinde daha önce herhangi bir suçtan cezaevine giren var mı?

- Evet Hayır

16. (Evet ise) suçu nedir?

.....

17. (Evet ise) kaç yaşında ceza almıştır?

.....

18. (Evet ise) aldığı cezanın süresi nedir?

.....

19. Yakın akrabalar içinde daha önce herhangi bir suçtan cezaevine giren varmı?

Evet

Hayır

20. (Evet ise) suçu nedir?

.....

21. (Evet ise) kaç yaşında ceza almıştır?

.....

22. (Evet ise) aldığı cezanın süresi nedir?

.....

23. Sizce suç nedir?

24. Burada olmak size ne kazandırdı?

25. Buradan çıkınca ne yapmayı planlıyorsunuz?